Милица Пузовић

Јуја

Збирка задатака из српског језика за 4. разред

Збирка задатака из српског језика

Одавно се у наставној пракси указује потреба за једном целовитом збирком задатака која садржи сав радни материјал за ученике 4. разреда основне школе.

Збирка задатака је намењена ученицима за вежбање и проверу знања, учитељима као додатан материјал за припрему часа, а родитељима за рад са ученицима код куће. Садржи преко 463 задатка подељених у три целине: граматика, књижевност и говорне и писане вежбе. Геометријским облицима је обележено градиво по разредима.

△ 1. разред ○ 3. разред

□ 2. разред ▭ 4. разред

Пре сваке наставне теме, дата је дефиниција и пример како би ученици имали подсетник. У задацима су коришћена стара српска имена и песме ученице Јане Китановић која је тада похађала 3. разред Основне школе „Васа Пелагић“ у Београду.

Обрађена су сва дела из књижевности по важећем плану и програму. Почиње од емоционално-интелектуалне припреме за увод на часу, а затим следи биографија писца. Са леве стране су непознате речи. Анализа књижевног дела се врши усмено. Следи језик и стил, самостални стваралачки рад и на крају домаћи задатак.

Циљ ове збирке је да помогне учитељима да развију креативне могућности ученика, а посебно даровитих ученика.

Желим вам срећан и успешан рад!

аутор

Милица Пузовић

Садржај

Предговор 2
Граматика српског језика и књижевност .. 4
ИМЕНИЦЕ
Збирне именице 21
Градивне именице 22
ГЛАГОЛИ
Садашње време (презент) 27
Прошло време (перфекат) 29
Будуће време (футур) 31
ПРИДЕВИ
Градивни придеви 37
Род и број градивних придева 41
БРОЈЕВИ 42
ЗАМЕНИЦЕ 44
Лична заменица *Ви* из поштовања 45
Променљиве и непроменљиве врсте
речи 46
Објекат 47
Атрибут 49
Служба речи 52
Скраћенице 56
Управни и неуправни говор 58
Правопис 60
ЗНАЧЕЊЕ РЕЧИ
Речи које имају исто или слично значење 61
Речи супротног значења 62
Речи умањеног значења (умањенице) и речи
увећаног значења (увећанице) 64
Наводници и заграде 66

КЊИЖЕВНОСТ
Наджњева се момак и девојка, лирска
народна песма 67
Јеленче, лирска народна песма 68
Циганин хвали свога коња, Јован Јовановић
Змај 69
Јесен, Војислав Илић 70
Пауково дело, Десанка Максимовић 71
Плави зец, Душан Радовић 72
Друг другу, Драган Лукић 73
Јуначка песма, Мирослав Антић 74
Мрав добра срца, Бранислав Црнчевић ... 75
Мјесец и његова бака, Бранко Ћопић 76
Ко да то буде, Стеван Раичковић 77
Трешња у цвету, Милован Данојлић 78
Свитац пшеничар и воденичар, Добрица
Ерић 79
Аждаја своме чеду тепа, Љубивоје
Ршумовић 80
Избор из поезије Милована Данојлића 81
Луцкаста песма, Фредерико Гарсија
Лорка 82
Јетрвица адамско колено, народна
песма 83
Стари Вујадин, епска народна песма 84
Међед, свиња и лисица, народна
приповетка 85
Пепељуга, народна бајка 86
Најбоље задужбине, народна прича 87
Град, Јанко Веселиновић 88
Позно јесење јутро, Исидора Секулић 89
Прва љубав, Бранислав Нушић 90
Виолина, Мирослав Демак 91
Прича о дечаку и Месецу, Бранко В.
Радичевић 92
Босоноги и небо, Бранислав Црнчевић 93
Олданини вртови, Гроздана Олујић 94
Златно јагње, Светлана Велмар
Јанковић 95
Стефаново дрво, Светлана Велмар
Јанковић 96
Ружно Паче, Ханс Кристијан Андерсен .. 97
Бела грива, Рене Гијо 98
Алиса у земљи чуда, Луис Керол 99
Трнова Ружица, Браћа Грим 100
Мали принц, Антоан де Сент Егзипери .. 101
Бескрајна прича, Михаел Енде 102
Подела улога, Гвидо Тартаљ 103
Пепељуга, Александар Поповић 104
*Чик да погодите око чега су се посвађала
два брата*, Добрица Ерић 105
Кроз васиону и векове, Милутин
Миланковић 106
Од пашњака до научењака, Михајло
Пупин 107

ПИСАНА И ГОВОРНА ВЕЖБА
Јесен 108
Путопис 108
Настави причу 109
Речи народног говораи речи страног
порекла 109
Стварање сопствене бајке 110
Доживљај који ћу памтити 110

Граматика српског језика

Вук Стефановић Караџић је обликовао наше писмо које се назива **ћирилица**. Наше писмо се назива азбука и има 30 слова. Примењивао је правило „Пиши као што говориш, а читај као што је написано“. **Глас** је звук који се чује у говору, а знак којим обележавамо глас назива се **слово**. Смислио је да је свако слово један глас:

а, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л, љ, м, н, њ, о, п, р, с, т, ћ, у, ф, х, ц, ч, џ, ш.

У нашем језику има 30 гласова и деле се на:

1. **самогласнике**: а, е, и, о, у;
2. **сугласнике**: б, в, г, д, ђ, ж, з, ј, к, л, љ, м, н, њ, п, р, с, т, ћ, ф, х, ц, ч, џ, ш.

Наше друго писмо назива се **абецеда**. Редослед овог писма које називамо и **латиница** је:

a, b, c, č, ć, d, dž, đ, e, f, g, h, i, j, k, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž.

Слог

а ⟶ слово А-на ⟶ слогови Ана ⟶ реч Ана пише. ⟶ реченица

Слог је најмањи део речи који се изговара једним дахом. У нашем језику носиоци слога су самогласници. Сваки самогласник образује слог за себе. Никад два самогласника нису у једном слогу: *а-у-то-бус*. Понекад слово ***р*** може имати улогу самогласника: *црв, трн, крст, прст, пр-ви, кр-мак, р-ва-ти, р-за-ти.*

Једносложна реч (реч има један слог): *шах, дан, зец, миш, врт, сом, знак, змај, глад.*

Двосложна реч (реч има два слога): *у-во, о-чи, ка-па, ру-ка, ше-ћер, мај-мун, зр-но.*

Тросложна реч (реч има три слога): *ле-по-та, ма-ши-на, ка-ши-ка, ле-те-ти, пе-ва-ти.*

Вишесложна реч (реч која има више слогова): *до-мо-ви-на, ла-ста-ви-ца, у-чи-о-ни-ца.*

Наглашен и ненаглашен слог

Обрати пажњу на друге људе док говоре. Приметићеш да се слогови у речима не изговарају исто. Јаче изговорени слогови називају се **наглашени**, а слабије изговорени су **ненаглашени**. У речима српског језика последњи слог се никад не наглашава. Кратке речи имају ненаглашен слог: *и, па, у, са, не, ли...*

У двосложним речима увек се наглашава први слог: ***клу**па, **та**бла.*

I слог	*о**л**овка, **шо**љица*	II слог	*ле**по**та, сло**бо**да*	III слог	*учи**те**љица, ослo**бо**диоци*

Преношење речи у нови ред

Реч је скуп гласова или само један глас који има неко значење. Када у писању морамо поделити реч и један њен део пренети у нови ред то увек чинимо на граници слога. Слог од једног гласа никада не преносимо у нови ред.

Коначно нам је дошао месец април и априлске пролећне слике нам улепшавају паркове.

Променљиве и непроменљиве врсте речи

Променљиве врсте речи су: именице, глаголи, придеви, бројеви и заменице. Именице, придеви, бројеви и заменице се мењају по роду и броју. Глаголи се мењају по лицима. Остале врсте речи спадају у непроменљиве.

Именице

Именице су речи које означавају имена бића, предмета и појава.

1. **Властите именице:**
   а) означавају имена људи, животиња, небеских тела, држава, градова, села, планина, река и пишу се великим почетним словом: *Ненад, Жућа, Сунце, Србија, Београд, Банатско Ново Село, Златибор, Дунав;*
   б) имена река пишу се великим почетним словима: *Велика Морава, Бели Дрим*;
   в) означавају имена океана, мора, језера и планина, а састоје се од више речи и пишу се само великим почетним словом: *Атлантски океан, Јадранско море, Палићко језеро, Стара планина.*
2. **Заједничке именице** означавају више заједничких бића, предмети и појаве који су исти или слични и пишу се малим словом: *дечак, пас, јабука, књига, ветар*.
3. **Збирне именице** су именице које обликом једнине изражавају множину. Оне су увек у једнини: *камење, лишће, цвеће; деца, браћа, господа; телад, прасад, пилад*.
4. **Градивне именице** обликом једнине означавају сваку количину материје. Немају облик множине.
   Купила сам килограм шећера. (једнина) Купила сам тону шећера. (једнина)

Намирнице	Тканине	Метали	Грађевински материјали	Индустријске сировине	Природне појаве
брашно	*вуна*	*гвожђе*	*песак*	*стакло*	*снег*
со	*сомот*	*злато*	*цемент*	*пластика*	*киша*
какао	*свила*	*бакар*	*дрво*	*гума*	*град*

5.* Мисаоне (апстрактне именице) не постоје у природи и имају облик у нашим мислима:
а) осећање: *љубав, радост, бол, страх, нада, туга, жеља, брига* и сл.;
б) особине: *лепота, снага, слабост, младост, брзина* и сл.
Речца *не* се пише заједно са именицама: *невоља, незнање, непријатељ, неред* и сл.

Број именице

Граматички број су једнина и множина.

Број именице	Род именице		
	Мушки род	Женски род	Средњи род
Једнина	*пашњак*	*ливада*	*поље*
Множина	*пашњаци*	*ливаде*	*поља*

Род именица

У природи постоји само мушки и женски род. Када се роди дете, оно је бата или сека. Природни родови су само мушки и женски. У граматици постоји мушки, женски и средњи род. Граматички род може бити мушки, женски и средњи.

Мушки род

Све именице у једнини које се завршавају на сугласник и слажу се са речју ***тај*** су граматичког мушког рода: *ота**ц**, Бојан, телевизо**р**, мраз***.** Именице које се завршавају на самогласник, а слажу се са речју ***тај*** су мушког рода: *Илија, деда.*

Женски род

Све именице које се у једнини завршавају на *-а* су граматичког женског рода: *мам**а**, машн**а**.* Именице које се завршавају на сугласник, а слажу се са речју ***та*** су женског рода: *мас**т**, љубав**.***

Средњи род

Речи које се завршавају на *-о* или *-е* граматичког су средњег рода: *сел**о**, дет**е**.*

* И у животињском свету, младунчад, имају природни мушки и женски род, а у граматици су средњег рода: *пиле, прасе, маче, лане, теле, паче, гушче*.

Род именица	Број именица	
	Једнина	Множина
Мушки род	ТАЈ (*син, прозор, ветар, сто*)	ТИ (*синови, пррозори, ветрови, столови*)
Женски род	ТА (*бака, свеска, ствар*)	ТЕ (*баке, свеске, ствари*)
Средњи род	ТО (*време, брдо*)	ТА (*времена, брда*)

Глаголи

Глаголи означавају радњу, стање и збивање:
а) радња је када субјекат активно учествује у некој радњи: *писати, радити, сећи* и сл.;
б) стање је када се нешто дешава независно од воље субјекта: *знојити се, црвенети* и сл.;
в) збивање представља временске појаве: *грмети, севати, снежити, кишити* и сл.
Глаголи се завршавају на *-ти* (*певати, свирати*), *-ћи* (*рећи, доћи*), *-сти* (*јести, плести*).
Глаголи су променљива врста речи и мењају се по лицима, а јављају се у облицима једнине и множине. Глаголи имају три лица (1, 2. и 3), број (једнина, множина) и глаголска времена.

Једнина	Множина
1. Ја	1. Ми
2. Ти	2. Ви
3. Он, она, оно	3. Они, оне, она

Речца *не* се пише одвојено од глагола: *не певам, не певаш, не пева* и сл.
Речца *не* се пише заједно у глаголима: *нисам, нећу, немам, немој, недостајати, нестати.*

Садашње време (презент)

Презент је прост глаголски облик, означава радњу која се дешава у тренутку говора и назива се садашње време. *Сада певам. Данас учим.Управо тренирам*.

Једнина		Множина	
1. Ја	*-м* (*певам*)	1. Ми	*-мо* (*певамо*)
2. Ти	*-ш* (*певаш*)	2. Ви	*-те* (*певате*)
3. Он, она, оно	- / (*пева*)	3. Они, оне, она	*-у*, *-ју*, *-е* (*певају*)

Прошло време (перфекат)

Перфекат је сложен глаголски облик, означава радњу која се десила у прошлости и означава прошло време. *Јуче сам певао. Пре три дана сам учила. Прошле године је тренирао.*

Једнина		Множина	
1. Ја	*сам певао/ла*	1. Ми	*смо певали /певале*
2. Ти	*си певао/ла*	2. Ви	*сте певали/певале*
3. Он, она, оно	*је певао/ла*	3. Они, оне, она	*су певали/певале*

Будуће време (футур)

Футур је сложен глаголски облик и означава радњу која ће се десити у будућности, па се назива будуће време.
Глаголи који се завршавају на *-ћи*, пишу се одвојено од скраћеног облика глагола *хтети* (*ћу*, *ћеш*, *ће*, *ћемо*, *ћете*, *ће*): *Ја ћу доћи. Доћи ћу. Ја ћу рећи. Рећи ћу*.
Глаголи који се завршавају на *-ти*, пишу се заједно са скраћеним обликом глагола хтети (ћу, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће): *певаћу, свираћу.*

Једнина		Множина	
1. Ја	*ћу певати (певаћу), доћи ћу*	1. Ми	*ћемо певати (певаћемо), доћи ћемо*
2. Ти	*ћеш певати (певаћеш), доћи ћеш*	2. Ви	*ћете певати (певаћете), доћи ћете*
3. Он, она, оно	*ће певати (певаће), доћи ће*	3. Они, оне, она	*ће певати (певаће), доћи ће*

Придеви

Придеви су несамосталне речи, стоје уз именице и ближе их одређују: *бео* снег, *лепа* девојка, *шарено* јаје. Придеви су променљива врста речи и увек стоје уз именице. Имају мушки, женски и средњи род, а у роду се слажу са именицама уз које стоје: *вредан* човек, *вредна* жена, *вредно* дете. Придев има исти род и број као и именица уз коју стоји.

	Број придева	
Род придева	Једнина	Множина
Мушки род	*огроман* град	*огромни* градови
Женски род	*висока* планина	*високе* планине
Средњи род	*мало* село	*мала* села

Врсте придева

1. Описни придеви описују какав је неко и какво је нешто: *добра* књига, *велика* кућа.

2. Присвојни придеви означавају чије је нешто: *мамин* ауто, *татини* кључеви.

Присвојни придеви који су настали од властитих именица, а завршавају се на *-ски*, *-чки*, *-шки*, пишу се малим словом: *београдски*, *панчевачки*, *нишки*.

* Осим властитих назива манифестација, установа, предузећа: *Београдски сајам*, *Панчевачки џез фестивал*, *Нишка тврђава.*

Присвојни придеви који су настали од властитих именица, а завршавају се на *-ов*, *-ев*, *-ин* пишу се великим словом: *Марков, Милошев, Анин*.

* Сугласник *д* испред сугласника *с* и *ш* не прелази у сугласник *т*: *градски*, председник, подшишати.

* Правилно написани присвојни придеви су: *Миличин*, *Љубичин*, *Даничин* (сат).

3. Градивни придеви означавају од чега је нешто: *дрвени* сто, *камени* мост.

Носи *златно* прстење. (градивни придев) Она је *златно* дете. (описни придев)

Речца *не* се пише заједно са придевима: *немиран* (дечак), *нерасположен* (човек).

Бројеви

Основни бројеви означавају колико је нечега или некога на броју: *један*, *десет* и сл.

Бројеви од један до четири мењају се и спадају у променљиве врсте речи.

Редни бројеви означавају колико је некога или нечега по реду: *први*, *дванаести* и сл.

Заменице

Заменице замењују именице у реченицама: *Јелена* је лепа. *Она* је лепа.

Личне заменице: *ја*, *ти*, *он*, *она*, *оно*, *ми*, *ви*, *они*, *оне*, *она*.

Лична заменица *Ви* из поштовања

Када се обраћамо само једној особи којој желимо да укажемо поштовање, користимо личну заменицу ***Ви*** и пишемо је великим словом. *Госпођо Савић, драго ми је што сам **Вас** упознала.*

Значење речи

- **Речи које имају исто или слично значење**, а различито се пишу: *ђак – ученик*, *ићи – ходати*, *диван – леп.*
- **Речи супротног значења**: *младост* (*старост*), *весео* (*тужан*), *поћи* (*стати*), *близу (далеко).*
- **Речи имају умањено значење** (умањенице): *кућица*, *лептирић*.
- **Речи имају увећано значење** (увећанице): *књижурина*, *ручерда*, *главурина*, *камиончиона*.
- **Речи могу имати више значења**: *глава* (*део тела, породице, купуса*).
- **Речи које имају иста слова, али не и исто значење**: *пол* (*женски, Северни*), *град* (*град Панчево, временска непогода*), *коса* (*коса на глави, име Коса, алат за кошење*).

Реченице

Реченица је мисао или порука исказана речима. Реченица се пише великим почетним словом и завршава се знаком интерпункције. Знакови интерпункције су: тачка, узвичник, упитник. Свака реченица треба да садржи предикат.

Реченице према облику

- **Потврдне реченице** су реченице којима се нешто тврди и потврђује: *Ја волим одбојку*.
- **Одричне реченице** показују да нешто није извршено, истичу одрицање: *Ја не волим чипс.*

Реченице према саставу

- **Просто непроширене (просте) реченице** се састоје од субјекта и предиката: *Ана пише*.
- **Просто проширене реченице** имају и додатке, поред субјекта и предиката: *Ана лепо пише*.

  * Сложене реченице имају најмање два предиката: *Ана пише и чита*.

Реченице према значењу

- **Обавештајне реченице** казују неко обавештење и завршавају се тачком: *Данас је петак.*
- **Упитне реченице** су реченице којима нешто питамо и завршавају се упитником: *Идеш ли?*
- **Узвичне реченице** исказују неку емоцију и завршавају се узвичником: *Јупи, данас је петак*!
- **Заповедне реченице** су реченице којима изричемо неку наређење, молбу, забрану.

  Донеси ми оловку! *Молим те, донеси ми оловку*! *Не доноси ми оловку*!

Узвичним реченицом исказујемо неко осећање, а заповедном реченицом наређујемо.

Реченице по значењу	Реченице по облику	
	Потврдан облик	Одричан облик
Обавештајна реченица	*Ана је одличан ђак*	*Ана није одличан ђак.*
Упитна реченица	*Да ли је Ана одличан ђак?*	*Зар Ана није одличан ђак?*
Узвична реченица	*Победићемо!*	*Нећемо победити!*
Заповедна реченица	*Уради то!*	*Не ради то!*

Главни делови реченице

Субјекат је реч или група речи у реченици којом се саопштава ко врши радњу или о коме и чему се говори. Подвлачи се једном линијом. *Петра* пева.

Предикат је реч у реченици која казује шта субјекат ради. Предикатом се саопштава шта неко ради, у каквом је неко или нешто у стању и шта се дешава (збива). Подвлачи се двема линијама. Петра *пева*.

Глаголски додаци (прилошке одредбе, објекат)

Прилошке одредбе су глаголски додаци за време, место и начин вршења радње.

а) Место (Где? Куда?): Ишла сам *у продавницу* (ПОМ). Седим *код куће* (ПОМ). Ићи ћу *у биоскоп* (ПОМ).

б) Време (Када?): *Јуче* (ПОВ) сам ишла. *Данас* (ПОВ) седим. *Сутра* (ПОВ) ћу ићи у биоскоп.

в) Начин (Како?): *Брзо* (ПОН) сам ишла. *Радо* (ПОН) седим код куће. *Радосно* (ПОН) ћу ићи у биоскоп.

Објекат је глаголски додатак којим се казује предмет на којем се врши радња или у вези са којим се врши радња. Објекат је најчешће именица која допуњује глагол. Објекат је реч у реченици која допуњује предикат и означава на коме или на чему се радња врши. Објекат се добија на питање: *Кога*? или *Шта*? и обележава се у реченици таласастом линијом.

Личим *на маму*. (На кога личиш?) Читам *књигу*. (Шта читаш?)

У реченици може да буде и више објеката: Дала сам *пријатељици* *књигу*.

Именички додатак (атрибут)

Атрибут је именички додатак. Атрибут има службу да ближе одреди биће или предмет по особини, припадности и количини. Речи које стоје уз субјекте или објекте и ближе их одређују имају службу атрибута у реченици. Атрибут се уоквирује у реченици када се одређује служба речи у реченици. Атрибут је додатак именици и ближе је објашњава, а по врсти речи атрибут може бити:

а) придев: *мали* дечак, *школска* клупа, *дрвено* постоље;

б) заменица: *мој* сат, *твој* сто, *његов* ауто, *њено* дете, *наш* број, *ваша* књига, *њихов* стан;

в) број: *четири* шешира, *четврти* разред.

Какав? Чијој? Колико?

Јак ветар је у *нашој* башти оборио *две* руже.

особина припадност количина

*Важно је направити разлику између придева који означава каква је именица уз коју стоји и речи (која се назива прилог) и стоји уз глагол и служи као допуна да ближе одреди радњу у реченици.

Добро (Атрибут) дете *добро* (ПОН) учи. *Мало* (Атрибут) маче *мало* (ПОН) скаче.

Служба речи у реченици

Субјекат (Ко? Шта?) поред предиката врши главну функцију у реченици, а по врсти речи субјекат може бити:

а) Именица: *Ана* је лепа. **б)** Заменица: *Она* је лепа. **в)** Придев: *Плави* су јаки.
г) Број: *Један* је број. ***д)** Глагол у основном облику: *Читати* је лепо.

Предикат (Шта ради субјекат?) може бити:

а) глаголски предикат се састоји од глагола: Ана *пише*. Ана *је писала*. Ана *ће писати*
б) именски предикат се састоји од глагола *бити* или *јесам* и од именске врсте речи: Ана *је ученик*. Ана *је лепа*. Ана *је моја*. Ана *је прва*.

* Именске врсте речи су: именице, придеви, бројеви и заменице.

Прилошке одредбе су глаголски додаци за време, место и начин вршења радњи. Прилошке одредбе су глаголски додаци који ближе одређују глаголску радњу по времену, месту и начину. Прилошке одредбе за време (ПОВ) добијају се на питање *Када?*, прилошке одредбе за место (ПОМ) добијају се на питање *Где?*, а прилошке одредбе за начин (ПОН) на питање *Како?*.

Јуче сам вредно учила у школи.
ПОВ ПОН ПОМ

Атрибут је додатак именици и ближе је објашњава, а по врсти речи атрибут може бити:

а) придев: *мали* дечак; **б)** број: *први* разред; **в)** заменица: *мој* комшија.

Објекат је глаголски додатак којим се казује предмет на којем се врши радња или у вези са којом се врши радња. Објекат је најчешће именица која допуњује глагол.

Ја читам *књигу*. Узми *колаче*. Купио сам *хлеб*. Гледа *утакмицу*.

Важно је правити разлику између придева који означава каква је именица уз коју стоји и речи која стоји уз глагол и служи као допуна да ближе одреди радњу у реченици.

Добро дете *добро* учи.
Атрибут ПОН

Вредна	*Ана*	*данас*	*пажљиво*	*меси*	*укусну*	*торту*	*у кухињи.*
		ПОВ	ПОН				ПОМ
Атрибут *Каква?*	Субјекат *Ко врши радњу?*	Одредба за време *Када?*	Одредба за начин *Како?*	Предикат *Шта ради субјекат?*	Атрибут *Какву?*	Објекат *Шта меси?*	Одредба за место *Где?*

Променљиве врсте речи	Служба речи у реченици
1. Именице	1. Субјекат
2. Глаголи	2. Предикат
3. Придеви	3. Атрибут
4. Бројеви	4. Објекат
5. Заменице	5. Прилошке одредбе за време (ПОВ), за место (ПОМ), за начин (ПОН)

Писање имена, презимена и надимака

- Имена, презимена и надимци пишу се великим почетним словом. ***Јован Јовановић Змај*** *је био дечји писац.* ***Новак Ђоковић Ноле*** *је најбољи тенисер. Чувени математичар је* ***Михаило Петровић Алас.***
- Имена светаца се пишу великим словом: ***Свети Сава, Свети Никола, Свети Лука, Свети Петар.***
- Прво се пише име, па презиме. ***Добрица Ерић*** *је песник. Дечји песник је* ***Добрица Ерић.***
  Када је реч о азбучним списковима, пише се прво презиме, па име. ***Арсић Ена, Богић Лука...***

Писање имена животиња

- Заједничка имена животиња пишу се малим почетним словом: ***кањ, крава, мрав.***
- Име животиње настало по боји или некој другој особини постане властито име, оно се пише великим почетним словом: ***Белка, Шарац, Јаблан, Шаруља.***

Писање имена држава, градова, села, бања и насеља

- Имена држава, градова, села, бања и насеља се пишу великим почетним словом: ***Србија, Београд, Купиново, Сокобања, Котеж.***
- У вишечланим именима држава, градова, села и бања, свака реч пише се великим почетним словом: ***Црна Гора, Нови Сад, Банатско Ново Село, Врњачка Бања.***
- У вишечланом имену насеља (градске четврти) само прво слово се пише великим словом: ***Старо сајмиште, Баново брдо, Савски венац.***

Писање имена народа и становника

- Имена народа и припадника народа пишу се великим почетним словом.

Држава	Народ	Становник мушког рода	Становник женског рода
Србија	*Срби*	*Србин*	*Српкиња*

- Имена житеља градова и села се пишу великим словом.

Град/село	Житељи	Становник мушког рода	Становник женског рода
Београд	*Београђани*	*Београђанин*	*Београђанка*
Кушићи	*Кушићани*	*Кушићанин*	*Кушићанка*

Писање имена планина, океана, мора, река, језера и бара

- Ако се назив састоји од једне речи, пише се великим словом: *Златибор, Дунав, Газиводе, Засавица.*
- Ако се назив састоји од више речи, само прва реч се пише великим почетним словом, а остале речи се пишу малим словима ако су заједничке именице: *Стара планина, Атлански океан, Јадранско море, Палићко језеро, Обедска бара.*
- Ако се назив састоји од више речи, у чијем саставу су властите именице, све речи се пишу великим почетним словом: *Дели Јован, Велика Морава, Ада Циганлија.*

Писање имена празника

- Ако се име празника састоји од једне речи, пише се великим словом: *Божић, Спасовдан*.
- Ако се име празника састоји од две речи, прва реч се пише само великим словом, а друга реч, која је заједничка именица, пише се малим словом: *Први мај, Дан школе*.
- Ако се име празника састоји од две речи, прва реч се пише великим словом, а друга реч, која је властита именица, пише се великим словом: *Свети Сава, Свети Никола*.

Писање књига, часописа, новина, прича, песама

- Ако се назив састоји од једне речи, пише се великим почетним словом и са наводницима: „Хајди“, „Витез“, „Политика“, „Биберче“, „Коњаник“.
- Ако се назив састоји од више речи, прва реч се пише великим словом, а друга реч ако је заједничка именица пише се малим словом: „Бела грива“, „Политикин забавник“, „Математички лист“.
- Ако се назив састоји од више речи, прва реч се пише великим словом, а друга реч ако је властита именица пише се такође великим словом: „Пчелица Маја“, „Књига за Марка“, „Мали Крцко“.
- Када куцамо на рачунару правилно је откуцати и без наводника називе књига, часописа или новина (италик): *Хајди, Витез, Политика, Политикин забавник, Књига за Марка.*

Писање датума

04. 02. 2008. 4. 2. 2008.	Када датум пишемо арапским цифрама, иза сваког броја пишемо тачку и остављамо размак (белину).
4. II 2008.	Датум можемо написати и тако што ћемо месец записати римским бројем иза кога никада не пишемо тачку, јер ионако означава редни број.
4. фебруар 2008.	Датум можемо написати и тако што ћемо назив месеца у години записати словима.

* Тачка се не пише иза арапских бројева када означавају редне бројеве ако се налазе испред неког другог знака интерпункције.

У Првом светском рату (1914–1918) је одржана Церска битка 15–20. августа 1914, а јавност је о томе више сазнала у књигама које су објављене 1968. 1979. и 2005. године.

Писање имена установа, предузећа, клубова

- Назив установа, предузећа, клубова се пише великим почетним словом и обележава се наводницима. Ако у свом саставу има и властитих именица, оне се такође пишу великим словом: Основна школа „Васа Пелагић“, Индустрија кекса „Бамби“ из Пожаревца, Одбојкашки клуб „Комете“ из Београда.

Писање имена улица, булевара и тргова

- Ако су речи *улица, булевар* или *трг* у називу, пишу се великим словом: ***У**лица Јована Цвијића*, ***У**лица липа*, ***Б**улевар Николе Тесле*, ***Б**улевар краља Александра*, ***Т**рг републике*, ***Т**рг ослобођења*.
- Ако речи *улица, булевар* или *трг* у називу нису на првом месту, пишу се малим словом: *Вишеградска **у**лица, Војвођански **б**улевар, Студентски **т**рг*.
- Титуле се пишу се малим словом: ***в**ладика* Данило, ***а**постол* Павле, ***к**раљ* Милутин.
- Титуле владара у називима улица пишу се малим словом: *Улица **к**неза Михаила*.
- Када се титуле нађу на почетку назива, пишу се великим словом: ***К**нез Михаилова улица.*

  * Реч *улица* пише се малим словом ако је сувишна у називу. *Станујем у **у**лици Зелени венац.*

Писање бројева словима

- Спојено се пишу бројеви: *шеснаест*, *шездесет*, *шестсто*.
- Бројеви који се састоје од две или више речи пишу се одвојено: *седамдесет осам*, *сто четрдесети*, *шест стотина*.
- Између претпоследње и последње речи може, али не мора, да се пише реч ***и***: *триста педесет и шест*, *петсто осамдесет и три*.
- Тачка се не пише иза редних бројева написаних арапским цифрама када се иза њих нађе неки други знак (запета, заграда, црта): *Домаћи задатак је на 119, 120. и 121. страни. На нашим спратовима* (*2, 4. и 6*) *живе странци. На 10 – 12. км ћеш видети тек знак.*
- Тачка се не пише иза римских бројева: *Освојили смо IV место на такмичењу*.

Писање речце ***ли*** и ***не***

- Речца ***ли*** се пише одвојено од речи: *Радиш ли*? *Да ли си прочитао*? *Је ли истина*?
- Речца ***не*** се пише одвојено од глагола: *не знам*, *не можеш*, *не жели*, *не радимо*, *не учите*.
- Речца ***не*** се пише одвојено од глагола осим: *нисам*, *нећу*, *немам*, *немој*, *недостајати*, *нестати*.
- Речца ***не*** се пише заједно са именицама: *небрига, несрећа, нечовек, нерад* и сл.
- Речца ***не*** се пише заједно са придевима: *некултуран* (човек), *непозната* (жена).

Писање сугласника ***ј***

- Сугласник ***ј*** се не пише између самогласника ***и-о***: *вио**и**лина*, *уч**и**о**и**ница*, *такмич**и**о**и***.
- Сугласник ***ј*** се пише између самогласника ***о-и***: *к**о**ји*, *бр**о**ји*, *ст**о**ји*.

Писање писама, честитки и разгледница

- Наставак писма, честитке, разгледнице иза наслова ако се наставља у новом реду, без обзира што се ставља после наслова запета, пише се великим словом: *Драга бако,*
  Пишем ти ово писмо...

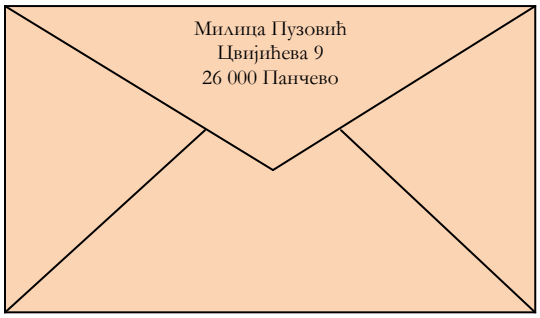

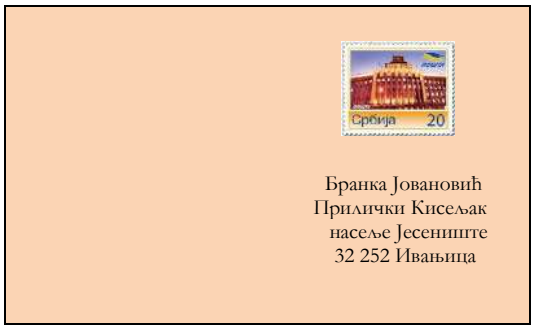

Скраћенице

Скраћенице су речи које у писању скраћујемо на једно или више слова.

Скраћенице за мерне јединице се пишу малим латиничним словом и ћириличким словом: **m** – метар, **м** – метар, **kg** – килограм, **кг** – килограм.

Мерење дужине			Мерење запремине течности			Мерење масе		
милиметар	mm	мм	мililитар	ml	мл	милиграм	mg	мг
центиметар	cm	цм	центилитар	cl	цл	грам	g	г
дециметар	dm	дм	децилитар	dl	дл	килограм	kg	кг
метар	m	м	литар	l	л	тона	t	
километар	km	км	хектолитар	hl	хл			

Скраћенице које садрже почетно слово скраћене речи пишу се са тачком: **г.** – господин, година, **ч.** – час, **т.** – тачка, **р.** – разред, **с.** – сат, **м. р.** – мушки род, **итд.** – и тако даље, **н. е.** – нове ере, **б. б.** – без броја, **ји.** – југоисток, **л.к.** – лична карта, **в.д.** – вршилац дужности

Скраћенице које садрже почетна слова скраћене речи пишу се са тачком: **бр.** – број, **св.** – свети, свеска, **једн.** – једнина, **мн.** – множина, **ул.** – улица, **проф.** – професор, **срп.** – српски, **и сл.** – и слично, **нпр.** – на пример, **и др.** – и друго, **ткз.** – такозвано, **чл.** – члан, **мин.** – минут, **дин.** – динар, **инж.** – инжењер, **стр.** – страна, гл. – глагол.

Скраћенице које садрже прво и последње слово скраћене речи пишу се без тачке: **др** – доктор, **мр** – магистар, **гђа** – госпођа, **гђица** – госпођица.

Скраћенице установа и држава се пишу велики словима без тачке: **ОШ** – Основна школа, **ПТТ** – Пошта, телефон, телеграф, **БГ** – Београд, **РС** – Република Србија.

Почетно слово		Почетна слова		Прво и последње слово		Велика слова	
в.	век	ст.	стари	др	доктор	ВМА	Војномедицинска академија

Управни и неуправни говор

Разговор између две особе назива се дијалог. Речи које изговарају саговорници су у управном говору. **Управни говор** је навођење туђих речи тачно онако како су изговорене. Такво навођење нечијих речи обележава се посебним знацима, наводницима („ ”). Наводници се стављају испред и иза управног говора. Постоје три начина навођења управног говора.

I модел	(пишчеве речи, управни говор)	Ана рече: „Урадила сам задатак, ићи ћу у школу.“
II модел	(управни говор, пишчеве речи)	„Урадила сам задатак, ићи ћу у школу“, рече Ана.
III модел	(управни говор, пишчеве речи, управни говор)	„Урадила сам задатак“, рече Ана, „ ићи ћу у школу.“

Неуправни говор добијамо ако нечије речи из управног говора препричамо уз употребу речи ***да***. Тако се задржава смисао управног говора, али не и његов облик.

Неуправни говор	Ана рече да је урадила задатак и да ће ићи у школу.

Наводници и заграде

- Наводницима се обележавају туђе речи које се наводе. *Ана рече: „Урадила сам задатак.“*
- Наводницима се обележавају називи књижевних дела (роман, прича, песма), часописи, филмови...
- Заграде служе за додатна објашњења. *Обавештајне (изјавне) реченице се завршавају тачком.*
- У заградама се пише датум рођења и смрти. *Вук Караџић (1787–1864)*

Правопис

Неправилно	Правилно
Врло добар (4)	**Врлодобар** (4)
Купила сам **малу торбицу**.	Купила сам **торбицу**. Купила сам **малу торбу**.
Купила сам **велику торбетину**.	Купила сам **торбетину**. Купила сам **велику торбу**.
Прочитала сам у **приповетци**.	Прочитала сам у **приповетки** или **приповеци**.
Ја **требам да учим**. Ти **требаш да учиш**.	Ја **треба да учим**. Ти **треба да учиш**.
Ја сам прва, ти си **задњи** у реду.	Ја сам прва, ти си **последњи** у реду.
Наћи ћемо се у **17:15** или **17 30h**.	Наћи ћемо се у **17.15** или **17.30**.
Имам **тамно плаву мајцу**, а ти **црнобели** шал.	Имам **тамноплаву мајицу**, а ти **црно-бели** шал.
Добродошли, прваци!	**Добро дошли**, прваци!
Јер све у реду?	**Је ли** све у реду? **Је л'** све у реду?
То је **Евицина** свеска, а књига је **Ивицина**.	То је **Евичина** свеска, а књига је **Ивичина**.
Био сам на **журци**.	Био сам на **журки**.
У **оделењу** сви знамо **делење**.	У **одељењу** сви знамо **дељење**.
Он је **гледаоц**, а од **гледаоца** све зависи.	Он је **гледалац**, а од **гледалаца** све зависи.
Воће је **донешено**, а јабука је **загрижена**.	Воће је **донесено**, а јабука је **загризена**.
Добио сам пет **еура**.	Добио сам пет **евра**.
Погрешијо сам и **извинуо** сам ти се.	**Погрешио** сам и **извинио** сам ти се.
Пишем састав **са хемиском** оловком.	Пишем састав **хемијском** оловком.
Кући сам и једем **бонбоне**.	**Код куће сам** и једем **бомбоне**.
Ја **би** урадио, а ми **би** могли заједно то.	Ја **бих** урадио, а ми **бисмо** могли заједно то.
Гледала сам на **телевизору Малу сирену**.	Гледала сам на **телевизији Малу Сирену**.
Ниским ни сам у лошим односима.	**Ни са ким нисам** у лошим односима.
Претцедник се **потшишао**.	**Председник** се **подшишао**.
Посетио сам **цркву светог** Марка.	Посетио сам **Цркву Светог** Марка.
Он је **радосан**, а ти си **радостна**.	Он је **радостан**, а ти си **радосна**.
Највишљи је у разреду.	**Највиши** је у разреду.
Бака има **шест десет** година.	Бака има **шездесет** година.
Сумља је само **препоставка**.	**Сумња** је само **претпоставка**.
Имали смо **пречас** (**предчас**).	Имали смо **претчас**.
Цело време пишем **зарезе**.	**Све** време пишем **запете**.
Ићићеш с' мном. Ићи ћеш **самном**.	**Ићи ћеш са мном**.
Једампут сам купио **кило бонбона.**	**Једанпут** сам купио **килограм бомбона.**
Добар дан! Милан **крај телефона.**	Добар дан! Милан **на телефону.**
Изузетци су они који имају **потсетник**.	**Изузеци** су они који имају **подсетник**.
Најачи дечак се **зафалио** на помоћи**.**	**Најјачи** дечак се **захвалио** на помоћи**.**
Предпостављам да си ишао **са колима.**	**Претпостављам** да си ишао **колима.**

Књижевност

Наслов је назив неке књиге, песме, приче.
Садржај се налази на почетку или крају сваке књиге и служи да се лакше снађемо.
Речник је књига у којој су речи поређане по азбучном реду и садрже њихово објашњење.
Текст је свако дело које се чита. Текст може бити написан у у **поезији** (песма) и **прози** (прича, бајка, басна).
Поезију представљају књижевна дела која су писана у стиховима (песма).
Писац је човек који пише књиге, песме, приче...
Песник је писац који пише само песме.
Песма може да има једну или више строфа.
Строфа се састоји од више стихова.
Стих је један ред у песми.
Рима представља гласовно подударање на крају стихова: *друг – круг, тепа – лепа.*
Ритам је равномерно понављање стихова и риме у песми.
Рефрен су стихови који се понављају, обично на крају строфе.
Песничка слика је сваки надахнути опис у песми и постиже сликовитост песничког језика. То је заокружен целовит приказ неког дела, стварности или неког личног доживљаја.
Проза представља писање целовитих реченица у слободном стилу, без ритма и риме.
Порука (идеја) текста изражава пишчев однос према ономе о чему пише. Главна идеја је обично у наслову.
Тема је оно о чему се говори у тексту.
Место радње је место на коме се збива нека прича.
Време радње је време у којем се збива прича.
Лик (јунак) је личност у књижевном делу.
Карактеризација је приказивање особина лика. Књижевни лик може да буде и стварна личност. Спољашње особине (физички изглед) чине **портрет**, а унутрашње (психичке) особине чине **карактер**. То су јунакове мисли, осећања, добре и лоше стране.
Главни ликови су ликови у причи о којима се највише говори, а **споредни ликови** су остали ликови који се спомињу.
Позитиван лик има добре, племените намере и поступке.
Негативан лик жели да науди другима.
Говор лица су речи које изговарају ликови.
Приповедач је писац који пише само приче. Може да пише приповедач само у 1. или у 3. лицу једнине.
Наратор је приповедач и он приповеда у тексту.
Пишчев говор (говор наратора) је део текста који говори писац.
Приповедање је причање догађаја, причање о јунацима и њиховим доживљајима.
Опис је део приче када писац саопштава како изгледа неки лик, предмет или предео.
Одломак је део неке целине.
Одељак је једна целина у тексту.
Поглавље је део текста који се састоји од више одељака и чини већу целину.
Фабула је повезаност догађаја у јединствен ланац.
Пејзаж је приказ неког предела у природи, опис природе.
Мотив у лирској песми је идеја која је мотивисала да песник напише песму.

Стилске фигуре

Стилске фигуре су речи и изрази којима приповедачи и песници обогаћују књижевно дело, дајући нова, шира и пренесена значења.

Ономатопеја је гласовно опонашање одређених звукова из природе у виду узвика, глагола, именица: ***шушти***, ***тресну***ти, ***куц***нути.

Поређење има три члана:

а) реч која се пореди; *леп*

б) реч као; *као*

в) реч са којом се пореди. *Аполон*

Персонификација је придавање људских особина биљном и животињском свету: *шума пева*, *трава гледа*.

Народна поезија

Народна песма је песма која нема познатог аутора. То су песме које су настале у народу, али их није смислио народ као маса, већ истакнути појединац. Оне су се преносиле с генерације на генерацију. То је песма са пуно емоција, сликовитих израза која описује свакодневне догађаје и опевана су сва људска осећања: срећа, туга, радост, жалост. Када се појавио Вук Караџић и његова азбука, те песме су записане и захваљујући томе ми их данас можемо читати. Вук Караџић је поделио народну поезију:

Мушке (јуначке) песме су епске народне песме у којима су опевани јунаци и њихове битке. Стихови су обично у десетерцу (10 слогова у једном стиху). Народне песме су певали гуслари: *Марко Краљевић и орао*.

Женске песме су лирске песме поседују осећања и краће су од мушких песама.

Народне лирске песме (женске песме)
Шаљиве песме певају о догађајима из живота људи који су описани са шаљиве и веселе стране: *Ја сам чудо видео.*
Породичне песме певају о љубави у породици: *Двије сеје брата не имале.*
Обичајне песме: **а)** сватовске – певају о фазама сватовске свечаности; **б)** здравице – одају почаст домаћину; **в)** успаванке – мајке казују најлепше жеље свом детету пред спавање: *Мајка Јову у ружи родила;* **г)** тужбалице (нарицаљке) – исказују жалост за умрлим особама, тугу и бол.
Посленичке песме су песме о раду: *Наджњева се момак и девојка*.

Народна проза

Басне су приче у којима главни јунаци су животиње који приказују људе. Свака басна има поуку (поруку, нараваоученије, тј. поучан савет) који представља мудар савет који усвајамо читајући басне: *Лав и миш.*

Шаљиве народне приповетке су приповетке у којима су описани стварни догађаји, али смешно: *Радознали сусед.* **Народне приче** су написали непознати талентовани појединци. Не знамо име аутора и зато кажемо да их је измислио народ. Некада су људи причали приче са жељом да се забаве. Баке су причале унуцима, а унуци кад порасту својој деци. Тако народне приче из давних времена дођоше до нас. Вук Стефановић Караџић је сакупљао и записивао народне приче које је назвао приповеткама: *Голуб и пчела, Седам прутова.*

Бајке су приче о чудним догађајима и ликовима, где увек добро побеђује зло, почиње стереотипним почетком: *Чардак ни на небу ни на земљи.*

Легенде имају мотиве за постанак насеља, града, планина, обичаја: *Како је постало име Обилић.* **Легенда** је краћа занимљива народна прича чији лик је историјска личност често приказана и са натприродним моћима: *Свети Сава и сељак без среће.*

У причама о животињама, главни ликови су животиње који се понашају као људи. Дуже су од басни и немају издвојену поуку. За разлику од басни, ликови ових животиња не представљају поједине људске особине: *Међед, свиња и лисица.*

Анегдоте су смешне приче о познатим личностима: *Пустио бих ја њега, али мене он неће.*

Народне умотворине

Брзалица је реченица која се брзо изговара: *На врх брда, врба мрда.*

Пословица је кратка и мудра народна изрека о животу: *Пријатељ се у невољи познаје.*

Загонетка је игра речи која се састоји од необичног питања у којем се крије одговор: *Пуна школа ђака ни од куда врата (лубеница).* **Ребус** је загонетка у облику цртежа и слова.

Успаванка је песма која се пева деци пред спавање: *Мајка Јову у ружи родила.*

Питалица је пословица дата кроз дијалог и чине је питање и одговор који је мудар. Питали пса: „Зашто много лајеш?“ „Другог заната немам“, рече пас.

Уметничка (ауторска) књижевност

❖ **ЛИРИКА**: љубавне песме, родољубиве (патриотске), описне песме.

- **Описна песма** помоћу слика природе приказује унутрашњи доживљај песника, његова осећања и мисли: *Пролећно јутро у шуми*, Момчило Тешић.
- **Љубавне песме** певају о љубави момка и девојке: *Љубавна песма*, Милован Данојлић.
- **Родољубиве (патриотске) песме** певају о позитивном односу појединца или групе према домовини (отаџбини): *Домовина се брани лепотом*, Љубивоје Ршумовић.

❖ **ЕПИКА**: роман, приповетка, бајка, басна.

- **Басне** су приче у којима главни јунаци су животиње који приказују људе и свака басна има нараваоученије (поуку): *Пас и његова сенка,* Доситеј Обрадовић.
- **Бајке** су приче о чудним догађајима и ликовима, где увек добро побеђује зло, почиње стереотипним почетком: *Сликарка зима*, Десанка Максимовић.
- **Приповетка** је краће књижевно дело од романа: *Позно јесење јутро*, Исидора Секулић.
- **Роман** је најдуже прозно дело у којем се описује живот ликова и приповедају догађаји: *Бела Грива*, Рене Гијо.

❖ **ДРАМА**

- **Драма** је књижевно дело намењено извођењу на сцени (у позоришту, на филму, на телевизији). **Комад** је позоришно дело.
- **Драмски текст** (драма) је текст који се изводи на позорници и изводе га глумци.
- **Драмски писац** пише драмски текст.
- **Глумци** играју драмски текст према упутствима редитеља. Глумци играју улоге.
- **Гледалац** посматра позоришну представу.
- **Лица** су ликови у драми и носиоци радње. Лица се пишу великим словима.
- **Дијалог** је разговор између два лица.
- **Сукоб** представља неслагање лица у мишљењу у књижевном делу.
- **Драмска радња** је низ повезаних догађаја који чине целину драмског текста.
- **Редитељ** је особа која глумцима додељује улоге и организује како ће се представа одиграти.
- **Сценограф** осмишљава изглед позорнице, а **костимограф** прави костиме глумцима.
- **Чин** је део драме, тематска целина од подизања до спуштања завесе на позорници. Драма је подељена на чинове, а чинови су подељени на сцене (призоре).
- **Сцена** (призор) је део чина и означава сваку промену ликова на позорници. Сцена значи и позорница, место где се изводи драмски комад.
- **Дидаскалије** (ремарке) су упутства и објашњења писца редитељу, глумцу и читаоцу. Пишу се у заградама и глумац их не изговара.
- **Монолог** је говор једног драмског лица пред публиком.
- **Скеч** је кратки драмски комад заснован најчешће на смешном догађају.

Свака драма има свој ток догађаја.

1. **Увод** – упознајемо се са ликовима, местом и временом радње.
2. **Заплет** – ликови се сукобљавају једни са другима.
3. **Расплет** – разрешење свих сукоба у току радње.

Збирне именице

Збирне именице су именице које обликом једнине изражавају множину. Оне су увек у једнини: *камење, лишће, цвеће; деца, браћа, господа; телад, прасад, пилад*.

1. **Шта су збирне именице?** _____

2. **Заокружи збирну именицу.** а) цветови б) цвет в) цвеће

3. **Обој поља у којима су збирне именице.**

листови	лишће	грање	гране	дете	деца	браћа	брат	пилад	пилићи

4. **Збирне именице имају само (подвуци тачан одговор):** а) једнину; б) множину.

5. **Спој линијама.**

прутови	ЈЕДНИНА	јагњићи
прут	МНОЖИНА	јагњад
пруће	ЗБИРНА ИМЕНИЦА	јагње

6. **Заокружи збирне именице:** господа, господин, госпођа, кучад, куче, кучићи, ждребад, ждребе.

7. **Напиши збирне именице настале од датих заједничких именица.**

а) корен – _____ в) прут – _____ д) грм – _____
б) клас – _____ г) сноп – _____ ђ) трн – _____

8. **Дате именице напиши као заједничке именице у једнини.**

а) жбуње – _____ г) штенад – _____ е) ћебад – _____
б) прстење – _____ д) момчад – _____ ж) ужад – _____
в) мачад – _____ ђ) прасад – _____ з) перје – _____

9. **Попуни табелу.**

Заједничке именице		Збирна именица
Једнина	Множина	
		чобанчад
	становници	
		сељаштво

10. **У следећим реченицама подвуци збирне именице.**

Лара је прала посуђе. Сељаци су извели јунад на испашу. Кад чељад нису бесна, кућа није тесна. Госпођа Ленка носи огрлицу са драгим камењем. Ујак је користио коље за везивање малина. Хељда је зрневље које је јако здраво. Некада се рубље прало у рекама. Стриц је направио бурад за вино.

11. **Допуни реченице збирним именицама.**

а) На пијаци сам купила букет _____.
б) _____ се играју у парку.
в) На јесен стиже бело и црно _____.
г) Мајка ушива сину _____ на кошуљи.
д) Ветар дува и разноси _____.
ђ) Станко гаји у штали _____.

12. **У датом тексту подвуци збирну именицу.**

Код моје баке и деке у селу, двориште је пуно сувог прућа. Шибље и травнато бусење су украси овог дворишта. Деда је прошлог лета повадио доста корења.

13. **Следеће реченице препиши тако да подвучене именице буду збирне именице.**

Кестен пуцкета на жару. Ћурићи и гушчићи су несташни. Трун ми је упао у око.

_____

14. **Подвуци све збирне именице и одреди им род и број.**

Са дрвећа опада жуто лишће. Пијаце су препуне зрелог грожђа. Осећа се мирис јесењег цвећа.

Збирна именица	Род	Број

15. **Одреди број именица.**

Именица	Број	Именица	Број	Именица	Број	Именица	Број
паперје		прашина		перад		Петко	

16. **Одреди следеће категорије именица.**

	Врста именице	Род	Број
а) Мирко	_____	_____	_____
б) мајмунчад	_____	_____	_____
в) маст	_____	_____	_____

17. **Одреди врсту, род и број подвучених именица.**

а) Деда Стева има унука. _____

б) Деда Стева има унучад. _____

в) Деда Стева има унучиће. _____

18. **Попуни табелу.**

Збирна именица	Једнина	Збирна именица	Једнина	Збирна именица	Једнина
копилад		сирочад			перо
	роб		прамен	гробље	

19. **Састави реченицу од две збирне именице.** _____

_____

20. **Напиши причу од датих речи:** шипражје, дрвље, саће.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Градивне именице

Градивне именице обликом једнине означавају сваку количину материје. Немају облик множине. *Купила сам килограм шећера. (једнина)* *Купила сам тону шећера. (једнина)*

Намирнице	Тканине	Метали	Грађевински материјали	Индустријске сировине
брашно	*вуна*	*гвожђе*	*песак*	*стакло*
со	*сомот*	*злато*	*цемент*	*пластика*
какао	*свила*	*бакар*	*дрво*	*гума*

1. **Шта су градивне именице?** _____

2. **Заокружи тачан одговор:** а) градивне именице имају множину;
б) градивне именице имају и једнину; в) градивне именице имају само једнину.

3. **Заокружи градивне именице:** снопље, сом, со, сребро, Срђан, свила, сунђер, сат, Сувобор, стан.

4. **Допуни реченице градивним именицама.**
Пчела прави _____. _____ пије Краљевићу Марко. Мама је умутила _____ за торту. Лети носим хаљину од _____. Мој ауто троши _____. Од _____ је направљена ограда. Бака је просејала _____ за хлеб. Стоваришта су набавила за грејање мрки и камени _____. За посластицу треба купити _____, _____ и _____. Попила сам чашу пуну _____.

5. **Подвуци градивне именице дате у следећим реченицама.**
а) За доручак обично једемо јаја, сир и сланину.
б) Гости нам обично донесу шећер и кафу.
в) На градилиштима можемо наћи цемент, песак и шљунак.

6. **Повежи правилно значење датих речи.**

властита именица	пруће	означава заједничко име
заједничка именица	уље	означава материју
збирна именица	шерпа	означава властито име
градивна именица	Сопот	означава збир предмета

7. **Споји именицу са врстом којој припада.**

лишће	ВЛАСТИТА ИМЕНИЦА	керамика
лампа	ЗАЈЕДНИЧКА ИМЕНИЦА	копилад
Лесковац	ЗБИРНА ИМЕНИЦА	краставац
лим	ГРАДИВНА ИМЕНИЦА	Косана

8. **Испред сваке именице стави број којој припада.**

1. Градивна именица 2. Збирна именица 3. Заједничка именица 4. Властита именица

	никл		јагњад		кристал		слама		кум		Светлана
	Бранко		Видак		лишће		гума		Чемерник		ролетна
	јагње		шибље		деца		Бујановац		сирће		платина

9. **Подвуци црвеном бојицом властите именице, плавом бојицом заједничке именице, зеленом збирне именице, а градивне именице жутом бојом:** класје, кутија, Катарина, креч, кораци, камење, књига, какао, кестење, Ковачица, канта, калцијум, кревет, коњ, камилица, Крушевац, кенгур, киви, Каћа.

10. **Разврстај у табелу следеће речи:** грање, гавран, гас, гумица, господа, Градац, Гроздана, гепард, грожђе, гвожђе, глина, гајде, гост, Гроцка, графит, грана, глиста, Гуча, Гаврило, гај, Гвозден, гајтан.

Именице			
Властите именице	Заједничке именице	Збирне именице	Градивне именице

11. **Распореди дате именице:** прасад, Прешево, прасе, пластика, папир, Подујево, пума, Пожега, прстење, перје, позорница, песник, Пантелија, питон, пиринач, парче, патика, перница, пуж, патлиџан.
Властите именице: _____
Заједничке именице: _____
Збирне именице: _____
Градивне именице: _____

12. **Одреди врсту именица.**

а) дугмад – _____
б) дукат – _____
в) дрво – _____
г) Деспотовац – _____
д) сунђер – _____
ђ) снопље – _____
е) Севојно – _____
ж) смоква – _____
з) зрневље – _____
и) злато – _____
ј) Злата – _____
к) златник – _____

13. **Попуни табелу.**

Именица	Врста именице	Именица	Врста именице	Именица	Врста именице
брања		Тања		сирочад	
бакар		трска		сељаштво	
бронза		таблета		Стара Пазова	
Бољевац		Тител		суза	
Борислав		трње		стакло	
булевар		тенк		Сава	

14. **Прецртај уљезе.**

а) чоколада, чај, челик, чекић
б) Лозница, Лепосавић, лутка, Лепеница
в) мермер, мед, млеко, Миле
г) пилад, прасад, поток, перад

15. **Препиши на линију једну именицу из скупа, која припада истој врсти као именице у низу.**

а) пчела, кошница, _____, ливада
(жбуње, цвет, мед, цвеће)

б) _____, камен, гвожђе, песак
(мешалица, зграда, цемент, лопата)

в) Владан, Влатка, Васа, _____
(вода, вила, власт, Владана)

г) перје, _____, пруће, лишће
(језеро, шипражје, риба, бара)

16**. У тексту подвуци градивне именице.**

Бетон је грађевински материјал који се прави од цемента, шљунка, песка и воде. Користи се за прављење путева, зграда, мостова...

17. **Распореди у табелу градивне именице према роду:** нафта, вуна, млеко, јогурт, сомот, злато.

Мушки род	
Женски род	
Средњи род	

18. **Попуни табелу стављајући знак + у одговарајућа поља.**

Именица	Властита	Заједничка	Збирна	Градивна	Мушки род	Женски род	Средњи род
вредност							
Горана							
бензин							
година							
Горан							
цвеће							

19. **Заокружи градивне именице.**

У посуду сипати: 1 kg брашна, шољу воде, шољу млека, кашичицу соли и једну кашику уља. Све то замесити и направити кифле.

20. **Издвој све градивне именице у рецепту за палачинке.**

Потребно је: 3 јаја, 300 г брашна, пола литре воде, 2 кашике уља и на врх кашичице соли.

Градивне именице су: _____

21. **Одреди род, број и врсту именица.**

Именица	Врста именице	Род именице	Број именице
Жива			
жива			
жетва			
жбуње			

22. **Издвој градивне именице.**

Малтер је материјал који настаје када се помеша креч, песак и вода. Користи се за зидање.

_____

23. **Препиши све градивне именице из песме Фредерика Гарсија Лорке „Луцкаста песма“.**

_____

24. **Одреди врсту, род и број означених именица.**

Реченица	Врста именице	Род именице	Број именице
Бранислав тренира џудо.			
Олово се користи и у риболову.			
Позајми ми **марамицу**.			
Класје стоји усправно и чека жетву.			

25. **Издвој из текста именице.**

Буди ме песма петла свакога јутра. Мој пас вири из кућице од дрвета. Простире се шарени ћилим изаткан од разнобојног цвећа. Телад су на пашњаку. Ветар пирка и милује дрвеће. Бака прави кајмак и сир.

Именице			
Властите именице	Заједничке именице	Збирне именице	Градивне именице

26. **Издвој именице из дате реченице и одреди врсту, род и број.**

Викторија има богату колекцију прстења од злата. _____

_____

27. **Из датог текста издвој именице и разврстај их у табелу.**

Јелена има баку која живи у Ђурашићима, близу Пријепоља. Бака Љуба гаји краве и јагњад. Брине и о малинама и цвећу. Зими плете чарапе од вуне. У кући има посуде од глине, корпе од плетеног прућ и фрулу од дрвета. Иза куће се налази шума у којој има жбуња и опалог лишћа.

Властите именице	
Заједничке именице	
Збирне именице	
Градивне именице	

28. **Подвуци именице и одреди род и број.**

Татјана и Рашко су за свадбу добили посуђе од кристала.

Именица	Врста именице	Род	Број

29. **Попуни табелу именицама из датог текста.**

Зорица је славила рођендан. Припремила је уље и шећер за колаче. Деца из комшилука су јој купила хаљину од свиле и торбу од коже.

	Именице (род именице, број именице)
Властите именице	
Заједничке именице	рођендан (мушки род, једнина),
Збирне именице	
Градивне именице	

30. **Напиши реченице у којима ћеш употребити следеће градивне именице.**

а) месо, маст, вода – _____

б) камен, цигла, дрво – _____

в) кожа, памук, лан – _____

31. **Шта користимо да бисмо направили:**
а) погачу – _____
б) кућу – _____
в) сукњу – _____

32. **Напиши реченицу у којој ћеш употребити две градивне именице.** _____
_____

33. **Напиши неколико градивних именица које се користе за прављење торте.** _____
_____

34. **Напиши три реченице у којима ће земља имати значење:**
а) властите именице – _____
б) заједничке именице – _____
в) градивне именице – _____

35. **Напиши неколико реченица у свеску о старој планинској кући користећи све врсте именица. Заокружи све именице у тим реченицама.**

36. **Напиши једну реченицу која ће садржати властиту, заједничку, збирну и градивну именицу.**
_____

Садашње време (презент)

Презент је прост глаголски облик, означава радњу која се дешава у тренутку говора па се назива садашње време. Сада певам. Данас учим. Управо тренирам.

ПОТВРДАН ОБЛИК			
Једнина		Множина	
1. Ја	-м (певам)	1. Ми	-мо (певамо)
2. Ти	-ш (певаш)	2. Ви	-те (певате)
3. Он, она, оно	- /(пева)	3. Они, оне, она	-у, -ју, -е (певају)

*Речца ***не*** се пише одвојено од глагола.

ОДРИЧАН ОБЛИК			
Једнина		Множина	
1. Ја	не певам	1. Ми	не певамо
2. Ти	не певаш	2. Ви	не певате
3. Он, она, оно	не пева	3. Они, оне, она	не певају

1. **Напиши 3. лице једнине женског рода глагола приметити у презенту.** _____

2. **Следеће реченице напиши тако да глаголи у њима буду у 2. лицу множине.**
а) Ја помажем око кућних послова. _____
б) Украшава учионицу. _____
в) Слушамо музику. _____

3. **Напиши реченице тако да:**
а) глагол певати буде у 2. лицу једнине: _____
б) глагол причати буде у 1. лицу једнине: _____
в) глагол пазити буде у 2. лицу множине: _____

4. Она воли да побеђује. **Напиши дату реченицу да буде у:**
а) 2. лицу множине _____; б) 1. лицу једнине _____.

5. **Смисли и напиши реченицу у 2. лицу једнине тако да употребиш глагол фарбати.**

_____

6. **Пажљиво прочитај следеће реченице и подвуци двема линијама само глаголе у презенту.**

Сутра ће дувати кошава. Дозволићу јој да препише задатак. Сунце нас је заборавило. Пријатеље стичемо пажњом. Долазио нам је ујак. Људи верују у срећу када нађу детелину са четири листа.

7. **Напиши глагол јесам у презенту за сва лица.**

Једнина		Множина	
1. Ја	јесам (сам)	1. Ми	
2. Ти	јеси (си)	2. Ви	
3. Он, она, оно		3. Они, оне, она	

8. **Напиши глагол бити у презенту за сва лица.**

Једнина		Множина	
1. Ја	**будем**	1. Ми	**будемо**
2. Ти		2. Ви	
3. Он, она, оно		3. Они, оне, она	

9. **Напиши реченицу у којој ћеш употребити реч не, именицу девојчица и глагол читати.**

_____

10. **Напиши глагол хтети у презенту за сва лица.**

Једнина		Множина	
1. Ја	хоћу (ћу)	1. Ми	
2. Ти		2. Ви	
3. Он, она, оно		3. Они, оне, она	

11. **Напиши глагол хтети у презенту за сва лица у одричном облику.**

Једнина		Множина	
1. Ја	нећу	1. Ми	
2. Ти		2. Ви	
3. Он, она, оно		3. Они, оне, она	

12. **Подвуци глаголе у пословицама, а затим им одреди лице и број.**
а) Ко пита, не скита. _____
б) Ко брзо суди, брзо се и каје. _____
в) Без муке нема науке. _____

13. **Напиши у свеску три реченице о јесени у презенту користећи глаголе: брати, сазрети, правити.**

Прошло време (перфекат)

Перфекат је сложен глаголски облик, означава радњу која се десила у прошлости и означава прошло време.

Јуче сам певао. Пре три дана сам учила. Прошле године је тренирао.

ПОТВРДАН ОБЛИК			
Једнина		Множина	
1. Ја	сам певао/ла	1. Ми	смо певали /певале
2. Ти	си певао/ла	2. Ви	сте певали/певале
3. Он, она, оно	је певао/ла	3. Они, оне, она	су певали/певале

*Речца ***не*** се пише одвојено од глагола.

ОДРИЧАН ОБЛИК			
Једнина		Множина	
1. Ја	нисам певао/ла	1. Ми	нисмо певали /певале
2. Ти	ниси певао/ла	2. Ви	нисте певали/певале
3. Он, она, оно	није певао/ла	3. Они, оне, она	нису певали/певале

1. **Напиши 2. лице једнине перфекта од глагола видети.** _____

2. **Заокружи слово испред реченице чији се глагол налази у прошлом времену.**
а) Мима ће показати своје оцене. б) Мима је показала своје оцене. в) Мима показује своје оцене.

3. **Напиши реченицу Мајстор кречи стан, у 3. лицу множине перфекта.** _____

4. **Напиши.**
а) Глагол **јести** у 3. лицу множине женског рода – _____
б) Глагол **бојити** у 1. лицу једнине – _____
в) Глагол **пећи** у 2. лицу множине – _____

5. **Подвуци реченице које су написане у перфекту.**
Ђурђевка шије хаљину. Јаков је сазидао кућу. Птица је летела ниско. Пазићу кад прелазим улицу. Живомир ће фарбати тарабу. Умивам се сваког јутра. Добићу поклон за рођендан. Читаћу Ерићеве песме.

6. **Реченице треба да допуниш глаголима у прошлом времену.**

а) _____ књигу из математике. б) _____ са другом у биоскоп.
(имати) (ићи)

7. **На линијама напиши у перфекту глаголе који су у загради.**

а) Божидар _____ на планину. (отпутовати)
б) Ти _____ на време у школу. (стићи)
в) На радију _____ музика. (свирати)
г) Ја _____ мами у кухињи. (помоћи)
д) Они _____ кроз прозор. (гледати)
ђ) Све школе _____ славу. (прослављати)

8. **Напиши реченице у прошлом времену.**

а) Судија прекида утакмицу због фаула. _____
б) Авион слеће на аеродром. _____
в) Имам осам година. _____
г) Вероника у корпи носи колаче. _____
д) Бака плете џемпер унуки. _____
ђ) Зец по шуми скита. _____

9. **Напиши реченице у перфекту у 3. лицу множине мушког рода.**

а) Он долази у шуму. _____
б) Голуб стоји на грани. _____

10. **У датом тексту подвуци глаголе двема линијама у перфекту.**

Стигло је пролеће. Шири се опојан мирис пролећног цвећа. Кроз шуму тече поток. Многе животиње су пиле воду са овог потока. Поток је у ово време нарастао. Изникла је зелена трава, а из ње вире љубичице.

11. **Напиши текст у прошлом времену у свеску.**

Златоје тренира фудбал. Игра своју прву утакмицу. Узбуђен је и има трему. Вредно вежба сваког дана са саиграчима. Родитељи и пријатељи га бодре са трибина.

12. **Одреди време, лице и број следећих глагола.**

Глагол	Време	Лице	Број
секли су			
заливала је			
звиждали смо			

13. **Издвој глаголе у перфекту. Одреди лице и број тих глагола и напиши у свеску.**

Данило и Јагода су са мамом и татом путовали у село код баке и деке. Јагода је распаковала ствари и изашла је у двориште. Данило је нахранио телад. Родитељи су поздравили са комшијама.

14. **У следећем тексту недостају глаголи. Ако их напишеш на одговарајуће место, сазнаћеш више о Вуку Караџићу.**

Вук Стефановић Караџић _____ 1787. године у Тршићу близу Лознице. _____ у Беч. Он _____ збирку српских народних песама. _____ је Први и други српски речник. Вук је _____ народне умотворине. Министарство просвете 1868. године _____ Вуков правопис и писмо званичним.

15. **Напиши у свеску пет реченица на тему „Мој први концерт“ тако што ћеш користити глаголе у перфекту.**

Будуће време (футур)

Футур је сложен глаголски облик и означава радњу која ће се десити у будућности, па се назива будуће време.
Глаголи који се завршавају на *-ћи*, пишу се одвојено од скраћеног облика глагола хтети (*ћу, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће*): *Ја ћу доћи – доћи ћу. Ја ћу рећи – рећи ћу.*
Глаголи који се завршавају на *-ти*, пишу се заједно са скраћеним обликом глагола хтети (*ћу, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће*): *певаћу, свираћу.*

ПОТВРДАН ОБЛИК			
Једнина		Множина	
1. Ја	ћу певати (певаћу), доћи ћу	1. Ми	ћемо певати (певаћемо), доћи ћемо
2. Ти	ћеш певати (певаћеш), доћи ћу	2. Ви	ћете певати (певаћете), доћи ћете
3. Он, она, оно	ће певати (певаће), доћи ћу	3. Они, оне, она	ће певати (певаће), доћи ће

*Речца ***не*** се пише одвојено од глагола.

ОДРИЧАН ОБЛИК			
Једнина		Множина	
1. Ја	нећу певати, нећу доћи	1. Ми	нећемо певати, нећемо доћи
2. Ти	нећеш певати, нећеш доћи	2. Ви	нећете певати, нећете доћи
3. Он, она, оно	неће певати, нећу доћи	3. Они, оне, она	неће певати, неће доћи

1. **Какво време означава футур?** _____

2. **Препиши реченице тако да сви глаголи буду у 3. лицу једнине у мушком роду у футуру.**
а) Ја опраштам. _____ в) Ти си проговорио. _____
б) Ми чинимо. _____ г) Она је слетела. _____

3. **Напиши следеће реченице у 3. лицу множине женског рода у футуру.**
а) Ја сам јурила лептира. _____
б) Смањила је своју килажу. _____
в) Организовала си забаву. _____

4. **Летос сам био код баке на Златару. Напиши дату реченицу тако да буде:**
а) упитна:_____
б) одрична: _____
в) у будућем времену: _____

5. **Следеће реченице напиши у 3. лицу једнине мушког рода будућег времена.**
Они су гледали филм у биоскопу. Купили су кокице. Заузели су удобна седишта.
_____

6. **У ком је лицу и броју подвучени глагол у реченици?** (заокружи слово испред тачног одговора)
Шминкаће се кад порасту.
а) 2. лице једнине б) 1. лице једнине в) 3. лице множине г) 2. лице множине

7. **Прецртај глаголе који нису у будућем времену.**

Јасмина је гледала кроз прозор. Пада киша. Кренула је у продавницу. Носи шарени кишобран. Заборавила је кишобран у продавници. Послаће сина по кишобран.

8. **Подвуци у датом тексту двема линијама глаголе у будућем времену.**

Дошло је пролеће. Нове биљке ће порасти. Цвеће дивно мирише, а на њих слећу мале вредне пчеле док им друштво праве лептири. Успаване животиње ће се пробудити из зимског сна. Птице се враћају са југа. Певаће своје дивне песме и свијаће гнезда. По зеленој трави трче зечеви. Деца се играју и радост се осећа.

9. **Напиши дати текст у будућем времену у свеску.**

Одржава се час физичког васпитања. Дечаци су први протрчали школско двориште. Девојчице посматрају трку и навијају. Најбољи су награђени одличном оценом.

10. **Напиши у свеску неколико реченица о зими у којима ћеш у футуру употребити глаголе: санкати се, грудвати се, шетати.**

11. **Напиши у свеску неколико реченица у будућем времену описујући шта ће бити твоје занимање.**

12. **У датој табели звездицама обележи да ли је дати глагол у садашњем, прошлом или будућем времену.**

	Прошло време	Садашње време	Будуће време
учио сам	*		
ћу пити			
жваћеш			

13. **Разврстај глаголе у одговарајућу колону:** ићи ћемо, дошао је, гледали су, цртаћу, путујем, мислимо, трчао сам, однеће, радим, желеле су, сањала је, цветаће, стићи ћемо, дошао је, трчао сам, седим.

Прошлост	Садашњост	Будућност

14. **Попуни празна места у табели тако да задате глаголе напишеш у преосталим глаголским облицима који недостају.**

Презент	Перфекат	Футур
седим		
	ишао је	
		доћи ћу

15. **Допуни табелу одговарајућим облицима глагола усисавати.**

Садашње време			Будуће време		
Лице	Једнина	Множина	Лице	Једнина	Множина
1.	ја усисавам		1.	усисаћу	
2.			2.		
3.			3.		

16. **Заокружи глаголе у футуру, прецртај глаголе у перфекту, а подвуци двема линијама глаголе у презенту:** ишао сам, шета, ћу прочитати, ишчитаћу, помирили смо се, бележили сте, отићи ћу, разговарам, саопштавали сте, прележаћу, ућутао си се, опада, заиграла сам се, јављаће се, пратиш, причао си, размишљаће, види, седео је, држаће, руковали су се, срео сам, препираћете се, заљубила сам се, шије.

17. **Подвуци плавом бојом глаголе у садашњем времену, црвеном глаголе у будућем времену и зеленом глаголе у прошлом времену:** уједају, туширам се, родила је, боји, гласаћеш, хранићете, листа, сликале су, косиш, вечерали смо, цртала сам, ручаћеш, телефонирао је, препоручујем, пробали сте, чекаћете, издвојите, гледа, пева, играо сам, написаћу, идем, спремићу, сам, возићу, пијем, потражио сам.

18. **Спој глаголе и време радње.**

гребаће	Прошло време	лечили су
одговарам		чешљам се
изненадила је	Садашње време	разумећеш
знам		организујем
чупаћеш	Будуће време	смањићете
поправио је		јурила је

19. **Напиши ком глаголском времену припадају следећи глаголи.**

а) чиним – _____ в) опростила си – _____ д) слетећеш – _____

б) проговорили су – _____ г) храбрићеш – _____ ђ) покриваш – _____

20. **Прецртај глаголе који су неправилно написани:** читаћу, дођићу, радићу, моћићу, наћи ћу.

21. **Глагол брисати напиши у другом лицу множине, глагол прати у трећем лицу једнине, глагол гледати у другом лицу множине, а глагол моћи у другом лицу једнине.**

	брисати	прати	гледати	моћи
Презент				
Перфекат				
Футур				

22. **Промени глаголе ходати и пећи по временима и лицима.**

Број	Лице	Прошлост	Садашњост	Будућност	Прошлост	Садашњост	Будућност
Једнина	I						
	II						
	III						
Множина	I						
	II						
	III						

23. **Одреди време, лице и број глагола.**

Глагол	Време	Лице	Број
славите			
закаснићеш			
окупљамо се			

24. **Напиши сва лица за глаголе добити и јести у сва три времена.**

Лица	Перфекат	Презент	Футур	Перфекат	Презент	Футур
	добити			јести		
1. Ја						
2. Ти						
3. Он, она, оно						
1. Ми						
2. Ви						
3. Они, оне, она						

25. **Одреди лице, број и време глагола.**

Глагол	купаћу се	обуваш се	ронила је	кренуо је	образоваћемо се	чујем
Лице						
Број						
Време						

26. **Дате реченице повежи са одговарајућим глаголским временом.**

Свирам клавир.	ПРОШЛО ВРЕМЕ	Јабука је здраво воће.
Вежбала сам годинама.	САДАШЊЕ ВРЕМЕ	Убрала сам је са гране.
Научићу и гитару.	БУДУЋЕ ВРЕМЕ	Појешћу је касније.

27. **Подвуци глагол у презенту црвеном бојом, глагол у перфекту плавом, а глагол у футуру зеленом бојом.**

Тата је отишао на утакмицу са сином. Драгослав купује семенке. Навијаће гласно за свој клуб.

28. **Повежи реченице са одговарајућим глаголским временом.**

Славуј пева у лугу.
Потражићу непознате речи у речнику.
Мијат је био на мору.
Заборавила је кључеве на столу.
Чекамо да представа почиње.
Сунце ће изаћи на време.

Прошло време
Садашње време
Будуће време

29. **На линије напиши глаголе у задатом времену.**

а) Ћира _____ мачку. (садашње време)
б) Радован _____ папагаја. (будуће време)
в) Радул _____ код куће. (прошло време)
г) Николија _____ комшиницу. (прошло време)
д) Рења _____ задатке. (садашње време)
ђ) Нинослава _____ фризуру. (будуће време)

30. **Употреби дате глаголе и напиши реченице у прошлом, садашњем и будућем времену.**

а) _____ (изгубити)
б) _____ (јести)
в) _____ (ући)

31. **Допуни реченице одговарајућим обликом глагола сећи у задатом глаголском времену.**

а) _____ торту. (презент) б) _____ колач. (перфект) в) _____ питу. (футур)

32. **Следеће реченице напиши у презенту.**
а) Зора ће ићи у позориште. _____
б) Константин је прочитао књигу. _____

33. **Следећу реченицу напиши у садашњем и будућем времену.** Гојко, шта си купио?
а) Садашње време: _____
б) Будуће време: _____

34. **Доврши започете реченице тако да глаголи буду у будућем времену.**
Сутра _____. У недељу _____. На рођендану _____.

35. **Реченице које су написане у садашњем и будућем времену, напиши у прошлом времену.**
а) Киша пада. _____
б) Звезда ће сијати. _____

36. **Следеће реченице напиши у одричном облику и тако да глаголи у њима буду у другом лицу множине.**
а) Урадила сам домаћи задатак. _____
б) Певате у хору. _____
в) Поћи ћемо на далеки пут. _____

37. Биле смо у Ужицу и посетиле смо родбину у Севојни.
а) **У ком времену је написана ова реченица?** _____
б) **Дату реченицу препиши у преостала два времена.** _____
_____

38. **Попуни табелу тако што ћеш следеће реченице написати у садашњем и будућем времену.**

Лептир је летео над ливадом.	Садашње време	
	Будуће време	
Мотор ће подићи прашину на друму.	Садашње време	
	Будуће време	

39. **Напиши реченице у одговарајућим временима.**

Прошлост	Садашњост	Будућност
Ласта је саградила гнездо.		
	Патка води пачиће.	
		Веверица ће скупљати лешнике.

40. **Употреби дате глаголе тако што ћеш написати реченицу у перфекту у 3. лицу једнине женског рода.**
а) _____ (паковати)
б) _____ (отићи)
в) _____ (сести)

41. **Напиши реченице у којима ће глагол чистити бити у:**
а) прошлом времену: _____
б) будућем времену: _____
в) садашњем времену: _____

42. **Напиши следећу реченицу тако да глагол буде у 3. лицу множине женског рода у сва три глаголска времена:** Нисам ишла на рођендан.

а) Прошло време:_____

б) Садашње време:_____

в) Будуће време:_____

43. **Препиши глаголе у табелу.**

У оближњем парку дечаци се играју. Играли су фудбал. Вратиће се на време из парка.

Глагол у перфекту	Глагол у презенту	Глагол у футуру

44. **Разврстај глаголе из датог текста.**

Бања је лечилиште. Убрзава лечење. Наши преци су саградили базене. Пружиће вам одмор и рекреацију.

	Перфекат
	Презент
	Футур

45. **Глагол нађи напиши у траженим облицима.**

а) 1. лице једнине презента – _____ в) 3. лице једнине женског рода перфекта – _____

б) 2. лице множине футура – _____ г) 3. лице множине средњег рода футура – _____

46. **Напиши:**

а) реченицу у 3. лицу једнине средњег рода у футуру. _____

б) реченицу у 1. лицу множине у презенту. _____

в) реченицу у 2. лицу једнине у перфекту. _____

47. **Следећу реченицу напиши у садашњем и будућем времену. Не трчи преко улице!**

Прошло време: _____ Будуће време: _____

48. **Следећу реченицу напиши у садашњем и будућем времену. Оне нису обрисале таблу.**

Садашње време: _____ Будуће време: _____

49. **Следећу реченицу напиши у садашњем и будућем времену. Шетаћете градом?**

Садашње време: _____ Прошло време: _____

50. **Следеће реченице напиши у прошлом и будућем времену.**

Перфекат	Презент	Футур
_____	Ковиљка отвара поклон.	_____
_____	Јелица игра тенис.	_____
_____	Жарко пије чај.	_____

51. **Састави три реченице тако што ћеш користити именицу Лазар и глагол веслати у сва три времена.** _____

_____

52. **Препиши све глаголе из датог текста и у загради напиши ком глаголском времену тај глагол припада.**

Дошло је лето, а са њим и лепо време. Пливам у базену. Пазићу се јаког сунца.

_____

53. **Реченицу у прошлом времену подвуци зеленом, у садашњем времену црвеном бојом, а у будућем плавом бојом.**

Дува хладан ветар. Опадало је лишће са грана. Ускоро ће почети зима.

54. **Следећи текст препиши у прошлом и будућем времену.**

Радиша и Најдан крећу на екскурзију са другарима. Путују на Златибор. Улазе у аутобус насмејани.

_____

_____

55. **Подвуци двема линијама глаголе и одреди им лице, број и време.**

Синоћ је Сандра славила рођендан. Дошли су јој сви другари из одељења. Распрема своју собу и распакује поклоне. Следеће године ће само обележити свој рођендан скромно.

_____

_____

56. **Напиши неколико реченица у свеску о мору које садрже глаголе у сва три глаголска времена.**

Градивни придеви

Градивни придеви означавају од чега је нешто: *дрвени* сто, *камени* мост.
Носи *златно* прстење. (градивни придев) Она је *златно* дете. (описни придев)

1. **Речи које означавају од чега су предмети називају се:** (заокружи слово испред тачног одговора)

а) описни придеви; б) присвојни придеви; в) градивни придеви.

2. **Заокружи питање које одговара градивним придевима.**

а) Од чега је нешто? б) Какво је нешто? в) Чије је нешто?

3. **Наброј врсте придева:** _____

4. **Уоквири групе речи у којима се налазе градивни придеви:** дугуљаст нос, покварен зуб, Љубинков камион, сребрна огрлица, лесковачки роштиљ, ћилибарски брош, висок бор, сеоска школа.

5. **Прецртај реч у датом низу која је градивни придев**: вода, водени, водати, водопад, водостај, водолија, воденица, водоинсталатер, водокотлић, водовод, водитељ, водоник, вођство, водомер.

6. **Повежи градивне придеве са именицом уз коју могу да стоје.**

бакарна	колачи	алуминијумски	деривати
медени	жица	картонска	чај
крвни	притисак	сатенска	постељина
воштана	огрлица	ледени	прозор
бисерна	свећа	нафтни	кутија

7. **У наведеним реченицама подвуци групу речи у којој се налази придев.**

а) Живадин има брзог коња. в) Шарени лептири лете. д) Београдске улице су широке.
б) Живадинов коњ брзо трчи. г) Лептири су шарени. ђ) Улице у Београду су широке.

8. **Од градивних именица изведи градивне придеве и допиши одговарајућу именицу.**

а) вода – _____ в) бакар – _____ д) со – _____
б) лим – _____ г) кожа – _____ ђ) шљунак – _____

9. **Од којих су именица настали следећи градивни придеви?**

а) масни – _____ г) свилени – _____ е) нафтни – _____
б) брашнаст – _____ д) челични – _____ ж) синтетички – _____
в) млечни – _____ ђ) гасни – _____ з) папирјасти – _____

10. **Уз дате именице напиши градивни придев.**

а) _____ кеса г) _____ звоно е) _____ салвета
б) _____ корпа д) _____ завеса ж) _____ свећа
в) _____ клупа ђ) _____ затварач з) _____ сукња

11. **Од следећих именица изведи градивне придеве.**

а) кристал – _____ (лустер) г) гвожђе – _____ (ограда) е) снег – _____ (пахуље)
б) креч – _____ (малтер) д) бензин – _____ (пумпа) ж) глина – _____ (тањири)
в) мермер – _____ (плоча) ђ) сребро – _____ (минђуше) з) бронза – _____ (медаља)

12. **Подвуци придеве и одреди којој врсти припадају.**

а) српска салата – _____ г) Марков јастук – _____ е) метална тезга – _____
б) свежа салата – _____ д) бео јастук – _____ ж) панчевачка тезга – _____
в) воћна салата – _____ ђ) перјани јастук – _____ з) огромна тезга – _____

13. **Од именица изведи придеве.**

а) Ивона – _____ г) радост – _____ е) олово – _____
б) керамика – _____ д) јесен – _____ ж) пекар – _____
в) Шид – _____ ђ) земља – _____ з) ливада – _____

14. **Разврстај глаголске придеве и глаголске именице:** бензин, бронзани, бетонски, бисер, брашно, бакарни.

Градивне именице	Градивни придеви

15. **Црвеном бојицом обој поља у којима је описни придев са именицом, плавом бојицом присвојне придеве, а зеленом градивне придеве.**

Евичина оловка	оловни војник	домаћи задатак
гвоздена статуа	јуначка песма	црвена ружа
строг отац	блистави ум	уљани радијатор

16. **Разврстај следеће придеве:** плински, плав, папирни, попустљиви, препреден, пластична, перјани, порцуланског, Персидин, пожаревачки, памучни, песников, Петрин, пријатан, паметан, плишани, познат.

а) Описни придеви: _____
б) Присвојни придеви: _____
в) Градивни придеви: _____

17. **Напиши три описна придева и један градивни придев.**

Именице	Описни придеви	Градивни придеви
прстен		
кошуља		
колач		

18. **Повежи придев са одговарајућом именицом и одреди врсту придева.**

Придев	Именица	Придев и именица	Врста придева
ланене	трава		
осушена	огрлица		
осветљена	панталоне		
планински	сат		
дијамантска	ваздух		
Маричин	улица		

19. **Састави и напиши реченицу у којој ћеш употребити следећи градивни придев.**
а) камена – _____
б) земљани – _____
в) златно – _____

20. **Уз дату именицу напиши по један описни, присвојни и градивни придев.**
а) играчка – _____ б) виљушка – _____

21. **За наведене именице напиши по један описни, присвојни и градивни придев који ће те именице ближе одређивати.**

Именице	Описни придеви	Присвојни придеви	Градивни придеви
чинија			
чаша			
чарапа			

22. **Придеве синтетички, сладак, мајчин распореди у низу према врсти којој припадају.**
а) народни, _____, крављи; б) радостан, _____, духовит; в) кристални, _____, платнени.

23. **Којој врсти придева припадају подвучене речи?**
а) <u>Школска</u> табла је у учионици. _____
б) <u>Зелена</u> табла је у учионици. _____
в) <u>Пластична</u> табла је у учионици. _____

24. **Допуни реченице одговарајућим градивним придевима.**
а) Моје патике имају _____ ђон. г) На столу је _____ ваза.
б) Најскупља је _____ наруквица. д) Укуцао је _____ ексер.
в) Купила сам _____ новчаник. ђ) Комшија монтира _____ капију.

25. **Подвуци градивне придеве у следећим реченицама.**
Здрав човек је срећан човек. У дрвеним гајбама је вршачко грожђе. Црвене лесковачке паприке се продају на пијацама. Појела сам масни бурек и млечну чоколаду. Бака ми је исплела вунени џемпер.

26. **Обрати пажњу на придеве у следећим пословицама и подвуци градивне придеве.**
На млађима свет остаје. Лепа реч и гвоздена врата отвара. Сакрио се у мишју рупу. Овца је вучије штене дојила и узгојила. Јефтина роба касу празни. Сребрно седло не чини добра коња.

27. **Издвој градивне придеве из датог текста.**
Душан је од оца добио за рођендан плишаног меду, а од баке вунени шал. Пили су сокове из стаклених чаша. На пластичним тањирићима је послужена чоколадна торта. Играли су се са гуменом лоптом.

Градивни придеви: _____

28. **Распореди у табелу следеће речи да би се саставиле реченице:** мрзну, спава, Јелка, мачка, талентована, Топличина, капи, пева, водене.

Описни придев	Властита именица	Глагол који означава радњу
Присвојни придев	Заједничка именица	Глагол који означава стање
Градивни придев	Заједничка именица	Глагол који означава збивање

29. **Подвуци придеве у датом тексту, а затим их разврстај.**
Близу огромне пешчане плаже се налази Звонкина дрвена викендица. Звонка је обукла памучну хаљину и понела је сламени шешир. У великој платненој торби је понела свежег воћа. Појешће и шећерну пену.

Описни придеви	
Присвојни придеви	
Градивни придеви	

30. **Заокружи слово испред реченице у којој су сви придеви исте врсте.**
а) Стана је купила белу свилену кошуљу.
б) Његослав има омиљени цртани филм.
в) Раденко је добио црне кожне чизме.

31. **У датом тексту, подвуци придеве и разврстај их у таблицу.**
Станиша је на тамишком кеју. Упецао је малу речну рибу. Седео је на дрвеној столици и чекао већи улов.

Описни придеви	Присвојни придеви	Градивни придеви

32. **У датим реченицама црвеном бојицом заокружи градивне придеве, зеленом бојицом описне придеве, а плавом присвојне придеве.**
Зими се спуштамо низ стрмо брдо металним санкама. У парку се налази песникова позлаћена биста. Слободанова другарица има пространо двориште. Тамарина стара картонска кутија је на полици. На градилишту су бетонски блокови. Покривам се бакиним вуненим ћебетом. Обула је кожне балетанке.

33. **Прошири следећу реченицу са најмање пет придева: У кухињи се налазе кашике.**
_____

34. **Састави реченицу тако да садржи градивни придев и присвојни придев настао од властите именице.**
_____
_____

35. **Напиши реченицу која ће садржати један присвојни придев изведен од заједничке именице и један градивни придев.**
_____
_____

Род и број градивних придева

Придев има исти род и број као и именица уз коју стоји.

	Број придева	
Род придева	Једнина	Множина
Мушки род	*дрвени* прозор	*дрвени* прозори
Женски род	*свилена* хаљина	*свилене* хаљине
Средњи род	*пластично* корито	*пластична* корита

1. **Од следећих градивних именица изведи градивне придеве средњег рода.**

а) чоколада – _____ в) плиш – _____ д) сребро – _____
б) мед – _____ г) лан – _____ ђ) кожа – _____

2. **Следећим придевима одреди род и број.**

	Род	Број		Род	Број
а) коштана (срж)	_____	_____	г) глинени (голубови)	_____	_____
б) одељењске (заједнице)	_____	_____	д) грчка (маслина)	_____	_____
в) прозирно (стакло)	_____	_____	ђ) плаве (очи)	_____	_____

3. **Одреди род и број придева.**

Придев	Род придева	Број придева
одлична (оцена)		
дечје (игралиште)		
пешчани (сат)		
Стефаново (славље)		
лимени (олуци)		
врућe (крофне)		

4. **Уз именицу напиши придев и одреди род и број.**

Придев	Именице	Род	Број
	машна		
	мече		
	мраз		

5. **Пронађи придеве, заокружи их, препиши и одреди им врсту, род и број:** Пећ, певати, метални, први, ти, Душанова, грош, осам, ући ће, шећер, тањир, паметно, леви, телевизија, чекам, стојимо, Ниш.

_____

6. **Напиши за дате именице описни, присвојни и градивни придев и одреди им род и број.**

Именица	Описни придев	Присвојни придев	Градивни придев	Род	Број
брод					
боца					
буре					

7. **У датим реченицама подвуци придеве и разврстај придеве у табелу.**

Велики таласи су запљускивали морску обалу. Инострани брод је био везан за челични стуб. Дрвене беле клупе су распоређене дуж обале.

Придев	Врста придева	Род	Број

8. **Подвуци придеве и одреди врсту, род и број.**

Ђурђичин златни привезак се налази у малој кутији.

_____

9. Милеса је позајмила Оливерину плаву, свилену хаљину.

а) **Из реченице издвој именицу и одреди јој врсту, род и број:** _____

б) **Одреди време вршења радње:** _____

в) **Издвој придеве и одреди им врсту:** _____

_____

10. **Састави реченицу која ће садржати дати придев у сва три рода.**

а) жут – _____

б) јак – _____

в) весео – _____

11. **Напиши кратке реченице које ће садржати:**

а) Описни придев у мушком роду једнине –_____

б) Описни придев у женском роду множине – _____

в) Присвојни придев у средњем роду једнине – _____

г) Присвојни придев у мушком роду множине – _____

д) Градивни придев у женском роду једнине – _____

ђ) Градивни придев у мушком роду множине – _____

12. **Напиши реченицу која ће садржати описни, присвојни и градивни придев у женском роду једнине.**

_____

Бројеви

- **Основни бројеви** означавају колико је нечега или некога на броју: *један, десет* и сл. Бројеви од један до четири мењају се и спадају у промењиве врсте речи.
- **Редни бројеви** означавају колико је некога или нечега по реду: *први, дванаести* и сл.

1. **Подвуци правилно написане бројеве:** шест, шес, шеснајест, шеснест, шеснаест, шестдесет, шездесет, шесто, шестсто, тријес, тридесет, двајес, двадесет, четри, четири, четристо, четиристо.

2. **Подвуци редне бројеве:** два, други, пет, пети, осам, тринаест, тринаести, осми, сто први, сто један.

3. **Од основних бројева напиши редне бројеве.**

а) један – _____ г) дванаест – _____

б) четири – _____ д) двадесет један – _____

в) шест – _____ ђ) тридесет четири – _____

4. **Разврстај следеће бројеве:** трећи, пет, једанаест, петнаести, четрдесет осам, седамдесет четврти.

Основни бројеви	
Редни бројеви	

5. **Попуни табелу.**

Основни бројеви	Редни бројеви
један	
четрнаест	
	педесет први
	осамдесет четврти
хиљада	

6. **Подвуци бројеве у датим реченицама и разврстај их.**

а) У мојој улици су две школе. г) Друга сам стигла на циљ.

б) У позоришту сам седела у седмом реду. д) У бусу сам број четрдесет три.

в) На полици је седамнаест књига. ђ) Рођена сам двадесет седмог јула.

Основни бројеви	
Редни бројеви	

7. **Допуни реченице основним или редним бројевима.**

а) Фебруар је _____ месец у години. г) Прва десетица има _____ бројева.

б) Мачка има _____ ноге. д) Седмица има _____ дана.

в) Наша застава има _____ боје. ђ) Кроз Београд пролазе _____ реке.

8. **Напиши цифрама бројеве из датих реченица.**

а) Пре два дана сам оздравио. ___ г) Моја породица има шест чланова. ___

б) Славим десети рођендан. ___ д) Мама има тридесет седам година. ___

в) У одељењу је петнаест дечака. ___ ђ) Освојио сам треће место на такмичењу. ___

9. **Напиши словима дате бројеве.**

а) I – _____ г) XI – _____

б) IV – _____ д) XIV – _____

в) IX – _____ ђ) XIX – _____

10. **Из датог текста издвој бројеве и разврстај их.**

Први српски устанак је био устанак Срба против Турака који је почео четрнаестог фебруара хиљаду осамсто четврте године. На сабору у Орашцу је изабран један од угледних грађана, а било их је преко сто. Изабран је Карађорђе. Други српски устанак је почео једанаест година касније.

Основни бројеви	
Редни бројеви	

Заменице

Заменице замењују именице у реченицама: Јована је лепа. *Она* је лепа.
Личне заменице: *ја, ти, он, она, оно, ми, ви, они, оне, она*.

1. **Личне заменице за треће лице једнине и множине су:**
Једнина: _____ Множина: _____

2. **Подвуци заменице**: и, ја, во, он, со, ви, ми, ти, али, она, син, ићи, пет, оно, два, они, трн, леп, оне.

3. **Повежи заменице са реченицом у којој би требало да буду.**

а) Милојка трчи на стази. _____ је атлетичарка.	ОН
б) Купам се у мору. _____ волим лето.	МИ
в) Путујеш авионом? _____ волиш путовања.	ВИ
г) Танкосава је рекла Средоју: „ _____ ћемо обрати кукуруз.“	ЈА
д) Перите зубе! _____ треба да водите рачуна о оралној хигијени.	ОНА
ђ) Србољуб пише поезију. _____ је врло талентован.	ТИ

4. **Подвуци заменице у реченицама.**
Ја сам научила лекцију. Лопту је донела она. Ви слушате гласну музику. Ми разговарамо телефоном.

5. **Допуни реченице одговарајућим обликом личних заменица.**
Свиће дан. _____ ће бити топао. Птице певају. _____ граде гнезда. Ђурђа шета. _____ је видела птице.

6. **Напиши одговарајуће личне заменице.**
а) _____ пецамо рибу. в) _____ је прешао улицу. д) _____ сте пливали.
б) _____ је исплела прслук. г) _____ трче у парку. ђ) _____ седим на клупи.

7. **Допуни правилно реченице.**
а) О _____ причају. (ја) в) Од _____ сам купио бицикл. (он)
б) Путујем _____. (ти) г) То зависи од _____. (она)

8. **Назначене речи замени одговарајућом заменицом.**
а) Богданка руча. _____
б) Сестра и ја се играмо. _____
в) Савета и Цвета журе у школу. _____

9. **Подвуци заменице у тексту.**
Другарица и ја путујемо возом. Са мном је пошла и ујна. Она је купила карту за нас. Ми смо јој захвалне.

10. **Препиши текст тако да прича буде у првом лицу множине. Пре тога подвуци све заменице.**
Ја тренирам кошарку. Редовно идем на тренинге. Играм викендом утакмице. Мој дрес је беле боје. Бодре ме другови из одељења. _____
_____
_____

11. **Именицу која се понавља замени одговарајућом заменицом и препиши текст.**
Добила сам лутку. Играла сам се са лутком. Лутки сам исплела плетеницу. Са лутком спавам у кревету. Од лутке се тешко одвајам. _____
_____
_____

12. **Пронађи све заменице.**

И	М	П	Ј	А	И
Т	В	И	А	Н	О
Н	И	Н	О	Т	Н
О	О	О	Н	Е	О
О	Н	А	А	Н	О

Лична заменица *Ви* из поштовања

Када се обраћамо само једној особи којој желимо да укажемо поштовање, користимо личну заменицу ***Ви*** и пишемо је великим словом. *Госпођо Савић, драго ми је што сам **Вас** упознала.*

1. **Заокружи тачне одговоре**. **С поштовањем се обраћамо:**

а) другарима;
б) учитељима, наставницима;
в) родитељима;
г) старијим и непознатим особама;
д) лекарима, продавцима;
ђ) родбини.

2. **Допуни реченицу одговарајућом заменицом.**

Поштовани учитељу,

Молим _____ да оправдате ученику Братиславу Јовановићу часове дана 17. фебруара због болести.

Унапред захвална,

мајка Здравка Јовановић

3. **Подвуци речи којима су се ученици обратили господину Владимиру Грбићу из поштовања.**

Поштовани господине Грбићу,

Позивамо Вас да будете наш гост на школском такмичењу у одбојци. Поштујемо Ваш рад и све што сте урадили за нашу репрезентацију. Шаљемо Вам поздраве из нашег града.

Ваши обожаваоци из Панчева

4. **Допиши личну заменицу Ви из поштовања.**

Поштовани комшија,

Морам да _____ укажем на то да не водите _____ пса у парк без корпе. _____ је можда овај проблем небитан, али деца треба да буду сигурна на дечјим игралиштима. ____ сте одговорни за свог пса.

Комшиница из стана број 4

5. **Подвуци црвеном бојицом неправилно дате заменице.**

Учитељице, да ли бисте ви поновили реченицу? Моји родитељи, вама сам захвална за све што сте уложили до сада у мене. Видећемо Вас четвртаке на терену. Госпођо Нинић, Ваша ћерка је талентована.

6. **Напиши писмо свом омиљеном спортисти.**

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Променљиве и непроменљиве врсте речи

Променљиве врсте речи су: именице, глаголи, придеви, бројеви и заменице.
Именице, придеви, бројеви и заменице се мењају по роду и броју. Глаголи се мењају по лицима. Остале врсте речи спадају у непроменљиве.

1. **Подвуци реч у датим реченицама која мења облик.**
   а) Песма је написана.
   б) Од песме се растајем.
   в) Песми се радујем.
   г) Дарујем вам песму.
   д) Хеј, песмо моја!
   ђ) Мама ме буди песмом.

2. **Подвуци реч у датим реченицама која не мења свој облик.**
   а) Добро играш тенис!
   б) Да ли сам добро ударио лоптицу?
   в) Добро сервирај!
   г) Намучио сам се добро за тај поен.

3. **Допуни реченице бројем осам.**
   а) Већ _____ дана читам лектиру.
   б) Од _____ стране читам пажљиво.
   в) _____ страну сам пресавила.
   г) О _____ поглављу знам све.

4. **Попуни табелу датим придевом.**

Једнина	Множина
добар човек	људи
књига	књиге
дете	деца

5. **Плавом бојицом подвуци променљиве врсте речи, а жутом непроменљиве врсте речи**: рећи, девојчица, ни, већ, Владимир, мачка, дрво, пет, осми, јуче, баш, певати, ух, од, наравно, дрвени, татин.

6. **Напиши супротно значење непроменљивих речи.**
   а) испред – _____
   б) десно – _____
   в) напред – _____
   г) низ – _____
   д) горе – _____
   ђ) изнад – _____
   е) да – _____
   ж) увек – _____
   з) све – _____

7. **Заокружи непроменљиве врсте речи у датим реченицама.**
   а) Марко брзо чита у школи.
   б) Радо ћу доћи код тебе.
   в) Из куће излазим увек последња.

8. **Обој зеленом бојицом поља у којима су променљиве врсте речи, а црвеном непроменљиве.**

ДА	ЕТО	ЈУЧЕ	ДАНАС	ИСПРЕД
НЕ	ЛЕЊ	ОВДЕ	ДЕВЕТ	ШЕТАТИ
ЈА	КЕЉ	ПИЛЕ	ОНАМО	ЈУТРОС
ПА	ИЋИ	БЕЛО	ВЕТАР	ПРОЗОР

9. **Допуни реченице непроменљивим врстама речи.**
   а) Пут _____ куће _____ школе је дуг.
   б) Љуљашка се налази _____ парку.
   в) _____ небу су облаци.
   г) Испеци, _____ реци.
   д) Купићу оловку _____ гумицу.
   ђ) Помазила бих куцу, _____ се плашим.

10. **Напиши реченицу у којој ћеш употребити непромењиве речи: сутра, и, да.**

_____

Објекат

Објекат је глаголски додатак којим се казује предмет на којем се врши радња или у вези са којом се врши радња. Објекат је најчешће именица која допуњује глагол. Објекат је реч у реченици која допуњује предикат и означава на коме или на чему се радња врши. Објекат се добија на питање: *Кога*? или *Шта*? Обележава се у реченици таласастом линијом. Волим *сестру*. (Кога волиш?) Читам *књигу*. (Шта читаш?) У реченици може да буде и више објеката: Дала сам *пријатељици* *књигу*.

1. **Заокружи слово испред реченице која има објекат, а затим објекат подвуци таласастом линијом.**
   а) Гледао сам утакмицу. б) Утакмица је почела. в) Ићи ћу на утакмицу.

2. **Обој зеленом бојицом глаголе који имају објекте.**

знати	лежати	наградити	ходати	стајати	плутати
залепити	оборити	смислити	чучати	написати	пливати

3. **У следећем низу подвуци глаголе који немају објекте:** пецати, трчати, учити, летети, заливати.

4. **Повежи стрелицама колоне тако да добијеш реченице са одговарајућим објектом.**

а) Југослав вози	задатак	ђ) Радо обилазимо	светло
б) Тетка срећује	шале	е) Певао је гласно	лимунаду
в) Урадила сам	трактор	ж) Обрали сте	родбину
г) Причао је	кућу	з) Наручила је	јабуке
д) Сви очекујемо	љубав	и) Угасила сам	песму

5. **Спајај предикате са одговарајућим објектом и напиши реченице.**

а) пецати 1) лекцију _____
б) прати 2) рибу _____
в) учити 3) цвеће _____
г) платити 4) рачун _____
д) заливати 5) веш _____

6. **Одреди врсту и службу речи у следећој реченици: Он слуша музику.**

Реч	Врста речи	Служба речи
он		
слуша		
музику		

7. **Један глагол може имати више објеката. Напиши пет објеката за сваки глагол.**

Видим [ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

Једем [ ] [ ] [ ] [ ] [ ]

8. **Наведи што више објеката уз глагол свирати:** _____

_____

9. **Следеће реченице допуни објектима.**

а) Велизар је дао _____. в) Бака плете _____. д) Вратила сам _____.

б) Правићу _____. г) Показао ми је _____. ђ) Поклонила ми је _____.

10. **Напиши реченице у којима ће у улози објекта бити именице и затим додај прилошке одредбе (за време, место и начин).**

а) шерпа – _____

б) торба – _____

в) кревет – _____

11. **Подвуци објекте у следећим реченицама.**

Мајстор гради кућу. Деа сече колаче. Вукосава пише писмо. Властимирка је у тржном центру купила камеру. Пас јури мачку у сеоском дворишту. Драгиша ће сутра позвати Зориславу. Мајка је са лакћом скувала ручак. Доротеја је сашила сукњу. Грујица је прецизно офарбао ограду. Властимир је случајно разбио прозор. Добрица је направила торту за рођендан. Није рекао ни реч.

12. **Подвуци у датим реченицама субјекат црвеном бојицом, предикат двема линијама плавом, а објекат зеленом бојицом.**

Братољуб је послао сина у школу. Учитељица је уручила данас дипломе. Верослава је поспремила собу.

13. **Прошири реченицу Исак држи тако што ћеш предикату додати објекат и прилошку одредбу за место.** _____

14. **Испод реченице одреди коју службу врше речи у реченици.**

Сељак	пажљиво	бере	воће
субјекат			
Они	гледају	утакмицу	у дворани

15. **Напиши реченице у којима ће у служби објекта бити следеће именице:**

а) лампа – _____

б) пас – _____

в) срећа – _____

16. **Препиши објекте из датих реченица.**

а) Гордана је умесила хлеб. _____ в) Прислушкивала је разговор. _____

б) Поштар носи ташну. _____ г) Добросав учи песму напамет. _____

17. **Коју службу у реченици имају назначене речи?**

Природа дарује **воће** и **поврће**. Назначене речи су у служби _____.

18. **Из следећег текста издвој субјекте, предикате и објекте.**

Тренер води играче на утакмицу. Магарац вуче терет. Оставио је шешир на клупи. Намерно је поломио вазу. Јовица боји цртеж у вртићу. Желимир је дао свеску. Паковали су поклоне за празнике.

а) Субјекти: _____

б) Предикати: _____

в) Објекти: _____

19. **У датим реченицама субјекат подвуци једном линијом, предикат двема линијама, а објекат подвуци таласастом линијом.**
Ђука једе кифле. Узела сам брзо кључеве. Искуцао је текст на рачунару. Крстивоје је продао јуче бицикл. Синоћ сам сањао сан. Јоксим тренира кошарку у спортској хали. Комшиница је спретно чистила ходник.

20. **Таласастом линијом обележи објекте у датом тексту.**
Драгутин је хвалио село. Показао је ливаду. Мирисао је цвеће. Сваког дана окопава башту. Добио је нове саднице. Чува овце и козе. У пролеће скупља биљке. Редовно обилази шуме и пропланке.

21. **Састави реченицу у којој ће:**
а) субјекат бити властита именица, предикат у садашњем времену, а објекат заједничка именица – _____
б) субјекат бити заједничка именица, предикат у прошлом времену, а објекат властита именица – _____

22. а) **Напиши реченицу у којој ће у служби објекта бити реч ништа.** _____
_____
б) **Напиши реченицу у којој глагол не захтева објекат**. _____
_____

Атрибут

Атрибут је именички додатак. Атрибут има службу да ближе одреди биће или предмет по особини, припадности и количини. Речи које стоје уз субјекте или објекте и ближе их одређују имају службу атрибута у реченици. Атрибут се заокружује у реченици када се одређује служба речи у реченици.
Атрибут је додатак именици и ближе је објашњава, а по врсти речи атрибут може бити:
1. Придев: *мали* дечак, *школска* клупа, *дрвено* постоље, *леви* спрат, *летњи* распуст, *сточна* пијаца;
2. Заменица: *мој* сат, *твоја* чаша, *његов* ауто, *њено* дете, *наш* разред, *ваша* књига, *њихово* одељење, *свој* посао;
3. Број: *четири* оловака, *четврти* разред, *четворо* деце;
* Именица: прстен *од злата* (мисли се на *златни* прстен), сто *од дрвета* (мисли се на *дрвени* сто).

Какав? Чијој? Колико?

Јак ветар је у *нашој* башти оборио *две* руже.
особина припадност количина

*Важно је направити разлику између придева који означава каква је именица уз коју стоји и речи (која се назива прилог) и стоји уз глагол и служи као допуна да ближе одреди радњу у реченици.

Добро дете *добро* учи. *Мало* маче *мало* скаче.
Атрибут ПОН Атрибут ПОН

1. а) **У следећој реченици подвуци именицу једном, глагол двема линијама, а придев уоквири.**
Вредна мајка кува.
б) **У следећој реченици подвуци субјекат једном, предикат двема линијама, а атрибут уоквири.**
Вредна мајка кува.

2. **Следеће реченице допуни атрибутима.**
а) Миладин има _____ кућу. (Какву?)
б) Миладин има _____ кућу. (Чију?)
в) Миладин има _____ кућу. (Од чега?)
г) Миладин има _____ кућу. (Колико?)

3. **Допуни дате реченице атрибутом.**

а) Јевросима везе _____ гоблен.

б) _____ лишће је опало.

в) _____ веверица доноси _____ орахе.

г) _____ дечак хвата _____ лептира.

4. **Следећу реченицу допуни атрибутима.**

_____ син је носио _____ _____ торбе.

Чији? Колико? Какве?

5. **Уоквири речи које се налазе у служби атрибута у датим реченицама.**

Драгорад има пругасту кошуљу. Мајка носи ћеркину торбу. Драгољубова сестра жури. Њен млађи брат се жени. Моја другарица има рићу косу. Добила је први џепарац. Њихов син има изузетне способности.

6. **Попуни табелу. Издвој из датих реченица атрибуте и прилошке одредбе за начин.**

Вешта девојчица вешто решава задатке. Неодговоран дечак се неодговорно понаша. Плашљив зец плашљиво скаче. Задовољан човек задовољно мисли. Криво стабло је криво засађено.

Служба речи у реченици	
Атрибут	Прилошка одредба за начин

7. **Одреди врсту и службу речи из дате реченице: Наша лепа комшиница има два пса.**

Речи	Врсте речи	Речи	Служба речи
наша		наша	
лепа		лепа	
комшиница		комшиница	
има		има	
два		два	
пса		пса	

8. **Дате реченице прошири атрибутима и прилошким одредбама за начин.**

а) Славица рецитује песму. _____

б) Кућа је саграђена. _____

в) Ласте се враћају са југа. _____

9. **Препиши атрибуте из реченице и одреди која су врста речи:** Владимирова мајка има три велике шерпе.

Атрибут			
Врста речи			

10. **Напиши реченицу у којој ће атрибут да стоји уз субјекат сунце.** _____

_____

11. **У следећим реченицама уоквири атрибут, а затим на линији напиши која врста речи врши ту атрибутску службу.**

а) Школски дани су најлепши. _____

б) Нов учитељ је у селу. _____

в) Мој распоред часова је на зиду. _____

12. **Смисли и напиши две реченице користећи се следећим речима које ћеш ставити у службу атрибута: прва, његов, златни, сјајна.** _____
_____

13. **Допуни реченице атрибутима који су по врсти речи придеви.**
а) _____ ђак је на распусту. в) _____, _____ тањир је на столу.
б) _____, _____ ветар пирка. г) _____, _____ врабац је на грани.

14. **Подвуци реченицу у којој није атрибут.**
Мермерни сто се налази у предсобљу. Једна буква је у дворишту. Јефимија је ишла у парк. Срна нечујно хода шумом. Учитељев шешир је на чивилуку. Роксанда носи бакин, сребрни прстен на руци.

15. **Испред објекта у датој реченици напиши три атрибута који су по врсти речи описни, присвојни и градивни придев.** Златосав је купио _____, _____ и _____ прозор.

16. **Уоквири само атрибуте који су по врсти речи описни придеви.**
Стигао је мај у мој крај. На плавом небу су бели облаци. Јако сунце просипа зраке по мирисном цвећу. Мала љубичица је у трави. Чује се и нежни цврркут птица. Бистри поток жубори у шуми.

17. **Напиши најмање два атрибута уз именицу у служби субјекта у следећим реченицама.**
а) Људи раде у пољу. _____
б) Лете бубамаре. _____
в) Пробудила се природа. _____

18. **Прошири следећу реченицу атрибутом који означава:**
а) особину: На небу су звезде. _____
б) припадност: На столу су кључеви. _____
в) количину: Диплому је урамио. _____

19. **Уоквири атрибуте у датим реченицама.**
Испред твоје зграде је паркиран црвени аутомобил. Покрила сам старију сестру памучним ћебетом. Досадна киша ромиња. У великом граду се налазе високе зграде. Неуредна Владисављева соба се налази на спрату. Две најбоље другарице седе заједно у школској клупи. На глави му је сламени шешир.

20. **У следећим народним пословицама уоквири атрибуте.**
Гладан пас и на газду лаје. Добар глас далеко се чује. Инат је несрећан занат. Пријатељ је најбоља имовина у животу. Јефтина роба касу празни. Једна ласта не чини пролеће. У лажи су кратке ноге. Слогом расту мале ствари, неслогом се и највеће распадају. Жедан коњ не бира мутну воду. Чувај беле новце за црне дане. Благо мудрој глави и вредној руци. Лепа реч и гвоздена врата отвара.

21. **Издвој атрибуте из датих реченица.**
Мала Ивка има мирног пса. Дедин дрвени штап је поред кревета. Градски парк је окружен дрвеним кућама. Три вредна човека марљиво раде. Цветна ливада је покрај брзе реке. Моја мама има насмејано, бело лице. Његова сестра има крупне очи. На радном столу је књига, а поред је одбојкашка лопта.
Атрибути: _____
_____

22. **Издвој у табелу атрибуте из датог текста.**
Освануло је кишовито, јесење јутро. Жуто лишће опада у парку. Благи поветарац помера голе гране. Иза тмурних облака, назире се зубато сунце. Људи облаче дебеле капуте и носе шарене кишобране.

Атрибути	

23. **Издвој из датог текста атрибуте и одреди им род и број.**

Србијанка је обукла стар и дебео џемпер. Има румене образе. Воли планински ваздух. Поглед јој одвлаче дивљи јелени. Целу шуму је покрио бели јорган. У близини се налази хладна изворска вода.

Атрибути: стар (мушки род, једнина), _____

_____

24. **Заокружи атрибуте и повежи их са врстама речи које обављају службу атрибута.**

1) Бели пас је немиран.	а) заменица	1 – _____
2) Ваш пас је немиран.	б) група речи, придев	2 – _____
3) Дрвена, мала кућа је на планини.	в) придев	3 – _____
4) Кућа од дрвета је на планини.	г) именица	4 – _____

25. **Напиши у свеску реченицу која ће садржати четири атрибута.**

Служба речи

Субјекат (Ко? Шта?), поред предиката врши главну функцију у реченици, а по врсти речи субјекат може бити:
а) Именица: *Ана* пева. **б)** Заменица: *Она* пева. **в)** Придев: *Плави* су победили.
г) Број: *Један* је број. ***д)** Глагол у инфинитиву: *Читати* је лепо.

Предикат (Шта ради субјекат?) може бити глаголски и именски.
а) Глаголски предикат се састоји од глагола: Ана *пише*. Ана *је писала*. Ана *ће писати*.
б) Именски предикат се састоји од глагола *бити* или *јесам* и од именске врсте речи.
Именичке врсте речи су именице, придеви, заменице и бројеви и могу се мењати по роду и броју. Ана *је ученица*. Ана *је била ученица*. Ана *је скромна*.
Ана *је била скромна.* Лопта *је моја*. Лопта *је била моја*. Ана *је прва*. Ана *је била прва*.

Прилошке одредбе су глаголски додаци за време, место и начин вршења радњи. Прилошке одредбе су глаголски додаци који ближе одређују глаголску радњу по времену, месту и начину. Прилошке одредбе за време (ПОВ) добијају се на питање *Када?*, прилошке одредбе за место (ПОМ) добијају се на питање *Где?*, а прилошке одредбе за начин (ПОН) на питање *Како?*.

Јуче *сам* *вредно* *учила* *у школи*.
ПОВ ПОН ПОМ

Атрибут је додатак именици и ближе је објашњава, а по врсти речи атрибут може бити:
а) Придев: *мали* дечак; **б)** Број: *први* разред; **в)** Заменица: *први* комшија.

Објекат је глаголски додатак којим се казује предмет на којем се врши радња или у вези са којом се врши радња. Објекат је најчешће именица коју допуњује глагол.
Ја читам *књигу*. Узми *колаче*. Купио сам *хлеб*. Гледа *утакмицу*. Најели смо се *сарми*.
Испричала сам *им*. Личим *на маму*. Он клима *главом*. Причамо *о срећи*.

Вредна *Ана* *данас* *пажљиво* *меси* *своју* *прву* *торту* *у кухињи*.
ПОВ ПОН ПОМ

Атрибут *Каква? радњу?*	Субјекат *Ко врши*	Одредба за време *Када?*	Одредба за начин *Како?*	Предикат *Шта ради субјекат?*	Атрибут *Какву?*	Атрибут *Какву?*	Објекат *Шта меси?*	Одредба за место *Где?*

1. **Напиши шта означавају означене речи у следећим реченицама.**

а) **Вукота** пије воду. _____
б) **Сложне** сестре се играју. _____
в) Блаженка плете **прслук**. _____
г) Телефон је **гласно** зазвонио. _____
д) Украси су **на јелци**. _____
ђ) **Скијашко** одело је у орману. _____
е) **Седам** јарића су у бајци. _____
ж) **Летос** сам свирао клавир. _____
з) После кише дође **дуга**. _____
и) Поред рачунара је **штампач**. _____

2. **Одреди службу речи у реченици: Вечерас ће бити новогодишњи ватромет у граду.**

Субјекат је _____, а предикат _____. Место вршења радње је _____.
Време вршења радње је _____. Начин вршења радње је _____.

3. **Одреди службу именице капа у следећим реченицама.**

а) **Капа** се налази на глави. _____
б) Дечак је носио **капу**. _____
в) Лист је пао **на капу**. _____

4. **Одреди службу и врсту речи у следећој реченици: Прошле године је направила Дамјанова мајка најлепше колаче за славу.**

Речи	Служба речи	Врсте речи
прошле године		
је направила		
Дамјанова		
мајка		
најлепше		
колаче		
за славу		

5. **Подвуци прилошке одредбе и напиши које су у датој реченици.**

Сваког јутра Босиљка весело храни патке на фарми.

6. **Одреди службу – функцију речи у следећим реченицама.**

а) Станислава кува ручак у кухињи. б) Бицикл је стално у подруму. в) Бака је испричала поучну причу.

	а)	б)	в)
Субјекат			
Предикат			
Објекат			
Атрибут			
ПОМ			
ПОН			
ПОВ			

7. **Попуни табелу на основу датог текста.**

Љупкина биљка у саксији је живела у мрачној и влажној соби. Листови су полако опадали. После неколико дана, Љупка је изнела биљку у двориште. Ружичасти цвет се захвалио кишним капима.

Субјекат	
Предикат	
Објекат	
Атрибут	
ПОМ	
ПОН	
ПОВ	

8. **Цвеће мирише. Дату реченицу прошири:**
а) атрибутом – _____
б) објектом – _____
в) ПОМ, ПОВ, ПОН – _____

9. **Састави реченицу користећи следеће речи:**
а) у служби субјекта именицу **магарац** – _____
б) у служби предиката глагол **стављати** – _____
в) у служби атрибута придев **одлично** – _____
г) у служби објекта именицу **коњ** – _____

10. **Састави реченицу:**
а) у којој ће атрибут да стоји уз субјекат **школа** – _____
б) у којој ће атрибут да стоји уз објекат **школа** – _____

11. **Именицу соба напиши у реченицида буде у служби:**
а) субјекта – _____
б) ПОМ – _____

12. **У датим реченицама уоквири атрибуте, а прилошке одредбе за време, место и начин подвуци и обележи их.**
Данас сам на малој пијаци чула необичну вест. Старија деца читају самостално чаробне приче. Мој

рођендански поклон је увијен светлуцавим златним папиром. Срећно дете је увек насмејано.

13. **Подвуци предикате двема линијама, а атрибуте уоквири у датим реченицама.**
Драган је код куће направио папирни брод. Сунце је изашло иза белих облака. Леонора је поређала плишане играчке на полицу. Завирио је у плетену корпу. Деца су појела црне рибизле. Живојин продаје ивањички кромпир и сјенички сир. Крстина је завезала шарени балон. Љути родитељи су грдили сина.

14. **Из дате реченице издвој именски скуп речи и запиши га на означену линију.**
Бистар поток тече преко ситног камења и ствара диван звук.
Именски скуп речи је: _____

15. **Из дате реченице издвој све оне речи које чине глаголски скуп речи и запиши на означену линију.** Пре неколико недеља, Војимир се нестрпљиво похвалио медаљом у спортском клубу.
Глаголски скуп речи: _____

16. **У следећим реченицама подвуци субјекат црвеном бојицом, предикат плавом, атрибут зеленом, а објекат наранџастом бојицом. Прилошке одредбе подвуци (ПОМ – љубичастом, ПОВ – црном, а ПОН – жутом бојицом).**

Југомир се гласно насмејао. Ветеринар лечи домаће животиње на фарми. Плавом бојом сам обојила небо на цртежу. Љубазни продавац је продао ручни сат. Једнога дана Благињин отац је залепио нове зидне тапете. На дну океана живе разне животиње. Успешно сам поправио дрвене мердевине у радионици. Два неваљала мачка су се попела на стрми кров. Поред мора девојчица је правила пешчани замак. Покварени семафор на раскрсници непрестано трепће. Дедино двориште је покривено снегом.

17. **Одреди службу речи у следећем тексту.**

Воз вуче огроман терет. Железничар користи пластичну пиштаљку. Парна локомотива вуче вагоне по гвозденим шинама. Локомотиве користе запаљив, чврст материјал. Шарганска осмица је музејска железница на Мокрој Гори. Прослављени светски редитељ је саградио филмско село у близини.

18. **Од датих врста речи састави реченице које заједно чине једну причу и напиши у свеску. Када то урадиш обележи у својим реченицама субјекат, предикат и атрибут.**

Именице	играчке, аутомобилчићи, кутија, лутке	Придеви	лепе, велика		
Глаголи	имати, разбацати, покупити	Бројеви	две, осам	Заменице	он, она, они

19. **У следећим реченицама подвуци предикат двема линијама, а потом предикат напиши у друга два времена.**

	Перфекат	Презент	Футур
а) Купујем карту за фудбалску утакмицу.	_____	_____	_____
б) Они ће навијати за свог шампиона.	_____	_____	_____
в) Теодор је освојио сребрну медаљу.	_____	_____	_____

20. **Следеће реченице препиши у табелу и разврстај у зависности да ли је предикат глаголски или именски.** Кошаркашице су високе. Тренирају вредно. Стално су насмејане. Оне су сјајне играчице.

Именски предикати	
Глаголски предикати	

21.**Уз наведене субјекте напиши предикате.**

Субјекат	Глаголски предикат	Именски предикат
Станоје		
клупа		
мања		

22. **Подвуци субјекат једном цртом, именски предикат двема линијама плаве боје, а глаголски предикат двема линијама црвене боје.**

а) Столе је ишао кроз шуму. б) Шума је блистала. в) Веверица се пела уз дрво.

23. **У реченицама подвуци субјекат једном линијом, а предикат двема линијама и одреди врсту предиката.**

а) Ташко је мој брат. _____ в) Дечак је грицкао семенке. _____

б) Славен је заливао башту. _____ г) Стрина је домаћица. _____

24. **Састави реченицу у којој ће у улози субјекта бити властита именица, а предикат ће бити именски.**

25. **Састави реченицу у којој ће у улози субјекта бити заједничка именица, а предикат ће бити глаголски.**

_____

Скраћенице

Скраћенице су речи које у писању скраћујемо на једно или више слова.

Скраћенице за мерне јединице се пишу малим латиничним и ћириличким словом:
m – метар, **м** – метар, **kg** – килограм, **кг** – килограм.

Мерење дужине			Мерење запремине течности			Мерење масе		
милиметар	mm	мм	милилитар	ml	мл.	милиграм	mg	мг
центиметар	cm	цм	центилитар	cl	цл.	грам	g	г
дециметар	dm	дм	децилитар	dl	дл.	килограм	kg	кг
метар	m	м	литар	l	л.	тона	t	
километар	km	км	хектолитар	hl	хл.			

Скраћенице које садрже почетно слово скраћене речи пишу се са тачком: **г.** – господин, година, **ч.** – час, **т.** – тачка, **р.** – разред, **с.** – сат, **м. р.** – мушки род, **итд.** – и тако даље, **н. е.** – нове ере, **б. б.** – без броја, **ји.** – југоисток, **л.к.** – лична карта, **в.д.** – вршилац дужности

Скраћенице које садрже почетна слова скраћене речи пишу се са тачком: **бр.** – број, **св.** – свети, свеска, **једн.** – једнина, **мн.** – множина, **ул.** – улица, **проф.** – професор, **срп.** – српски, **и сл.** – и слично, **нпр.** – на пример, **и др.** – и друго, **ткз.** – такозвано, **чл.** – члан, **мин.** – минут, **дин.** – динар, **инж.** – инжењер, **стр.** – страна, гл. – глагол.

Скраћенице које садрже прво и последње слово скраћене речи пишу се без тачке: **др** – доктор, **мр** – магистар, **гђа** – госпођа, **гђица** – госпођица.

Скраћенице установа и држава се пишу велики словима без тачке: **ОШ** – Основна школа, **ПТТ** – Пошта, телефон, телеграф, **БГ** – Београд, **РС** – Република Србија.

Почетно слово		Почетна слова		Прво и последње слово		Велика слова	
в.	век	ст.	стари	др	доктор	ВМА	Војномедицинска академија

1. **Стрелицом повежи скраћеницу са њеним значењем.**

БИГЗ	Београдске музичке свечаности
БЕМУС	Београдски издавачко-графички завод
БИТЕФ	Београдски интернационални театарски фестивал

2. **За следеће скраћенице напиши шта оне означавају.**

а) итд. – _____ г) тзв. – _____
б) и др. – _____ д) нпр. – _____
в) и сл. – _____ ђ) тј. – _____

3. **Обој зеленом бојом правилно написане скраћенице за дате речи.**

милиметар	мм	mm.	mm	милилитар	мл	м.л.	ml	милиграм	мг	м.г.	mg
центиметар	cm	цм	cm.	децилитар	dl	дл	dl.	грам	g	g.	г
дециметар	дм	dm	d.m.	литар	л	l	l.	килограм	кг	kg.	kg
метар	m	m	м	хектолитар	хл	х.л.	hl	тона	т	t	t.

4. **Обој поља црвеном бојицом у коме су неправилно написане скраћенице.**

бр	в.	једн.	УНЕСКО	П.Т.Т.	идр.	О.Ш.	гдин
ВМА	год	О.К.	св	мин.	и сл.	др.	г-ђа

5. **Које градове представљају следеће аутомобилске ознаке?**

БГ		КИ		КВ		ЧА	
ЛЕ		ША		СО		ВШ	

6. **Напиши реченице тако што ћеш означене речи скратити и написати њихову скраћеницу.**

а) Мој деда чита **Недељне-информативне новине**.

_____

б) Муж **госпође** Рашић је **инжењер**.

_____

в) Ове **године** сам се угојила три **килограма**.

_____

г) Живим у **Улици** Јована Цвијића **без броја**.

_____

д) **Госпођица** Коса је прочитала пет **страна**.

_____

ђ) Лазар тренира у **Ватерполо клубу** „Раднички“ у **Крагујевцу**.

_____

7. **Подвуци црвеном бојицом скраћенице које су неправилно написане у датом тексту.**

Лидија игра фолклор у К.У.Д. „Абрашевић“. Узима књиге из библиотеке „Др. Ђорђе Натошевић“ у Инђији. Њен брат игра у Рк „Хајдук“. Њихов отац је мр. и члан је САНУ. Мајка је проф. у школи.

8. **Напиши дати текст у свеску тако што ћеш уместо скраћеница написати право значење.**

Небојша иде у трећи р. и има десет год. Уч. је ОШ „Милинко Кушић“ у ИЦ. Тренира фудбал у ФК „Јавор“. Висок је 155 цм. Г. Радован Ћурчић га је приметио када је истрчао на утакмици 8 км. Он је био селектор репрезентације РС. О Небојши је и РТС направио репортажу.

9. **Напиши по једну реченицу у којој ћеш уместо наведених речи правилно употребити њихове скраћенице.**

а) Кошаркашки клуб – _____

б) лична карта – _____

в) српски – _____

10. **Напиши три реченице у којима ћеш употребити по две скраћенице.**

_____

_____

_____

Управни и неуправни говор

Разговор између две особе назива се дијалог. Речи које изговарају саговорници су у управном говору. Управни говор је навођење туђих речи тачно онако како су изговорене. Такво навођење нечијих речи обележава се посебним знацима, наводницима („ ”). Наводници се стављају испред и иза управног говора. Постоје три начина навођења управног говора.

I модел	(пишчеве речи, управни говор)	Ана рече: „Урадила сам задатак, ићи ћу у школу.“
II модел	(управни говор, пишчеве речи)	„Урадила сам задатак, ићи ћу у школу“, рече Ана.
III модел	(управни говор, пишчеве речи, управни говор)	„Урадила сам задатак“, рече Ана, „ ићи ћу у школу.“

Неуправни говор добијамо ако нечије речи из управног говора препричамо уз употребу речце ***да***. Тако се задржава смисао управног говора, али не и његов облик.

Неуправни говор	Ана рече да је урадила задатак и да ће ићи у школу.

1. **Допуни реченице.**
   а) Када се наводе нечије речи, користимо _____ говор.
   б) Управни говор обележавамо знацима који се називају _____.
   в) Иза пишчевих речи увек пишемо _____.
   г) Када то кажемо својим речима, користимо _____ говор.

2. **Заокружи слово испред реченице која је тачно написана.**
   а) „Погледај мој албум са сликама!“, рече Златоје.
   б) Игор му огдовори: „и ја имам слике од рођења“.
   в) „Треба чувати албуме“, рече Воја, „јер се тако чувају успомене.“

3. **Управни говор означи потребним правописним знацима.**
   а) Љубица рече Решавам задатке
   б) Једноставни су сви задаци рече ученик
   в) Завршавајте полако рече учитељица и предајте контролне задатке

4. **Следећу реченицу напиши у сва три модела управног говора**.
   Марко је рекао да неће ићи на тренинг јер је прехлађен.

а) _____
б) _____
в) _____

5. **Реченице које су написане у управном говору, напиши у неуправном говору.**
   а) Арсеније рече: „Ухватио сам балон!“
   б) „Научила сам да свирам виолину“, похвалила се Барбара.
   в) „Талентован си за спорт“, рече мама, „а ти Барбара за музику.“

а) _____
б) _____
в) _____

6. **Подвуци први модел управног говора.**
   Цврчак рече: „Мраве, зашто не изађеш да се играмо?“ „Не могу јер скупљам зимницу“, одговори му мрав. „Непотребно бринеш“, рече му цврчак, „хране има у изобиљу.“

7. **Подвуци пишчеве речи у датом тексту.**
Мама критикује сина: „Малиша, стално седиш за рачунаром!“ „Само да завршим ову игрицу, мама“, одговори Малиша. „Боље да учиш уз помоћ рачунара“, рече мама, „него што губиш време на игрице.“

8. **Напиши на линијама почетна слова, У за управни или Н за неуправни говор.**
а) „Обрисаћу таблу!“, узвикну Лика. _____
б) Љубинка рече: „Сложићу фломастере.“ _____
в) „Сакупићу отпатке“, рече Љубиша, „и бацити их у канту.“ _____
г) Љубиша је рекао да ће сакупити отпатке и бацити у канту. _____
д) Лука узвикује како ће он обрисати таблу. _____
ђ) Љубинка се понудила да сложи фломастере. _____

9. **Реченице у неуправном говору напиши у свеску у управном говору.**
а) Ковиљка се похвалила како је купила нове наочаре.
б) Родитељи су замолили ћерку да среди своју собу.
в) Девојчица је рекла да је киша почела да пада.

10. **Подвуци други модел управног говора у датом тексту.**
Грозда рече: „Драго, напољу је све бело!“ „Хајде да изађемо и направимо Снешка“, рече јој брат. „Мора да се прво доручкује“, рече отац, „па тек да идете напоље!“ Кад су направили Снешка, Грозда рече: „Баш лепо изгледа!“ „Сутра су најавили топлије време“, рече тужно Драго, „брзо ће се отопити.“ „Пашће нови снег следеће недеље“, обрадова их отац. Деца узвикнуше: „Ура!“

11. **Подвуци трећи модел управног говора у датом тексту.**
Горана се захвалила тетки: „Хвала ти за овај исплетени џемпер.“ Пољубила је тетку. „Вунени џемпер је добар за хладне дане“, рече тетка, „и лепо ти стоји.“ „Кад порастем“, рече Горана, „научићу и ја да плетем.“ „Кад се заврши школска година и почне распуст, тада ћу те научити“, поручи јој тетка.

12. **У датом тексту први модел подвуци црвеном бојицом, други плавом, а трећи зеленом.**
Магдалена узбуђено рече: „Сутра ћу напунити десет година!“ „Смем ли да позовем другаре из школе на журку?“, упита она. „Могли бисмо да прескочимо једне године због новца“, предложи мама, „и да следећи рођендан организујемо.“ „Добро, мама, ако немамо новца за овај рођендан“, тужно рече Магдалена. Сутрадан кад се пробудила, соба је била украшена балонима. „Изненађење“, узвикнуше сви укућани. Она упита: „Ко је ово организовао?“ Сестра се насмеши и рече: „Ја и обуци се и чекај госте“.

13. **Напиши одговарајуће знакове у тексту.**
Часлав је чезнуо да провоза бицикл свог старијег брата Узећу да пробам Јоцин бицикл помисли он У сусрет му је ишао комшија Ивица Покушао је да га заобиђе и пао је покрај пута Ти си се повредио Чаславе узвикну комшија Часлав плачљивим гласом рече Расекао сам колено Јоца убрзо дотрча Тако ти и треба рече му брат кад узимаш туђе ствари Биће све у реду Чаславе рече му комшија и следећи пут не дирај туђе ствари без одобрења

14. **Црвеном бојицом обој реченице које су у првом моделу управног говора, зеленом у другом моделу, жутом у трећем моделу, а реченице у неуправном говору обој плавом бојицом.**

„Имамо нове комшије“, рече Гојак.
Дечак упита: „Који је данас датум?“
„Зашто ниси урадио домаћи задатак“, љутио се учитељ.
„Помоћи ћу мами у кухињи“, одлучила је Вера, „ и касније ћу прошетати са другарицом.“
Зага је позвала баку телефоном.
Јоксим је рекао да ће постати доктор кад порасте.

15. **Напиши у свеску дати текст у управном говору.**

Мајка је питала сина шта је то појео када га боли стомак. Новица је кукао како је појео превише кексића. Рекла му је мајка да не сме да једе толико слаткиша.

16. **Замисли да Саша и Петар разговарају док гледају важну фудбалску утакмицу на стадиону. Напиши овај дијалог у свеску тако што ћеш бар једном употребити сваки од три модела управног говора, водећи рачуна о знацима навода.**

Правопис

1. **Подвуци зеленом бојицом правилно написане појмове**: несмем, смеш ли, нисам, не ћу сметати, ићићу, писа ћу, необразован, радијо, не брига, шумадинац, Новосађанка, мађар, Божић, Сретење, Петровац на Млави, Трг Ослобођења, Симина улица, авион, Сребрно језеро, улица Цара Душана.

2. **Заокружи слово испред правилно написане реченице.**

а) Јован Јовановић змај је рођен у Новом саду.
б) Не могу да дођем јер немам времена.
в) Основна школа „Бранко радичевић“ се налази у Улици Јована Цвијића.
г) Идемо у Грчку на Егејско море.
д) Дали сте дали играчку?
ђ) Читам кући књигу Душка Радовића „Причам ти причу“.

3. **Напиши слово Т поред реченице за коју сматраш да је тачна, а слово Н поред реченице за коју сматраш да је нетачна.**

а) Прославили смо Ускрс на Сребрном језеру. ___
б) Нисам разбио чашу и незнам ко је то урадио. ___
в) Ботаничка башта „Јевремовац“ се налази у Таковској улици. ___
г) Да ли идеш негде за Нову Годину? ___
д) На терену је једанаест непознатих играча. ___
ђ) Не би волео да недођеш. ___

4. **Црвеном бојицом подвуци неправилно написане речи.**

а) Немирни дечак не ће да се укрца на авијон на ђурђевдан.
б) Нечитам „Политику“ јер завршавам књигу „Рани јади“.
в) Живим у Његошевој улици, а ја близу цветног Трга.
г) Дали похађаш основну школу „Владислав Рибникар“ у Београду?
д) Мој друг Енглез са псом рексом путује у енглеску 27 јула 2018. године.
ђ) Тренира у Т.К. „Партизан“ и иде на турнир на Копаоник.

5. **Препиши у свеску правилно дати текст.**

драгиша станује у улици кнеза михаила у параћину, а његов друг у церској улици. иду у 4 разред основне школе „момчило поповић озрен“. драгиша викендом одлази до велике мораве и до реке грзе. чита лектиру „политикин забавник“. његова кума из немачке му је поклонила мачка чарлија. у госте му долази крушевљанин јанко. ићиће заједно у позориште „бошко буха“ у београду и на излет на авалу.

6. **Препиши дати текст у свеску правилно латиничним словима.**

ЈЕЛЕНА ЈЕ РОДОМ ИЗ СЕВОЈНЕ, НАДОМАК УЖИЦА. ПОХАЂА НАСТАВУ У О.Ш. „АЛЕКСА ДЕЈОВИЋ“. КРЕНУЛА ЈЕ СА ДРУГАРИЦОМ КОЈА ЖИВИ У БАЧКОМ ПЕТРОВОМ СЕЛУ ЗА ПРВИ МАЈ НА ПЛАНИНУ ТАРУ. СВРАТИЛЕ СУ ДО БАЈИНЕ БАШТЕ, РЕКЕ ДРИНЕ И ДО ПЕРУЋАЧКОГ ЈЕЗЕРА. У ПОВРАТКУ СУ ПРОШЛЕ КРОЗ ЗАЛТИБОР И КУПИЛЕ СУ ЗЛАТИБОРСКИ КАЈМАК. ОНЕ РЕДОВНО КУПУЈУ ЧАСОПИС „НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА“. ОНЕ НЕЋЕ ДА ИГРАЈУ ШАХ ЈЕР НЕЗНАЈУ.

Значење речи
Речи које имају исто или слично значење

Речи које имају исто или слично значење, а различито се пишу: *ђак – ученик, ићи – ходати, диван – леп.*

1. **Глаголи фалити, недостајати имају:** а) слично значење; б) увећано значење; в) супротно значење.

2. **Пронађи и стрелицама повежи речи које имају исто или слично значење.**

аждаја	буђелар	битан	снажан
беба	гуја	вредан	значајан
дар	поклон	јак	брз
змија	новорођенче	хитар	марљив
новчаник	змај	нечујан	тих

3. **Разврстај дате речи које имају исто или слично значење:** џабе, ограда, ленчарити, тама, ауто, вика, велико, кабал.

а) галама – _____ в) плот – _____ д) кола – _____ е) огромно – _____
б) бадава – _____ г) мрак – _____ ђ) гајтан – _____ ж) ленствовати – _____

4. **Напиши речи истог или сличног значења.**

а) врећа – _____ г) часовник – _____ е) отац – _____
б) чедо – _____ д) седмица – _____ ж) куће – _____
в) зејтин – _____ ђ) наушнице – _____ з) ташна – _____

5. **Подвуци речи које имају исто или слично значење:** фуруна – пећ, танак – дебео, црно – бело, славан – познат, различити – другачији, причати – ћутати, инат – пркос, дан – ноћ, спавати – дремати, чун – чамац, уско – широко, срџба – љутња, луг – шумица, стид – понос, поклон – дар, коњ – пастув.

6. **Напиши именице, придеве и глаголе сличног значења у табели.**

Именице		Придеви		Глаголи	
двориште		питом		становати	
кола		жалостан		бежати	
компјутер		витак		балдисати	
извор		мокар		галамити	
белег		префриган		бленути	

7. **Напиши речи сличног значења у табели.**

Речи	Речи сличног значења	Речи	Речи сличног значења	Речи	Речи сличног значења
новац		срдит		вејати	
окно		мио		гледати	
папир		мутан		верати се	
ранац		неуредан		кудити	
кофа		неухрањен		проветравати	
локомотива		атрактиван		поштовати	

8. **Поред речи записане са леве стране запиши само реч из скупа која има слично значење.**

а) назеб – _____ (кијавица, кашаљ, прехлада)
б) марва – _____ (мрави, стока, ларва)
в) љубазан – _____ (културан, неваспитан, радознао)
г) љут – _____ (драг, бесан, љубоморан)
д) сломити – _____ (разбити, кидати, саставити)
ђ) олајавати – _____ (хвалити, рећи, оговарати)

9. **Дати су скупови речи у којима постоје по две речи које имају исто или слично значење. Заокружи само њих из сваког скупа.**

Именице	ватра, огањ, сјај, пламен, шибица	гуша, шија, глава, раме, врат
Глаголи	рећи, казати, говорити, трчати, шетати	беседити, седети, говорити, зборити, стајати
Придеви	весео, тужан, радостан, раздраган, расејан	мршав, дебео, угојен, витак, пуначак

10. **Препиши реченицу тако да подвучене речи замениш са другима које имају слично значење.**

а) На језеру **смо ухватили** рибу. _____
б) Надуо ми се **трбух**. _____
в) **Несташан** дечак се игра. _____

11. **Замени означене субјекте и предикате сличним тако да се значење реченице не промени.**

а) **Брава** је покварена. _____
б) **Нарав** му је добра. _____
в) **Сусед се охрабрио**. _____

12. **За дату реч пронађи реч која има исто или слично значење, а затим састави реченицу у којој ћеш да употребиш реч коју си написао.**

вече –	
друм –	
софа –	
кијамет –	
олуја –	
пастув –	

Речи супротног значења

Речи супротног значења: *младост* (*старост*), *весео* (*тужан*), *поћи* (*стати*), *близу* (*далеко*).

1. **Напиши речи које имају супротно значење.**

а) тишина – _____ г) открити – _____ е) црн – _____
б) рат – _____ д) купити – _____ ж) чист – _____
в) лепота – _____ ђ) попети се – _____ з) мршав – _____

2. **Подвуци речи супротног значења:** разоружати – наоружати, човек – нечовек, пастув – рага, социјалан – асоцијалан, богат – сиромашан, ходник – предсобље, легалан – нелегалан, уредан – неуредан, спретан – неспретан, плашити се – бојати се, го – наг, згрозити се – ужасавати се.

3. **Повежи линијама речи са супротним значењем.**

оштар	мек	прехлађен	тмуран
танак	туп	ведар	вредан
тврд	храбар	лењ	здрав
плашљив	дебео	живахан	кратак
румен	блед	дугачак	миран

4. **Напиши именице, придеве и глаголе супротног значења у табелу.**

Именице		Придеви		Глаголи	
истина		топао		говорити	
јава		несрећан		заборавити	
врлина		забораван		имати	
живот		лењ		обрисати	
дан		болестан		испразнити	

5. **Напиши речи супротног значења у табелу.**

Речи	Речи супротног значења	Речи	Речи супротног значења	Речи	Речи супротног значења
близу		испред		десно	
ван		изнад		назад	
горе		касно		после	

6. **Пронађи речи супротног значења и заокружи их.**

а) ВЕСЕО – раздраган – тужан – осећајан
б) ВИТАК – мршав – танан – дебео
в) ПАМЕТАН – бистар – глуп – интелигентан
д) ЛЕП – ружан – диван – красан

7. **Прецртај реч која не припада датом низу.**

а) ситно, крупно, огромно б) охол, добар, зао в) јести, жвакати, пити г) смео, плашљив, храбар

8. **Подвуци речи у датим пословицама са супротним значењем.**

Ко старо не крпи, ни ново не носи. У младости ко не учи, у старости тај се мучи. Покрај сува дрвета и сирово изгори. Где велика звона звоне, ту се мала не чују. Ко високо лети, ниско пада. Добар глас далеко се чује, а зао још даље. У ратара црне руке, а бела погача. Сит гладноме не верује.

9. **Препиши реченицу тако да подвучену реч замениш са другом која има супротно значење.**

а) Бака пије **горку** кафу. _____
б) Пада **ситан** снег. _____
в) Купили смо **јефтину** робу. _____

10. **Издвој речи сличног или истог и супротног значења.** И из кривог оџака, дим право излази.

Речи сличног значења	
Речи супротног значења	

11. **Подвучене речи замени речима супротног значења и препиши текст.**

Дечак је **тихо** говорио. **Затворили су** прозор. Прозори су били **широки** и **дебели**. Ушла је **топлота**.

_____
_____

12. **Разврстај следеће парове у одговарајућу колону:** ђак – школарац, живети – становати, јак – снажан, слаб – јак, унети – изнети, лето – зима.

	Речи сличног или истог значења	Речи супротног значења
Именице		
Глаголи		
Придеви		

13. **Речи које имају слично значење подвуци црвеном бојицом, а речи са супротним значењем плавом бојицом:** добро – лоше, досадан – забаван, интересантан – забаван, лак – тежак, слога – неслога, широк – узак, зачуђен – изненађен, смех – плач, мање – веће, пекмез – џем, радан – вредан, близу – далеко, упоран – истрајан, плитак – дубок, замрзнут – залеђен, вал – талас, груб – нежан.

14. **Допуни табелу.**

Речи	Речи сличног или истог значења	Речи супротног значења
брз		
велики		
сит		
мокар		

15. **Од датих речи направи парове супротног значења:** густ, угасити, награда, упалити, казна, узимати, хладити, пун, мржња, смрад, празан, редак, неодлучан, непослушан, љубав, давати, грејати, мирис, одлучан, послушан, удаљити, приближити.

_____

_____

_____

Речи умањеног значења (умањенице) и речи увећаног значења (увећанице)

- Речи имају умањено значење (умањенице): *кућица, лептирић, детенце*.
- Речи имају увећано значење (увећанице): *књижурина, ручерда, рибетина*.

1. **Допуни реченицу. Водурина, овчетина, синчина, ручерда су именице које значе _____.**

2. **Заокружи умањенице:** гранчица, аутић, мајица, дедурина, биљчица, звонце, комадић, собетина, бубетина, камиончић, марамица, машница, ормарић, водурина, тракица, вратанца, зидић, сокић, чесма.

3. **Подвуци увећанице:** облачић, боцкати, баруштина, жабетина, лоптица, гранчица, слончић, певуцкати, сивкаст, собетина, јежина, жућкаст, лепушкаст, дедурина, водица, коњина, кончић, флашица, бубетина, рибетина, ципелица, џемперић, пешкирчина, зидина, чамчић, флашетина, кромпирић.

4. **Напиши речи умањеног значења.**

а) зуб – _____ ђ) бара – _____ к) сунце – _____
б) кључ – _____ е) киша – _____ л) ласта – _____
в) лист – _____ ж) глава – _____ љ) брдо – _____
г) цвет – _____ и) звезда – _____ м) јаре – _____
д) ветар – _____ ј) књига – _____ н) пиле – _____

5. **Попуни табелу.**

	лимун	крушка	јабука	малина	орах	трешња
Умањенице						

6. **Попуни табелу.**

Именице	Умањено значење	Увећано значење	Именице	Умањено значење	Увећано значење
зец			магарац		
крава			риба		
мајмун			слон		
буба			мачка		

7. **Попуни табелу.**

Именице	Умањеница	Увећаница	Именице	Умањеница	Увећаница
лонац			стомак		
језик			торба		
село			трава		

8. **Напиши основни облик речи на основу њеног умањеног значења.**

Умањено значење	Основни облик	Умањено значење	Основни облик
коњић	коњ	брдашце	
шеширић		лоптица	
ручица		крпица	

9. **Подвуци умањенице у датом тексту.**

Мамица је загрејала водицу на ватрици. Завезала је косицу ћеркици. Татица јој доноси пиџамицу. Попила је ћеркица млекце из флашице. Спава у кревецу поред своје луткице.

10. **Препиши задате речи из датих реченица тако да увећанице преобликујеш у умањенице.**

а) Делови тела који почињу истим словом су ножурда и носина. _____

б) У врећетини су спаковане капетине. _____

в) Изнад травурине је прелетела птичурина. _____

11. **Подвуци увећанице у датом тексту.**

У шуметини по маглуштини шета момчина. Носио је у торбетини комадину хлепчине. Видео је змијурину са сивом главурдом на каменчини и чуо је птичурину. У барутини се чула жабетина.

12. **Напиши две реченице у којима ћеш употребити именицу кућа тако да у једној има умањено, а у другој увећано значење.**

_____

_____

_____

Наводници и заграде

- Наводницима се обележавају туђе речи које се наводе. *Ана рече: „Урадила сам задатак.“*
- Наводницима се обележавају називи књижевних дела (роман, прича, песма), часописи, филмови...
- Заграде служе за додатна објашњења. *Обавештајне (изјавне) реченице се завршавају тачком.*
- У заградама се пише датум рођења и смрти. *Вук Караџић (1787–1864)*

1. **Заокружи слово испред правилно написаних реченица.**
   а) Мој омиљени часопис је „Политикин забавник“, а татин „Политика“.
   б) Последњи филм који смо одгледали у биоскопу је Зона Замфирова 2.
   в) Прочитала је за време лета „Вашар у Тополи“ Добрице Ерића.
   г) Написала је учитељица на табли: „Добро дошли, прваци!“.

2. **Заокружи слово испред неправилно написане реченице.**
   а) Учимо о Душану Силном (за њега су сви чули).
   б) Марко (тихо): „Ко је дошао? “
   в) Код куће Сања црта (тушем и пером. Највише црта омиљене јунаке из познатих бајки).
   г) Јован Јовановић Змај (1833–1904) је био и лекар.

3. **Напиши правилно следеће реченице, водећи рачуна о писању великих и малих слова, запета и наводника.**

са млађом сестром ленком сам гледала представу чаробна фрула у позоришту пуж.

_____

_____

научили смо напамет јуначку песму мирослава антића.

_____

_____

понекад гледам на интернету дечије емисије фазони и форе и метла без дршке.

_____

_____

4. **Допуни следеће реченице.**
а) Мој омиљени филм је _____
б) Моја омиљена књига је _____
в) Мој омиљени часопис је _____
г) Моја омиљена емисија је _____
д) Моја омиљена песма је _____
ђ) Моја омиљена бајка је _____
е) Мој омиљени спортски клуб је _____

5. **Смисли две реченице у којима ћеш правилно употребити наводнике и заграде.**

_____

_____

_____

_____

Наджњева се момак и девојка

учитељица Милица Пузовић

лирска народна песма

наджњева се – такмичи се у жетви

нажње – радња, посао који се радио на њиви, некада се пшеница жњела српом

сноп – повезане стабљике пожњевеног жита, скуп пшенице која се везивала врбовим прућем

везе – глагол, некада су жене ручно правиле многе ствари као што су јастучнице, постељина, пешкири... На платну су правиле разне украсе. Девојке су ручно везле ствари и то су носиле у мираз кад се удају.

Да ли неко зна како су се некада људи упознавали, дружили?

Млади су се некада састајали на одређеном месту, где су играли уз музику и сваки младић је бирао девојку за игру. Они су на себи имали народну ношњу. Места на којима су се млади окупљали звала су се прела. Веома познати били су и вашари. Ту је било пуно људи који су продавали разне ствари, било је музике, забаве. Људи су се упознавали и успостављали пријатељства.

Како су се некада обављали послови на њиви? Шта је моба? Људи су ручно обрађивали њиве. **Моба** је стари српски обичај када су преци помагали једни другима у пољопривредним радовима без новчане надокнаде.

Народне лирске песме имају за предмет човекова осећања, његове мисли и расположења. Лирска песма опева све важне догађаје из човековог живота. Деле се на: митолошке, обредне, обичајне, породичне, љубавне, посленичке, шаљиве песме и успаванке. **Посленичке песме** певају о раду и доживљајима у вези са њим. Песме се обично певају при заједничком раду, на прелима, мобама, пољским радовима и разним домаћим пословима.

У колико се дисциплина надмећу момак и девојка? У чему се прво намећу? Колико је момак нажњео снопова? Колико девојка? Због чега је девојка наджњела више? Ко има више снаге, момак или девојка? У које доба дана се момак и девојка наджњевају? Зашто се момак и девојка наджњевају? У чему је њихово следеће надметање? Колико је девојка попила чаша? Колико момак? За колико је девојка увек боља? Зашто се понављају ти бројеви у песми? У чему је сличност првог и другог надметања? У чему је треће надметање? Да ли се оно разликује од прва два? Кад се одиграва треће надметање? Када је девојка устала, а када момак? Шта значи био дан освану? У које доба дана девојка везак везе, а момак не устаје из кревета? Шта је лепо у надметању? Шта је ту занимљиво и због чега? Ко је победио у песми? У чему је девојка била боља? Колико сваки стих има слогова? Зашто су написане две тачке после првог стиха?

Помози пријатељу у невољи кад год можеш.

1. Подели сваки стих на слогове.

Десетерац је стих који има десет слогова. **Две тачке** се пишу иза речи којима се најављује набрајање, а испред онога што се набраја.

2. Напишу неколико стихова о надметању момака и девојака данас.

3. Истражи како су изгледале мобе некада и из чега су се састојале.

_____

_____

_____

_____

_____

Јеленче

лирска народна песма

учитељица Милица Пузовић

јеленче – младунче од срне и јелена, лане

лелекати – викати „леле“, јаукати, јадиковати

хитро – брзо

гора – шумовити, брдски предео

појити – пити воду

роса – капљице воде на трави и листовима дрвећа

спазити – угледати

слутити – предосетити нешто

Да ли сте некада без знања родитеља ишли некуда или радили нешто иако вам је било забрањено? Због чега сте то учинили? Јесте ли се покајали због тога? Како сте се осећали када сте увидели да сте погрешили? Зашто родитељи вама забрањују да се понекад играте или радите ствари које волите? Због чега мислите да родитељи боље знају шта је добро за вас од вас самих?Родитељи штите своју децу зато што их воле, то није само код људи већ и код животиња. Како се назива дивља животиња која живи у шуми и има рогове? Како се назива женка јелена? А младунче?

Народна песма је песма која нема познатог аутора. Она је настајала на тај начин што се преносила са једне генерације на другу тј. с колена на колено и приликом тога њен садржај се мењао али порука песме и њена суштина је остајала иста. Настајала је као потреба за растерећењем од напорних послова којим су се људи тада бавили или као сведочанство одређених догађаја и личности. То је песма са пуно емоција, сликовитих израза која описује свакодневне догађаје. У народним лирским песмама опевана су сва људска осећања: срећа, туга, радост, жалост. Вук Стефановић Караџић лирске песме је назвао женским песмама, зато што су их певале младе жене и девојке и зато што се у њима, као што је речено, опевају осећања.

Народне лирске песме	
1. Обредне песме а) Додолске – молитва за кишу б) Коледарске – певају се за Божић и Нову годину в) Краљичке – честитају домаћину напредак г) Славске – певају се искључиво на славама	5. Обичајне песме а) Сватовске – певају о фазама сватовске свечаности б) Здравице – одају почаст домаћину в) Успаванке – мајке казују најлепше жеље свом детету г) Тужбалице (нарицаљке) – исказују тугу и бол
2. Митолошке песме певају о Сунцу, Месецу	6. Породичне песме певају о љубави у породици
3. Посленичке су песме о раду	7. Љубавне песме певају о љубави момка и девојке
4. Шаљиве песме певају о догађајима из живота људи који су описани са шаљиве и веселе стране	8. Родољубиве (патриотске) песме певају о позитивном односу појединца или групе према отаџбини

О чему се говори у овој песми? Шта песма описује? Где одраста јеленче? Зашто га мајка опомиње? Објасни стих „не да се више дојити“. Зашто је јеленчету драже поље од горе? Чиме га је гора дојила? Шта се десило кад је јеленче „у трави извор спазило“? Због чега је кошута страховала? Зашто је јеленче настрадало? До чега може довести непослушност и непромишљеност? Објасни израз „љута рана“. Чије понашање препознајеш у лику јеленчета? Зашто се кошута огласила лелеком? Како се понаша јеленче? Ловац није убио јеленче пушком, већ стрелом. Када је, према томе, настала ова песма? Да ли би јеленче страдало да је послушало своју мајку? Који стихови приказују одрастање јеленчета?

Хитар одвише срећу прескаче. Ко има памети, не тражи среће. Људски живот је препун замки које само мудрошћу и пажљивим ослушкивањем (слушањем) савета одраслих можемо избећи. Треба поштовати савете оних који нас воле и брину за нас.

1. Пронађи и подвуци плавом бојицом стихове који говоре о неопрезности јеленчета. Пронађи и подвуци црвеном бојицом стихове из којих се види забринутост кошуте.

2. Разврстај особине јеленчета, ловца и кошуте: наивност, гордост, својеглавост, брзоплетост, охолост, неискуство, мудрост, радозналост, лукавост, безосећајност, непослушност, брижност, пожртвованост, плашљивост, храброст, непромишљеност.

Особине јеленчета: _____

Особине ловца: _____

Особине кошуте: _____

3. Напиши састав „Догодило се када нисам послушао/ла маму“.

IV Циганин хвали свога коња

учитељица Милица Пузовић

Јован Јовановић Змај

јендек – канал, узак и дугачак јарак

остраг – позади

пријане – пријатељ

Ердут – место у Срему

вијо (вити се) – обавијати се, обмотавати се

хат – коњ ат

ат – коњ племените расе (арапски коњ)

Путаљ – чест назив за смеђег коња, висок, леп

Пизман – жељан освете, злобан, надурен

јербо- јер

искати – тражити

дукат – златан или сребрни новац

Ко су Роми? Како ми њих погрдно зовемо? Зашто су дискриминисани? Каква је њихова култура? Како се понаша један продавац? Шта он обично говори купцу?

Јован Јовановић Змај (1833–1904)

Рођен је у Новом Саду, а родна кућа му је у Сремској Каменици. Био је лекар и писац. Имао је тешку судбину, сва деца су му помрла. Написао је збирке песама „Ђулићи“ и „Ђулићеви увеоци“. Уређивао је часописе: „Јавор“, „Змај“, „Стармали“, „Жижа“, „Невен“... Познате песме су: „Ала је леп овај свет“, „Таши, таши“, „Мали бата“, „Материна маза“, „Пачја школа“ ...

Како се Циганин обраћа купцу? Шта вам то говори о купцу? Са којом животињом Циганин пореди свога коња? Зашто Цига тражи од купца да скине наочаре? Шта је Путаљ? Зашто Цига каже да ако коњ не ваља не би био он код Циге? Да ли је заиста коњ вредан? Зашто Цига тражи од купца да не гледа коњу у зубе? Шта мислите како изгледају зуби овом коњу? Како се сада Цига обраћа купцу? Зашто каже да коњ не може да остари? Како се Цига обраћа сад купцу? Ко је кум иначе у животу? Шта значе стихови „тај се није још родио, који он није прескочио“? Са којом животињом Циганин пореди прескакање свога коња и зашто? Каква су леђа од коња? Зашто? Како види коњ ако „види остраг ко и спреда, види ноћу к'о и дању“? Које мане има коњ? Шта ти говори стих „пљусак лети да полије, тек што није“? Како изгледа цигањски дворац? Зашто је коњу покисао само реп? Шта мислите да ли је Цига продао коња? Да ли је Цига намеравао уопште да прода коња? Зашто Цига хвали свог коња? Зашто се песма зове „ Циганин хвали свога коња“, а не „Циганин продаје свога коња“?

Шта је дијалог? Шта је монолог? **Дијалог** је разговор два лица. **Монолог** је гласно изражавање мисли јунака који се обраћа сам себи или публици.

1. Напиши речи које су различитог облика, сличног значења са датим речима из песме.

Циганин – _____ пазарити – _____ паре – _____

ат – _____ мана – _____ дворац – _____

пријан – _____ јести – _____ јендек – _____

2. Препиши из песме глаголе у одричном облику: не знаш, не можеш, _____
_____
_____

3. Ученици се деле у три групе. Представници група после одређеног времена изражавају свој став на задату тему.

I група	Осуђују трговца Цигу
II група	Одбрана трговца Циге и његових поступака
III група	Савремене рекламе са ТВ-а, билборда, новина за продају оваквог коња

Јесен

Војислав Илић

учитељица Милица Пузовић

горда – поносна
ћуд – нарав, карактер, прохтев
бајна – чаробно лепа
дражесна – лепа, љупка
врежа – стабљика, пузавица неких зељастих биљака
пухор – ситан пепео
на њ – на њега
сплет – оно што је међусобно сплетено
зрак – ваздух
васкрснути – оживети, подићи се из мртвих
равни – равна површина, равница, низија
спокојне – мирне и задовољне
мамљиво – привлачно
древна – веома стара
гатке – бајке
тавно – тамно
позно – касно
страстан – који је прожет страшћу
пејзаж – предео

1. Реши асоцијацију.

I	вино	воће	црно и бело	
II	густа	невидљивост	временска појава	
III	њива	комбајн	сеоски посао	
IV	жуто	опада	дрвеће	

Војислав Илић (1862–1894)

Српски песник је живео крајем 19. века. Писао је и за одрасле. Када је објавио збирку песама „Песме“, она је била толико посебна и другачија од онога што је до тада писано да су многи песници почели да се пишу читајући песме Војислава Илића.

Да ли је ово рана или позна јесен? По чему се то види? Кроз какав лик песник оживљава јесен? Због чега је песник назвао јесен царицом? Којим бојама је приказана јесен? Зашто се смеши кад погледа у грозд у својој руци? Какав је њен карактер, ћуд? Шта то доноси људима? Којим стиховима песник дочарава мирисе јесени? Како тумачиш песникову мисао да прошлост васкрсава? Зашто је јесен питоме и благе ћуди? Какво шаптање прошушта кроз мирни дом? Зашто се јесен смеши зрелом грожђу? Какве бајке прича јесен? Какву тајанственост носи јесења магла? Како то да разговор се утишава у последњој строфи? Набројте речи којима су сликане боје и звуци у песми. Наведи стих којим песник дочарава мирисе. Зашто песник користи три тачке на крају последње строфе?

Како се може назвати песма у којој се описује лепота природе?

Описна песма помоћу слика природе приказује унутрашњи доживљај песника, његова осећања и мисли. Које придеве песник користи у песми? **Песничке слике** граде визуелне (видне), звучне и мирисне елементе. **Стил** је начин изражавања мисли. Песници у својим делима користе различита стилска средства. **Песничким ритмом** се дочарава основно расположење у песми. Ритам може бити бржи, спорији, мирнији, веселији... Какав је ритам у овој песми? У овој песми запажамо:

а) Поређење је стилско средство којим се оно што је непознато пореди с нечим што је познато, на основу неких сличности и тако постаје јасно и разумљиво. Користи се реч *као* (*ко*). У овој песми се каже *ко горда царица и бајна са снопом златног класја*. Јесен се пореди са гордом , бајном царицом. Песник се служи таквим поређењем да би дочарао лепоту јесени.

б) Персонификација је стилска фигура и помоћу ње писци природним појавама, стварима, биљкама или животињама дају људске особине. Тако у песми *јесен стоји*, *јесен се смеши*, *припрема спокојне вечери и дане*. Јесен је представљена као живо биће, она мисли, осећа.

2. Из прве строфе издвој именице, глаголе и придеве.

Именице	
Глаголи	
Придеви	

3. Састави упитну реченицу у којој ћеш користити речи из табеле.

4. Напиши састав „Јесен је стигла у наш крај“.

Пауково дело

Десанка Максимовић

учитељица Милица Пузовић

газдински – као газда, на газдински начин

здерати – покидати, стргнути, грубо скинути

плетиво – оно што се плете, што је исплетено, овде паукова мрежа

ударити – кренути, поћи у неком правцу; почети снажно падати

честар (честа) – густа шума

смрсити – покидати, помрсити

обазрети се – осврнути се, погледати окренувши се

Јесте ли икад пажљиво посматрали паукову мрежу? Кажу да не постоје две исте. Знаш ли на који начин је паук испреда? На завршетку трбуха имају органе, паучинасте жлезде из којих се лучи лепљива течност за паучину. Постоји ли још бића или шара у природи који су јединствени, непоновљиви? Птице граде гнезда на јединствен, непоновљив начин.

Десанка Максимовић (1898–1993)

Рођена је у Рабровици код Ваљева. Била је српска песникиња, професорка књижевности и чланица Српске академије наука и уметности. Неке од њених најпопуларнијих песама су: „Предосећање“, „Стрепња“, „Пролећна песма“, „Опомена“, „На бури“, „Тражим помиловање“ и „Покошена ливада“. Чувши за стрељање ђака у Крагујевцу 21. октобра 1941, песникиња је написала једну од својих најпознатијих песама „Крвава бајка“ – песму која сведочи о терору окупатора над недужним народом у Другом светском рату. Песма је објављена тек после рата.

Каквом стазом се песникиња кретала? Ко јој је препречио пут? О чему је размишљала заобилазећи пут? Објасни израз „уска козја путања“. Сусрет два бића у шуми. Песникиња брише уобичајену надмоћ, коју људска врста истиче, над осталим бићима у природи. Како то она чини? Са ким пореди паука? Од чега је танане нити прео? У којим стиховима је пауку дала особине уметника, ствараоца? У којим стиховима уочавамо њено поштовање за пауково дело? Како бисте протумачили завршне стихове, кад се она окреће и види да се и паук за њом обазрео? Какав је однос песникиње према природи? Зашто она није уништила пауково дело, мрежу? Зашто песникиња слуша птичје речи? Зашто песникиња користи садашње и прошло време? У чему се огледа лепота паукове мреже? Зашто је паук газдински стао? Због чега песникиња паука пореди са сељаком? Која поређења користи песникиња? Којим придевима је дочаран изглед шуме? Шта пауку представља мрежа? Које особине красе песникињу? У које годишње доба се може најчешће видети паукова мрежа? Шта је слушала песникиња корачајући кроз шуму? Каквом се стазом кретала?

Лепо опхођење доноси срећу и задовољство свима.

Свака реч има своје **основно** (**право**) **значење**, али може се употребити и у **пренесеном**. Нпр. песникиња каже да је паук „срце у танане нити прео у мрежу га створио свега“. Шта је паук уградио у своје дело? Песник се труди да оно о чему пева представи из другачијег угла и да уочи нове везе међу појавама. Овако настају **песничке слике**.

1. Подвуци све придеве у песми и одреди којој врсти припадају.
2. У ком лицу је написана песма?
3. У ком глаголском времену је написан први и једанаести стих?
4. Заокружи збирну именицу у песми.
5. Таласастом линијом подвуци све заменице у песми.
6. Прецртај заједничку именицу која се састоји од седам слова.

7. За домаћи задатак напиши састав „ Корачајући кроз шуму“.

Плави зец

Душан Радовић

учитељица Милица Пузовић

торбак – мања торба

мести – метлом уклањати ђубре, чистити

жети – косити житом српом или пољопривредном машином, жање се пшеница

стас – телесна фигура, телесни изглед

плести – када се плету вунене чарапе, џемпери

Шта је то машта? Волите да маштате? О чему маштате? Да ли машта може сваштa?

Душан Радовић (1922–1984)

Његове најпознатије књиге за децу су: „Поштована децо“, „Тужибаба и још 9 једначинки“, „Смешне речи“, „Како је кит постао домаћа животиња“, „Причам ти причу“, „Где је земља Дембелија“. Песма „Плави зец“ 1954. године објављена у првој збирци песама Душана Радовића „Поштована децо“. Ловац је сам Душко Радовић и Плави Зец постоји само у његовим мислима и да је то његова машта.

Ученици су подељени у пет група. Одговоре пишу у својим свескама.

I група

1. Ко нам говори о плавом зецу? 2. Какав је плави зец? Зашто је такав? Колико особина има? 3. Зашто је зец побегао? 4. Опишите лик ловца у песми.

II група

1. На шта те подсећа почетак песме? На који књижевни текст? Зашто? 2. Шта све зна и уме плави зец? Чије су то способности и вештине? 3. Где је зец побегао? 4. Опишите однос ловца и зеца, на почетку и на крају песме .

III група

1. Где живи плави зец? 2. Коме је ловац хтео дати плавог зеца? Зашто? 3. На који начин можемо да се дружимо са плавим зецом? 4. Које речи се понављају у песми? Шта се тиме постиже?

IV група

1. Шта се обично мисли о ловачким причама? 2. Када је плави зец проговорио? 3. Шта је, у ствари, значило да зец очешља косу, умије лице, исече нокте, исправи стас, удеси глас? У којим стиховима се то налази? 4. Какав је зец у правом животу, а какав у овој песми ?

V група

1. Колико је земаља, гора и мора прешао ловац да би срео зеца? 2. Шта се могло десити да је ловац донео зеца кући? 3. Како се осећа ловац на крају песме? 4. Каква је рима у песми? Пронађите је у стиховима.

1. Издвој именице, глаголе и придеве из ове песме.

Именице	Глаголи	Придеви

2. Свима се десило некада да су размишљали о нечему и да су то изненада заборавили или да не могу да се сете нечега што су хтели да кажу. За домаћи задатак напиши састав на тему „Мисао која ми је одлутала“.

Друг другу

Драган Лукић

учитељица Милица Пузовић

часна реч – каже се када се некоме даје чврсто обећање или када се наглашава истинитост онога о чему се говори

Како се чува другарство? Какав је живот без друга?

Драган Лукић (1928–2006)

Посветио је деци све што је написао: песме („Фифи“, „Небом града“, „Овде станују песме“), приче, романе и луткарске игре. У својим делима описује град, школски живот, однос деце и старијих и природу.

Шта је тема ове песме? Зашто су два друга кућа у разреду? Како тумачиш да су два друга као половине јабуке? Зашто другарство није злато? Шта све другови треба да деле? У чему је лепота другарства? Које особине другови и другарице треба ценити? Зашто подела ужине личи на свечани ручак? Како се може шапутање на часу може претворити у јединицу? Зашто је другарство „као часна реч“ и „ као храброст војничка“? Зашто другарство није птица, пахуља? Зашто се другарство не купује? Зашто прави друг не шапуће? У чему се састоји снага другарства? Веран је друг најбољи брат.

Које речи писац понавља? Када писац користи узвичнике? Зашто су стављене црте на почетку неких стихова? Какав је ритам у овој песми? **Строфа** је целина у песми. Она може имати два или више стихова. **Рима** представља гласовно подударање на крају стихова. **Ритам** у песми може бити спор или брз. Он зависи од дужине стихова и њиховог смењивања. Ако су стихови дугачки, ритам је спор, ако су кратки, ритам је брз.

1. Објасни и напиши у свеску шта значе стихови: *Ко има друга...*

а) има адресу за писма
б) има уво за тајну
в) има гитару за песму
г) има још једну памет
д) има још једне очи
ђ) има уво за жељу

2. Пронађи у песми и препиши.

Другарство је: _____

Другарство није: _____

3. Наброј усмено карактеристике лажног и правог пријатељства.

4.Састави минимум 7 речи од слова *другарство*: _____

_____

5. Опиши усмено свог најбољег друга или другарицу.

ТЕСТ *Да ли си добар друг?* Одговори са ДА или НЕ.

1. Другу радо дајем свој бицикл да се провоза. 2. Другу помажем око домаћих задатака, ако он то жели. 3. Кад сам на путовању, јављам се другу разгледницом или писмом. 4. Дозвољавам да друг има и другачије мишљење од мене. 5. Кад бирам поклон за друга, размишљам о томе чему би се он обрадовао. 6. Кад ми друг говори о својим проблемима, пажљиво га слушам и трудим се да га разумем. 7. Кад друг не дође у школу, зовем га телефоном и питам како је. 8. Када је друг тужан или је у невољи, покушавам да му помогнем и да га развеселим.

Ако имаш 7 или 8 одговора ДА – диван си друг. **Ако имаш 5 или 6 одговора ДА** – могао би бити бољи, потруди се. **Ако имаш 4 или мање одговора ДА** – размисли о томе шта треба да поправиш код себе да би те други сматрали добрим другом.

Јуначка песма

Мирослав Антић

учитељица Милица Пузовић

морски вук – искусан морнар (капетан)

ока – јединица за количину течности, попут литра, али она се раније користила, а сада ретко

ураган – веома јак ветар, који може чак да чупа дрвеће и руши куће

земљопис – стари назив за географију

сукати – гладити, мазити (брк) прстима

рачун – математика

За кога кажемо да је јунак? Које су особине јунака? Како замишљаш изглед једног јунака? Ако је ваш друг јак и удари слабијег од себе, да ли је онда он јунак? Зашто? Шта је јунаштво? Како зовемо онога ко се плаши много чега? Шта је супротно јунаштву?

Мирослав Антић (1932–1986)

Познат је и по надимку Мика. Рођен је у Мокрину. Био је српски песник, али пре него што је постао познат бавио се разним пословима.Био је морнар, радио у луткарском позоришту, бавио се сликарством, новинарством и филмом. Песник који је својом поезијом оставио неизбрисив траг. За многа дела добио је многобројна признања, међу којима су две „Невенове“ награде, Награду за животно дело у поезији за децу, Орден заслуга за народ и др. Посебно је позната његова збирка за децу „Плави чуперак“ која је доживела многа издања и велике похвале. Неке од песама које је написао: „Плава звезда“, „Шта је највеће“, „Најљубавнија песма“, „Досадна песма“ и др.

О чему се говори у овој песми? Шта песма описује? По чему можемо закључити да о овим „снагаторима“ говори дечак? Зашто се ова песма зове „Јуначка песма“? О каквим јунацима је реч у овој песми? Како изгледа први капетан? Шта он може? Која чуда чини први капетан? У чему је снага другог капетана? Какав је трећи? Шта необично ради трећи? Којим се њиховим јунаштвима диви дечак? Чега се дечак плаши? На основу чега то закључујемо? Шта дечаку у школи представља проблем? Шта значи стих „и сруши кућу левом руком“? По чему се разликују капетани? По чему су слични? Од чега се све човек може напити? А од чега се напије капетан у овој песми? Шта значи изрека „на муци се познају јунаци“?

1. Постоји ли епска радња у песми? Шта је бајковито у песми?

_____

_____

2. Од именица *храброст* и *јунак* направи глаголе и придеве. _____

3. Напиши речи супротног значења.

дуг – _____ јак – _____ пијан – _____

споро – _____ мирно – _____ испије – _____

4. Попуни табелу.

	Први капетан	Трећи капетан	Размажени ученик
Изглед			
Особине			
Поступци			

5. За домаћи задатак напиши како изгледа једна страница из капетановог дневника.

Мрав добра срца

Бранислав Црнчевић

учитељица Милица Пузовић

старешина – који је на челу неке групе

узјогунити – бити тврдоглав

„ Цврчак и мрав” је басна коју је написао Езоп. Прича говори о цврчку који проводи пролеће и лето певајући и свирајући док су мрави радили да би скупили храну за зиму. Када је зима дошла и снег нападао, цврчак је морао да моли мраве за мало хлеба, што су мрави одбили говорећи му да сада игра и пева, док траје зима кад већ раније о храни није мислио. Поука ове басне је да ко ради тај и има. Ко су главни ликови у овој басни? Чиме се баве мрави у басни? Шта за то време ради цврчак? Шта му се због тога догодило? Ово је песма о истим јунацима који имају различите поступке.

Бранислав Црнчевић (1933–2011)

Његова прва збирка песама издата је 1963. године под називом „Босоноги и небо". „Мрав добра срца“ је такође једна од многобројних његових збирки, која је издата 1984. године. У њој се налази и истоимена песма.

Где живе мрави? Када се буде? Где они тада иду? Шта се дешава свако јутро када дођу на посао? Шта мислиш колико би трајало прозивање три милиона мрава? Коју особину показују мрави који чекају да буду сви по реду прозвани? Шта је пореметило мрављу дисциплину пре три дана у мрављем граду? На који начин реагују када су констатовали да једног мрава нема? Шта се десило са њим? Какав је био тај мрав пре него што се осамио? Шта је мравима помогло да схвате да баш он недостаје? Ко се пита шта је са тим мравом? Како се мрав понашао та три дана која није долазио на посао? Како је реаговао када су му нудили мрвицу кекса? Где виђаш мраве? На шта се мрави скупљају? Шта мислиш колико је он био тужан када је и слаткиш одбио? Шта се десило трећи дан? Зашто се мрав осамио? Који очев поступак га је потресао? Шта мрав тада говори? Зашто овај мрав има добро срце? Како би се ви осећали на месту овога мрава? Шта бисте учинили у тој ситуацији? Како је мрав поступио? Како су остали мрави реаговали када су чули причу мрава? Ко му помаже да нађе цврчка? Сада ћемо се вратити на басну са почетка часа. Шта раде мрави у тој басни? А шта ради цврчак за то време? Хајде сада размислите зашто је цврчак можда био гладан у овој песми. Шта се дешава на крају басне „Цврчак и мрав“, а шта на крају ове песме. Шта вам то говори о мравима?

Шта мислиш, како је могуће да три милиона мрава живи заједно испод једне крушке? Колико би трајало да се три милиона мрава пребројава и то три пута? Долазимо до закључка да је то у песми преувеличано. Шта се тиме постиже у песми? Како је три милиона мрава сазнало због чега се један мрав осамио? Ко им је рекао? А одакле мрав зна да прича? Чија особина је овде дата мраву? Шта жели да се постигне овим у песми?

1. Ово су неки изрази настали од именице срце. Размисли и напиши шта они значе.

- БИТИ КАМЕНОГ СРЦА – _____
- ИМАТИ МЕКО СРЦЕ – _____
- ЛАВЉЕ СРЦЕ – _____
- СИШЛО МУ СРЦЕ У ПЕТЕ – _____
- ДАТИ НЕКОМ СРЦЕ – _____
- БИТИ БЕЗ СРЦА – _____
- СЛОМИТИ НЕКОМ СРЦЕ – _____

2. Напиши састав на тему „Својим поступком подсетио сам на мрава добра срца“.

IV

Мјесец и његова бака

Бранко Ћопић

учитељица Милица Пузовић

луњати – лутати, скитати

кињати – бити поспан

бродити – пловити

красти се – месец се враћа дому

шуљати се – кретати се кришом, прикрадати се

утвара – чудовиште

управити се – усмерити се

језде – значи да су у неком покрету (лете небом)

обдан – преко дана

Кога баке највише воле? Како проводиш време заједно са својим бакама? На који начин оне показују своју љубав према унучићима?

У тихом куту, Берек-сокаку,
унучић Пера продаје баку.
за песме спремна, за приче главна,
за успаванке нема јој равна,
љути се ретко, никад не туче
и само каткад за уши вуче.

Какав је Пера унук? Мислиш ли да је ово прави оглас? Ово је једна шаљива песма коју је написао Бранко Ћопић.

Бранко Ћопић (1915–1984)

Писац за децу, један од најплоднијих и најчитанијих стваралаца, писао је поезију, прозу и драме, добитник је бројних награда, написао је много лепих и значајних дела, а нека од њих су: приповетка „Доживаји Николетине Бурсаћа“, роман „Орлови рано лете“. Када је био мали често је волео да гледа у Месец и звезде, а као велики је и писао о њима. Написао је књигу „Чаробна шума“ и у њој је песма „Мјесец и његова бака“.

И шта је бака тад рекла? Зашто је бака држала прут? Како се она осећала у том тренутку? Како се Мјесец осећао док се прикрадао дому? Опишите шта је Мјесец затекао када се вратио дому? Шта је баку пробудило? Наведите стихове којима се сврака обраћа баки. Шта је покушавала да наговори баку? Када је бака чула свракине речи, зашто је одмах знала да је у питању њен унук? Због чега бака није пристала на то? Шта је бака кривила за његову скитњу? Значи, кривила је сандале, а не унука. Шта ви мислите зашто? Да ли су стварно биле криве сандале или унук који је волео да скита? Зашто је бака одлучила да не казни унука? Пронађите стихове који показују да је бака одустала од кажњавања? Каква осећање је бака тиме показала? Наведите примере из којих се види бакина љубав према унуку? Шта би онда био главни мотив ове песме? На кога вас подсећа непослушност унука? Да ли се вама дешавало да не послушате баку када вам нешто каже да урадите? Како су ваше баке реаговале у тим тренуцима? Пронађите сличност између ваше баке и Мјесечеве баке? Да ли оне тада поступиле као Мјесечева бака, па су тражиле изговор или су вас кажњавале? Зашто баке не туку своје унуке?

Песник каже да Месец опрезно иде и да је плашљив. Како зовемо такав начин казивања? Такав начин казивања у којима којима се предметима, природним појавама, животињама или биљкама додељују људске особине, емоције или стања зове се **персонификација**.

1. Напиши које особине имају ликови.

Месец: _____

Бака: _____

Сврака: _____

2. У неким крајевима (у Босни и Херцеговини и Црној Гори) где се говори српским језиком у појединим речима се уместо ***е*** изговара ***ије*** или ***је***.

дете – _____ млеко – _____ бело – _____ свет – _____ звезда – _____

3. Издвој лепе речи и изразе којима је насликана природа и Месец.

поноћ – _____

небо – _____

шума – _____

Месец – _____

4. За домаћи задатак ученицима смисли и напиши једну строфу или неколико реченица на тему „Моја бака“.

Ко да то буде

Стеван Раичковић

учитељица Милица Пузовић

банути – изненада наићи, појавити се

ленгер – сидро, метална справа која се спушта с брода у воду како би брод држао у месту

палуба – део брода

Понекад смо усамљени. Свако има неку драгу особу која не живи близу. Често маштамо да се та драга особа појави изненада. Ко је та драга особа коју би волео да видиш? Шта би јој прво рекао кад бисте се срели? Како се осећаш док ишчекујеш сусрет са драгом особом?

Стеван Раичковић (1929–2007)

Он је књижевник и преводилац. Написао је књиге за децу: „ Мале бајке“, „Ветрењача“, „Дружина под сунцем“, „Гурије“, „Слике и прилике“. Написао је и дечју приповетку „Велико двориште“.

Шта је тема ове песме? Која превозна средства спомиње писац у овој песми? Којим врстама саобраћаја припадају наведена превозна средства? Коме се писац обраћа? Када сте најчешће усамљени? Ко је најчешће са вама да се не бисте осећали усамљено? О чему најчешће размишљате док сте усамљени? По чему разликујемо стања „бити сам“ и „бити усамљен“? Објасни. У својој усамљености о коме најчешће мислиш? Зашто? Зашто је песник дао назив песми „Ко да то буде“?

Колико песма има строфа? Заокружи речи које се римују у песми. Зашто писац користи узвичнике? Зашто се понављају стихови у последњој строфи? Како разумеш то да локомотива засвира, а брод може да затруби? Колико има песничких слика у овој песми? **Песничка слика** је сваки надахнути опис у песми и постиже сликовитост песничког језика. То је заокружен целовит приказ неког дела, стварности или неког личног доживљаја.

1. Од речи *усамљен* напиши још неколико речи које могу настати.

_____

2. Испиши све глаголе из песме у свом основном облику.

засвира – засвирати, _____

_____

_____

3. Испиши све речи које нису променљиве. Издвој речи које нису именице, придеви, глаголи, бројеви и заменице.

кад, и, да, ли, _____

_____

_____

4. Замисли себе на усамљеном месту. Опиши своја осећања у том тренутку.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Трешња у цвету

Милован Данојлић

учитељица Милица Пузовић

узаврела – набујала, пуна цвета, расцветана

зузорити – зујати

древно – старо, давно

штиво – оно што је намењено за читање

миомирис – пријатан мирис

мрмљати – неразумљиво говорити

древно штиво – књига из давних времена

грмље – жбуње

1. Мирише и има пуно латица.
   Највише му се обрадује мамица.
2. Леп је укус њен,
   ал' још лепши кад од ње направимо џем.
3. Оно је пуно витамина
   и здравље доноси свима.
4. Њена боја је тамноплава
   и кад одрасли пију ракију од ње онда их боли глава.
5. Домаћи сок волимо од ње,
   а неко има и такво име.
6. Дивно мирише кад је на орман ставимо,
   а како се тек сладимо кад од ње слатко направимо.

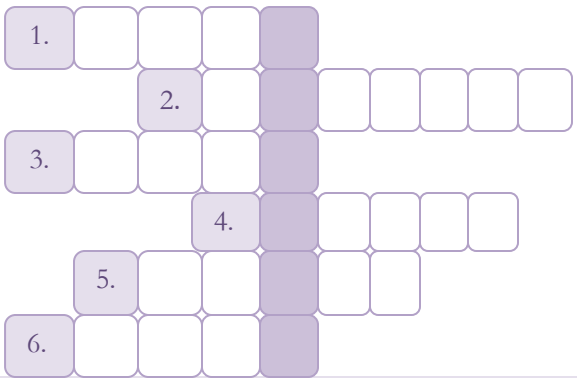

Милован Данојлић (1937–)

Рођен је у Иванковцима у Шумадији. Објавио је преко тридесет књига за децу: „Како спавају трамваји“, „Фуруница јогуница“, „Мука са речима“,... Данас живи у Француској и не престаје да пише.

О чему нам песма говори? У ком годишњем добу цвета трешња? Шта се још дешава у пролеће? Шта још цвета? Како изгледа трешња у цвету? Како је описана трешња? Којим све речима песник описује расцветану трешњу? Како разумете стихове „сва узаврела и сва бела”? Шта се налази у цветовима трешње? Шта раде пчеле? Зашто се у песми понавља реч *зузоре*? Како пчеле зузоре? Шта још оне раде на латицама трешњиног цвета? Како разумете те стихове „читају неко древно штиво”? Која боја краси крошњу трешње? Шта се чује у латицама њеног цвета? Шта може да буде узаврело? Које глаголско време користи песник? Поред слике трешњиног стабла које замишљамо, она као да у наше чуло слуха уноси звук роја пчела. Како то песник постиже? Који гласови, које речи, личе на зујање? Како песник слика расцветалу трешњу? Зашто зујање пчела личи на читање неког старог списа? Какав однос имамо према старим рукописима? Како замишљате трешњин миомирис? Којим се мирисима дочарава мирис расцветале трешње?

Оно о чему се говори у књижевном делу зове се **тема**. Тема означава оно најважније у делу и зато је можемо одредити и само једном реченицом. У песмама је то основно осећање. Наслов неког дела често означава тему, као у овој песми.
Како је настала реч зузорити? А реч мрмљати? Неке речи су настале управо од звука који неко (у овом случају пчеле) или нешто производи. **Персонификација** је појава у књижевности да се људске особине приписују биљкама, животињама и предметима.

Штафетно читање песме.

1. Заокружи слово испред реченице у којој је персонификација.

а) Хиљаду пчела исту реч мрмља.
б) Пчеле читају неко древно штиво.
в) У њој зузори хиљаду пчела.
г) Пчеле зузоре сложно и живо.

2. Препиши стихове који представљају реченице са изостављеним субјектом.

_____

3. Од придева бео направи нове речи (именице, глаголе, придеве). _____

_____

4. Од следећих именица изведи придеве.

трешња		цвет	
пчела		хиљада	

IV Свитац пшеничар и воденичар

Добрица Ерић

учитељица Милица Пузовић

свитац – врста инсекта који светли ноћу

пшеничар – врста инсекта који светли ноћу, велики свитац, житница

воденица – млин који покреће вода

воденичар – млинар који ради у воденици

поточара – млин, воденица на потоку

животарити – живети скромно, без задовољства и радости

чамовати – живети усамљено у тузи и самоћи

жижак – пламичак, искра

делија – крупан човек, људина

жрвањ – млински камен

удан – преко дана, дању, током дана

софра – сто за којим се једе, трпеза

попац – домаћи цврчак, зричак

ива – врста врбе

честа – честар, густо растиње

Шта је то воденица и како ради? Чему она служи? Да ли је неко од вас чуо њен хук? Како хује? Одглуми. Како се зове човек који ради у воденици?

Добрица Ерић (1936–)

Добрица Ерић је наш познати писац који и данас живи и ствара. Заљубљен је у своје родно место, Гружу, зато много воли да описује прелепе пределе из сеоске средине. Свим тим описима он богати своје песме. Да је успешан у томе, доказују нам бројне награде које стално добија.

Ко су главни јунаци наше песме? Шта мисли песник када каже „у крилу једне поточаре“? Је ли поточара има крило? Зашто је битно да су свитац и воденичар у њеном крилу? Како се ти осећаш када си у нечијем крилу? Шта се мисли тиме када се каже да они већ три недеље „животаре“? Шта је то заједничко младом свицу и старом воденичару? Како су се они осећали пре сусрета? Зашто се каже да је воденичар брашно „гутао“? Шта је то спојило ова два јунака? Зашто се наводи да је вече било „тихо и просто“? Шта се онда величанствено дешава, насупрот „простој ноћи“? Шта мислиш да ли би се они сусрели да је напољу падала киша или да је била страшна олуја? Може ли свитац да запали жижак? Шта је то „жижак у души“? Како то свитац пали „жижак у души“? Чиме? Како се ти осећаш када ти „заигра срце“? Шта мислиш како се старац осећао? За кога се каже да је делија? Зашто је значајно да нам песник помене да је старац бивши делија? Шта је то бившег „момчину“ натерало да му срце заигра? Шта нам то песник наглашава о самом старцу када каже да му сада жрвањ певуши много веселије? Како старац сада ради у воденици? Шта мислиш колико му ново друштво прија? Шта ради свитац док старац ради? Шта је то „музика срца“? Шта закључујеш о свицу који је слушао „музику старчевог срца“ док му је дремао у коси? Када млинар вечера како му свитац помаже? Због чега су „тврди залогаји слађи од меда и шећера“? Шта чини да старац постане безбрижан? Може ли попац да „дува у фрулу“? Шта је то „ћилим траве“? Како старац заспи?

Пријатељство је злата вредно.

Којој врсти песама припада ова песма? Које су одлике тих песама? **Лирска песма** је она у којој се изражавају осећања, расположења и размишљања песника.

Штафетно читање песме.

1. У песми *жрвањ певуши, попац дува у фрулу* означавају:
   а) монолог; б) поређење; в) персонификацију.

2. Песма има _____ строфа. Свака строфа има _____ стихова.

3. Подвуци у песми стихове који су написани у једанаестерцу.

4. Издвој из песме градивне именице: _____

_____

5. Напиши састав на тему „Друг ми је много помогао“.

Аждаја своме чеду тепа

учитељица Милица Пузовић

Љубивоје Ршумовић

аждаја – огромно крилато чудовиште прекривено крљуштима са четири ноге, дугим репом, једном или више глава

ала – чудовиште постало од змаја, из облака слеће на земљу, наноси штету и гута људе

вајкати се – јадиковати, жалити се над својом судбином

акреп – мршава, ружна особа, ругоба

наказа – врло ружно, наказно створење, ругоба

негативна личност – лоша, рђава особа

ругоба – ружна особа, наказа

1. Прочитај песму Љубивоја Ршумовића „Аждаје и але“.

Аждаја горко плаче
јер врећају њено аждајче.
Рекли су му да је ружно, па је мајци дошло тужно.
Нека је и глуво и слепо оно је мајци лепо.

Ко су аждаје? У којим књижевним делима се оне најчешће помињу? Како су оне у тим делима описане? Како их ти замишљаш?

Љубивоје Ршумовић (1939–)

Један је од значајних песника за децу. Његове познате збирке песама су: „Ма шта ми рече“, „Хајде да растемо“, „Још нам само але фале“... Осим поезије и драма за децу, аутор је ТВ емисије „Фазони и форе“. Та песма припада збирци песама: „Још нам само але фале“.

Песма „Аждаја своме чеду тепа“ је бајковита песма, обојена шаљивим тоном. То је песма о необичном дечијем одрастању и великој љубави мајке према свом детету као и о туги мајке због растанка са дететом. Где сте се до сад сусретали са аждајама? Где сте могли да читате о њима? Какве су оне биле у тим бајкама? Шта се по вама догодило неочекивано у овој песми? Каква је аждаја у овој песми? У чему је разлика између ове аждаје и аждаја о којима сте до сад читали? Зашто је младунче названо чедом? Каква је наказица својој мајци? Како се у природи мајке понашају према деци? Аждаја није стварно биће али и према њој песник испољава нежност. Зашто то чини? Каква је аждаја као мајка у овој песми? Зашто је мајка забринута? Нађите речи којима мајка назива своје дете и подвуците их. Да ли вам је нешто чудно у аждајином обраћању аждајчету? Шта вам је чудно? Зашто песник спаја неспојиве речи? Каква је аждаја? Како изгледа? Како се осећа аждајче док му се мајка обраћа? На основу чега то закључујеш? Какве су то речи за нас? Како бисте се ви осећали кад би вас неко назвао акрепом, наказом, ругобом? Зашто је на крају песме стављен знак узвика? Зашто ће се аждајина мајка вајкати целог века?

Колико ова песма има строфа? Шта чини стофу? Колико стихова има у свакој од ових строфа? Строфу не мора да чине четири стиха као што је у већини песама већ да и два стиха могу да чине строфу. Који стих се римује са којим стихом?

2. Напиши умањенице следећих именица.

аждаја – _____ наказа – _____ мајка – _____ бајка – _____
акреп – _____ репа – _____ ругоба – _____ век – _____

3. Смисли и напиши речи које имају исто или слично значење.

аждаја – _____ чедо – _____
наказа – _____ ругоба –_____

4. Прочитај још две песме овог писца.

IV Избор из поезије Милована Данојлића

учитељица Милица Пузовић

Мешина вина – трбух од овце у коме се држи вино

џамбас – трговац, продавац коња, користи се и у погрдном смислу када се описују бахати људи

погружен – потиштен

Ђоконда – Мона Лиза

1. Реши асоцијацију.

звучник	усмена књижевност	рима
ноте	Вук Караџић	десетерац
класична	Марко Краљевић	строфа

Мартовско сунце

Пред сваким прозором нешто се мило и тихо дешава.
Бака васцели дан пред капијом дремуцка,
замишљена, као да домаће задатке решава...
Палцем јој топло Сунце о леви образ куцка,
Опипава јој пулс, обилази је са свих страна,
Полако стражари над њеном главом, окачено о грану
као мешина вина...
Пред вече одлази низ пут, и шапће јој: „Бако, буди без бриге,
живећеш најмање сто година.“

Ваздух мирише по жбуњу и топи се од среће.
На северној страни крова последњи чаршав снега сплашњава.
Сунце ко опасни разбојник по улицама људе пресреће
и нешто им преслатко објашњава.
Цео свет личи на кућу која се кречи,
И мачји непослушно жмирка, ништа ту не мирује.
Стари учитељ је немоћан,
слабашне су његове речи:
кроз школске прозоре Сунце повазган провирује.

У песми су Сунцу дате људске особине. На кога те подсећа Сунце док баки опипава пулс? Шта Сунце поручује баки? Објасните изреку „где сунце улази, лекар не долази“. Пронађите стихове у песми којима песник описује природу коју буди Сунце. Каква осећања стихови буде? Са ким песник пореди Сунце? Зашто? По чему Сунце подсећа на разбојника, а по чему се разликује од њега? Због чега свет у марту личи на кућу која се кречи? Које боје се појављују? Зашто? Пронађите стихове у песми у којима песник каже да су деца немирнија у марту. Зашто је то тако?

Овај дечак се зове Пепо Крста

Овај дечак се зове Пепо Крста.
Он станује у последњој улици у великој каменој кући.
Његов тата је џамбас коме су у једној тучи
одсекли пола увета и два прста.
Овај тужни дечак зове се Крста Пепо
од мајке Лизе и оца Хохохонда.
Па лепо.
И шта онда?
Зар не видите: дечак је погружен, као цар
кога су прогнали из домовине, тако свирепо...
-Е ту лежи цела ствар,
то јест, ту је оно што није лепо.
Џон Хохохонд изнад свега воли да се напије,
касно у ноћ се враћа, пуца у небо, виче.
Кад дође пред кућу – извали пола капије,
а престрашени Пепо задрхти као птиче.

Мама Лиза га сачека на прагу, тужна као ружа
у јесен, са нежним лицем Ђоконде,
скине му блатњаве чизме, целог га разоружа,
и тихо запита: „Докле, о Џоне Хохохонде?“
А Хохохонд се мрштн, ко да из земље чупа сонде,
и никад не каже
ни „довде“
ни „донде“.
Код других није тако. Свуд лепше Сунце грије,
у свим другим кућама боље се живети може.
Ено, Џим Хухухинд виски уопште не пије,
има дуђан препун седларске коже,
своје синове мази и никада их не бије.
Живот Крсте Пепа зато је препун бола...
Сам у каменој кући он не зна за другарство.
Гледајте га: личи на цара без престола
коме је варварско племе отело дечје царство.

Зашто је Пепо Крста тужан и погружен? Са ким песник упоређује дечака и зашто? Који стихови о томе говоре? О чему говори опис маме кад дочекује мужа? Шта је узрок невољама ове породице? Шта каже песник? По чему се разликује живот других породица у односу на живот породице Крсте Пепе? Објасни последња два стиха песме. Шта је то отето Крсти Пепи?

Луцкаста песма

Фредерико Гарсија Лорка

учитељица Милица Пузовић

ђердан – огрлица

луцкаст – луцкасте особе се понекад (или можда и стално) понашају веома неуобичајено на начин на који се већина људи не понаша. Ове особе су често чудне па се зато сматрају да су луцкасте. Такве особе врло често говоре и чине поступке који се битно разликују од онога што се сматра нормалним понашањем.

Два основна драгоцена метала у употреби у црквеној уметности су злато и сребро. Злато је на првом месту по симболичкој хијерархији. Прва и основна вредност злата је та што је доживљавано као светлост. У православној цркви вредност злата се огледа у његовој симболици Божанске нестварне светлости. С тим разлогом злато се користи у иконографији и у црквеном златарству. Злато се, такође може везати посебно за анђеле. Следећа вредност злата је у вези са Сунчевом светлошћу. Док је сребро довођено у везу са Месецом. Сребру су се одувек приписивала чаробна дејства и моћ да спречи трулење и болест. Од њега су се увек правиле иконице и крстићи који долазе у додир са прљавштином и болешћу. Особина сребра је да временом трули.

Којом бојом је обојен ореол светаца на иконама? Које је боје сребро, а које злато? Шта је још осим сребра беле (сивкасте) боје? Какав је снег? Ако је снег хладан, шта закључујемо, какво је сребро? Шта је још осим злата жуте боје? Какво је Сунце? Шта закључујемо, какво је злато?

Федерико Гарсија Лорка (1898–1936)

Он је најугледнији шпански песник 20. века. Писао је и драме. За овог песника можемо рећи да у мало речи много казује.

Ко води разговор у овој песми? Жеље овог дечака су необичне и луцкасте. Која је његова прва жеља? Чега се мајка боји? Зашто дечак баш то жели да постане?Шта представља вода, да ли можемо да живимо без ње? Зашто се мајка боји и ове његове жеље? Могу ли се ове жеље испунити? Зашто? Шта дечак жели да буде својој мајци? Како мајка реагује на његове жеље? Шта она тиме показује? Како тумачиш стих „бојим се, хладно би ти било“? Шта, на крају, дечак жели да постане? Шта закључујемо, како је песник распоредио ове драгоцености? Коју дечакову жељу мајка прихвата и како му је испуњава? Шта би он желео да ради кад би постао ђердан? Шта тиме мајка поручује дечаку, у чему је највећа драгоценост? Обрати пажњу на последњи стих, када се он изражајно прочита, наглашена је реч *само*. Шта нам то говори? Да ли можемо да закључимо шта су деца својим родитељима? Како се ви осећате у мајчином загрљају? Шта то све мајка ради за своје дете? На који начин узвраћаш љубав својој мајци?

Није мило ни сребро ни злато, већ је мило што је срцу драго.

Ова песма говори о осећањима. Којој врсти она припада? Колико она има строфа? Колико свака строфа има стихова? Шта уочавате у првом стиху сваке строфе? Којим правописним знаком се завршава свака строфа? Шта се њиме наглашава? Како зовемо разговор две особе у књижевном делу?

1. Упиши осећања која повезују децу са родитељима.

2. Драматизација песме (читање дате песме по улогама).

3. Напиши састав „Моја луцкаста жеља... “.

IV

Јетрвица адамско колено

народна песма

учитељица Милица Пузовић

ока – стара мера за тежину

преслица – справа за предење у домаћој радиности

јетрве – жене два брата, жена мужевљевог брата

невестица (невеста) – млада супруга, жена

аманет – порука некоме за извршавање неке радње

сиротица – сироче

справиш (справити) – начинити, направити

траљица – бедна сиротињска одећа

сокак – мања улица

изусти (изустити) – испустити

милостива – неко ко је доброг срца, племенит

од малоће – од малена

Васкрсење – Васкрс,Ускрс

скерлет – врста црвене боје

свила –мека, скупоцена танана тканина

благосиљати –дати благослов, изрицати неком захвалност са жељом за срећу

Адам – први човек у рајском врту, створен по божјем лику, а у овој песми означава човекољубивост, племенитост

адамско колено – добра, племенита особа

оправити –послати, упутити, поправити

лето – година

везир – високи државни чиновник у бившој турској царевини

војевати – ратовати, водити рат

чедо – дете

1. Реши укрштеницу.

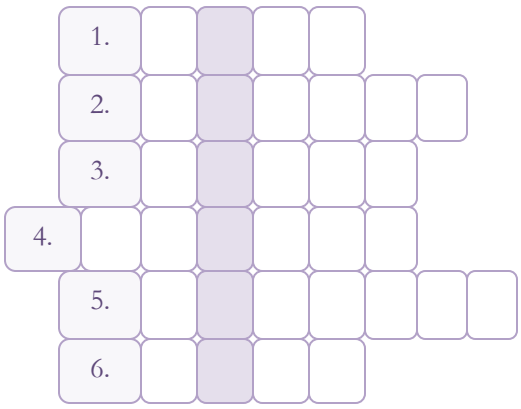

1. Мамин брат теби је ... 2. Ћерка твојих родитеља теби је ... 3. Очев брат теби је ... 4. Жена татиног брата теби је ... 5. Татина мама је твојој мами... 6. Мама твојих родитеља теби је...

У овој песми се преплићу **лирски и епски елементи**. Ово је лирска песма и описују неко осећање, а пошто има фабулу, зато је и епска. У њој су описани трагични догађаји, а теме су из породичног живота. **Фабула** је повезаност догађаја и јединствени ланац.

О коме говори ова песма? Како су зову синови које је мајка хранила на преслици и десници руци? Ко су били Вид и Давид? Како се зову њихове жене? Шта су Винка и Ковиљка? Како су се јетрве слагале? После колико година од венчања су јетрве родиле синове? Како се зове Винкин син, а како Ковиљкин? Која се јетрва разболела? Кога Винка позива када осети да ће умрети? Шта Винка тражи од Ковиљке? Како Винка жели да Ковиљка поступа према њеном сину? У ком тренутку Винка умире? Како се Ковиљка опходи према Мирку? Зашто? Зашто народ хвали Ковиљку? До колико година Ковиљка храни Мирка и Маринка? Шта се после догађа са Маринком и Маринком, где они одлазе? Ко је изгубио живот у војсци и како? Колико година је Мирко у царевој војсци? Коју дилему има Мирко? Зашто? Мирко одлази код стрине? Који православни празници се спомињу? Зашто је баш истакнуто Васкрсење? Да ли се у овој песми јавља лик оца? За какве људе кажемо *адамско колено?* Које особине такви људи поседују? Ко су били Адам и Ева? Како се завршава песма? Шта сте могли да закључите из ове песме?

Боље је поштење но драго камење. Поштено име не гине. Лепо дело, вечни живот. Тешко свуда своме без свога. Дело човека хвали. Срећан је онај ког туђа несрећа учи памети.

Који ликови се појављују у песми? Ко је овде главни лик? Ко су споредни ликови? Шта мислите о лику јетрве Ковиљке? Каква је Ковиљка као особа? Како се понаша према Мирку? Како се Мирко понаша према својој стрини? Како јој на крају враћа за то што га није одвајала од свог сина? Какав је Мирко као особа?

2. Пронађи у песми и подвуци речи које су умањене. Колико слогова има сваки стих? Како називамо такве стихове?

3. Плавом бојицом подвуци у песми стихове у којима се говори о томе како народ благосиља Ковиљку за њену мудрост.
Црвеном бојицом стихове који говоре о племенитости.
Зеленом бојицом стихове који говоре о искрености.
Жутом бојицом стихове који говоре о правичности.

Стари Вујадин

епска народна песма

учитељица Милица Пузовић

клети – бацати клетву на некога, призивати несрећу
чарне – црне
Ливно – место у Херцеговини, код Грахова
хајдуци – храбри јунаци који су се супротстављали Турцима
бињиш – широки огртач од црвене тканине са дугим рукавима и крзном
чекркли челенка – сребрно или златно перо, украс на капи који се окреће
литар – килограм
удовички – удовица је жена која тугује јер јој је муж умро
срце удовичко – тужно, уплашено
јатаци – људи који су помагали и преко зиме скривали хајдуке
рујно – црвено
метнуше – ставише
тавница – затвор
потаја – тајно склониште, скровито место
вијећ вијећати – расправљати о нечему
кућа – кучка, керуша, увредљиво обраћање
утјецати – утицати
харамбаша – вођа хајдука, најхрабрији
гуслари –народни певачи, прате и певају о хајдуцима
прела – седељке уз ватру где су се причале приче, певале песме, дружило и забављало
паша – висока турска титула
диван – турско царево веће
диванхана – већница

Хајдуци су храбри, поштени јунаци који су се борили против Турака, штитили и помагали народ. Скривали су се по шумама одакле су у малим четама нападали Турке, а плен делили народу. Вођа хајдука је харамбаша, који је најхрабрији. У старијим временима хајдуци су нападали царска кола, кад превозе новац и злато. Када не би нашли новац, отимали су брата или жену дотичне особе и држали их док не плате уцену. Уобичајено је било опљачкати богатог човека, особито трговце на путу. Било је строго забрањено и сматрало се нечасним напасти и опљачкати сиромашног човека. Према народном предању празник Ђурђевдан, у пролеће, био је „хајдучки састанак“, а Митровдан, на јесен, био је „хајдучки растанак“, када су се хајдуци повлачили из шума због зиме и остајали у кућама својих поверљивих људи, јатака, углавном прерушени у слуге. Јатаци су живели у селима и набављали храну хајдуцима. Хајдуци су заузврат њима помагали и доносили им део отетих добара. Најпознатији српски хајдуци су хајдук Вељко Петровић, Старина Новак, Мали Радојица, Станоје Главаш и многи други.

Епика је књижевни род који обједињује епска дела у стиховима (епска песма) и у прози (роман, приповетка, новела, бајка, басна). **Епске народне песме** су песме које певају о јунацима и њиховим подвизима и бојевима. Вук Стефановић Караџић их је бележио и назвао их „јуначким, мушким“ народним песмама. Епске песме су дуге, имају фабулу и писане су у десетерцу. Народне песме су певали гуслари.

Шта је тема песме? Који ликови се појављују у овој песми? Шта значи клети, зашто девојка куне своје очи? Зашто девојка каже да је одело на хадуцима чудно? Какво значење она има? Када проговори стари Вујадин, о чему он говори? Која је његова порука упућена синовима? Како су се Турци опходили према заробљеним јунацима? На које муке су их стављали? Шта се дешава после „три бијела дана“? Шта су покушали да сазнају од Старог Вујадина? Зашто упоређује синове са соколовима? Шта Стари Вујадин поручује синовима? Како су Турци кажњавали хајдуке? Која је највећа казна? Какво је то срце удовичко? Какво је то срце јуначко? Шта се постиже честим понављањем речи на почетку стихова? Колико дуго су хајдуци били у тамници? Шта су Турци радили док су хајдуци били у тамници? Како се Турци обраћају Старом Вујадину? Шта желе да постигну таквим обраћањем? Шта је интересовало Турке? Чему су по речима Вујадина служиле ноге? А руке? Чему су Вујадину служиле очи? Зашто за очи каже да су варљиве? Зашто су Вујадина очи на зло наводиле док је гледао Турке? Шта је Вујадину битније од телесних мука? У чему је сличност између почетка и краја песме? Који је основна људска особина описана у речима и делима Старог Вујадина?

1. Објасни следеће пословице.

На муци се познају јунаци. Човек без слободе – к'о риба без воде. Ако пустиш рибу у посуду са водом, не мисли да си јој дао слободу. Боље ми је изгубити главу, него огрешити душу. Не боји се мушки умрети, већ се боји срамно живети. Образ је скупљи од живота. Боље ти је једном погинути него увек туђина дворити. Поштено име не гине.

2. Повежи речи из турског језика које су се задржале у нашем језику са нашим називом тог појма.

делија, тазе, зејтин, џивџан, инат, комшија, ћуприја,одаја, дућан, чобанин, мердевине, буразер, барјак, алат

оруђе, застава, брат, лестве, пастир, продавница, просторија, мост, сусед, врабац, пркос, свеже, уље, јунак

3. Напиши састав „Помажем Старом Вујадину“.

IV

Међед, свиња и лисица

учитељица Милица Пузовић

народна прича о животињама

ране – хране
кош – врста амбара у коме се чува жито
узорати – орањем припремити земљу за сејање
подрљати – уситнити земљу
жетва – брање зрелог класја жита
снопље – пожњевено и увезано класје жита
класје – део житарице у којем се налази зрно
вршу – одвајају зрно од стабљике
гувно – место где се врше
снијети – скупити на једно место
вријеђи, врђи – издвајати зрневље из зрелог класја жита
трнити – одстрањивати плеву од овршеног жита
пљева (плева) – спољашњи заштитни слој зрна који остаје после жетве
овијати, оврђи – завршити вршидбу
бумбашир – гласник, изасланик
тице – птице
ћурак – кожух, огртач од крзна
куна – врста животиње
украсти се – искрасти се, отићи неприметно
рукне – нагло се покрене

1. Реши загонетке.

Воли крушке, воли мед, као деца сладолед. Пред зиму закључа стан и спава зимски сан. (_____)	У шуми живи ал' често селу иде, шуња се тихо, да коке је не виде. (_____)	Поток се чује ток, ток, ток, стално нешто тражим грок, грок, грок. Њушком тражим пуно хране сласне, а од мене људи праве прерађевине масне. (_____)

Басна је прича у којој су главни јунаци животиње. Животиње имају особине људи. Саопштавају **поуку** (поруку), мудар савет који усвајамо читајући басну. **У причама о животињама**, главни ликови су животиње који се понашају као људи. Дуже су од басни и немају издвојену поуку.

Зашто су се удружили медвед, свиња и лисица? Како су се договорили око поделе задатака? Јесу ли сви поштовали договор? Како су животиње дошле до семена за сетву? Оправдавате ли тај поступак свиње? Зашто? Како лисица реагује на ту поделу? Како би се ти осећао да си био на месту лисице? Шта је медвед предложио свињи? Шта би ти учинио када би прекршио договор? Кога је лисица позвала у помоћ? Зашто су се уплашили медвед и свиња? Шта је рекао медвед свињи када је чуо да ће лисица довести *царскога човека*? Која животиња је приповеци приказана као *царски човек?* Како је одреаговала свиња када је видела мачку? Шта се догодило са медведом на крају приповетке? Коме је припало жито и слама? Ко је поступио праведно, а ко неправедно? Која би била порука?

Три је добра тешко саставити. Што не желиш себи, немој ни другоме. Ко другоме јаму копа, сам у њу упада. Ко тражи веће, изгуби из вреће. Отето – проклето. Слога кућу гради, а неслога разграђује. У страху су велике очи. Учини добро – надај се, учини зло – покај се. Ко зло чини и дочекаће га. Ко умије њему двије. Боље је не обећати, него реч не одржати.

Приповетка је настала у крају у којем се користи ијекавски народни изговор. Напиши дате речи како се изговарају у твом крају.

међед – медвед	снијети – _____	подијели – _____
сјеме – семе	раздијелити – _____	посијати – _____

Четири ученика ће добити своју улогу (наратор, свиња, медвед и лисица) и да ће сходно томе читати текст са папира. На папиру су различитим бојама подвучени текстови ликова (наратор: плаво, лисица: црвено, медвед: зелено, свиња: жуто).
Наратор је приповедач и он приповеда у тексту.

2. Разврстај људске особине које можемо дати медведу, свињи и лисици: неправедан, лакомислен, плашљив, похлепан, непослушан, лукав, досетљив, мудар, кукавица, непоштен, осветољубив, завидљив, грамзив, себичан.

Медвед	
Свиња	
Лисица	

3. Напишеш неколико реченица на следеће теме: „ Да сам медвед, ја бих...“, „Да сам свиња, ја бих ...“, „Да сам лисица, ја бих...“.

4. Подели причу на логичне целине, дај поднаслове и препричај целу причу укратко.

Пепељуга

народна бајка

учитељица Милица Пузовић

преле – намотавале вуну на вретено
вретено – дрвени штапић на који се намотава вуна
гонити – терати
прикуче се – примакну се
удовица – жена којој је муж умро
мађеха – очева жена његовој деци из претходног брака
пасторка – кћи из претходног брака
кара – грди
кудеља –кудеља, вунена или платнена влакна спремна за предење
пландиште – место где одмара дању стока
ђе – где
вели – каже
жватати – жвакати
шћела – хтела
оканити – оставити на миру
мучи – ћути
тијем – тим
мела – чистила
просо – биљка која има ситно зрно
зготовиш – припремиш
ласно – лако
великачки – велик
заклопац – поклопац
свршетак – завршетак
летурђија – литургија, служба у православној цркви
на походу – на поласку
већма – већ
суха – сува
отиде – иде
устопце – пратећи је у стопу
огледајући – опробавајући
пијевац – петао
обезнани – избезуми се
назује – обује

Бајке су књижевна дела и оне могу бити ауторске и народне. **Народне бајке** немају познатог аутора и кажемо да их је народ створио. Наше народне бајке први је сакупљао и записао Вук Стефановић Караџић.

Одлике народних бајки			
1.	Време и место нису одређени.	5.	Лик нема име или је именован преко особина или изгледа.
2.	Увек имају „срећан крај“.	6.	Уплетена су натприродна и чудесна бића.
3.	Помињу се често бројеви 3, 5, 7, 9, 12.	7.	Има фантастичних претварања (мати се претвори у краву).
4.	Главни лик је увек људско биће.		

Анализа бајке по логичким целинама.

I Шта су девојке радиле? На шта их је упозорио старац? Којој девојци је испало вретено?
II Шта је забрањивала мађеха пасторки? Који задатак јој је дала?
III Да ли је успешно одрадила задатак? Зашто? Ко јој је и како помогао?
IV Зашто јој је мађеха повећала задатак? Кога је послала да је контролише?
V Шта је наредила мађеха? Како је Пепељуга и даље имала мајчину помоћ?
VI Како је било име Пепељуги? Који нови задатак јој је задала мађеха?
VII Шта је угледала на мајчином гробу? Где је отишла Пепељуга? Шта је обукла?
VIII Када се искрала из цркве? Шта је затекла код куће?
IX Који је следећи задатак имала? Шта је обукла када је други пут отишла у цркву?
X Шта је обукла за трећи одлазак? Шта је изгубила бежећи од царевог сина?
XI Како је тражио царев син девојку? Где је Пепељугу сакрила мађеха?
XII Ко је открио где се налази Пепељуга? Како је била обучена? Како се завршава бајка?

Препричај бајку усмено.

1. Разврстај особине ликовима.

	Пепељуга	безобзиран, зао незаинтересован, вредан, безосећајан, брижан, сналажљив, пожртвован упоран, марљив, истрајан, добродушан
	отац	
	мађеха	
	мајка	
	царев син	
	помагачи (голубови, петао)	

2. Напиши разлике између бајке коју је написао Шарл Перо и српске народне бајке.

„Пепељуга“, Шарл Перо	„Пепељуга“, српска народна бајка
Име главног лика је Пепељуга.	Име јој је Мара, а касније Пепељуга.
Пепељугин отац је био племић.	Пепељугин отац није био племић.
Мађеха има две ћерке (Анастасија и Гризела).	
Смрт Пепељугиног оца.	
Мађеха и ћерке одлазе на бал.	
Појављује се добра вила.	
Бундева се претвара у кочију, мишеви у коње.	
Пепељугина балска хаљина је од плавог сатена.	
Пепељуга носи кристалне балске ципелице.	
Чаролија траје до поноћи.	
Плес принца и Пепељуге.	
Изгубила је ципелицу бежећи са двора.	
Мађеха је саплела Пепељугу и разбила се ципела.	
Пепељуга је показала другу ципелицу.	

Најбоље задужбине

народна прича

учитељица Милица Пузовић

владика – црквени владар

задужбина – добро дело, доброчинство, племенито дело и грађевина коју подиже имућна особа

гостионица – угоститељски објекат за освежење и преноћиште

извор – место где извире вода за пиће

чељад – деца

дворећи – послужујући

калемити – спајање две гране биљке ради поновног сађења

забатаљен – затворен

убог – сиромашан

гуњ – прслук од овчијег крзна

опанци – кожна сеоска традиционална српска обућа

Свети Сава и његова породица, Немањићи, су оставили доста задужбина.

	Задужбина	Задужбинар	Место	Посвећено
	манастир Студеница	Стефан Немања	близу Краљева	Успењу Пресвете Богородице
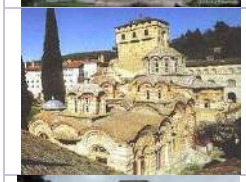	манастир Хиландар	Свети Сава и Стефан Немања	држава Грчка, полуоство Халкидики, Света гора	Ваведењу Пресвете Богородице
	манастир Жича	Свети Сава и Стефан Првовенчани	близу Краљева	Вазнесењу Господњем

Ко је написао ову причу? Како онда називамо такве приче? Како су настале народне приче? Како су се преносиле народне приче? Ко је записао наше народне приче? Ова народна прича је легенда. **Легенда** је краћа занимљива народна прича чији лик је историјска личност често приказана и са натприродним моћима.

Ко су ликови ове приче? У ком временском периоду је смештена радња ове приче? Због чега су богаташи дошли код Светог Саве? Шта мислите како је живео Свети Сава, како је изгледао његов свакодневни живот? Због чега су богаташи изабрали баш Светог Саву за саветника? На шта су богаташи желели да потроше своје богатство? Шта им је Свети Сава саветовао? На који начин је помогао старији, а на који млађи трговац? Чиме се служио старији трговац, а чиме млађи да направи своје задужбине? Шта је Свети Сава рекао првом, старијем трговцу након повратка са пута? Шта је рекао другом? Зашто Свети Сава није једнако похвалио оба трговца? Чије су задужбине по Светом Сави биле вредније и зашто? Шта је вредније: имати новац, сам га трошити или помоћи људима? Чему Свети Сава учи људе у овом тексту? Зашто за неке људе кажу да су богати иако немају много новца? Шта можемо да учинимо за друге, а да не користимо новац?

Новцем се не може све купити. Богат није онај ко пуно има, већ ко пуно даје. Добро се добрим враћа.

1. Обој црвеном бојом добра дела која је старији богаташ учинио, а зеленом обој оно што је учинио млађи.

Три велике цркве	Седам дана и ноћи неговао болесника.	Три болнице, три школе
Помогао човеку да кола и волове извади из блата.	Одбранио слабијег од јачег.	Спасао породицу из пожара.
Три извора, три лађе	Склонио дете са пута.	Три гостионице
Показао пут странцима.	Три моста	Спасао дете од дављења у бунару.
Поделио сиротињи сав новац који је код себе имао.	Вратио новац човеку који га је изгубио.	Растерао разбојнике.
Калемио и садио воћке.	Обновио запуштен извор.	Нахранио и обукао старца.

Ученик препричава ову народну причу.

2. Напиши састав „Моја најбоља задужбина”. Опиши неко добро дело које си учинио.

Град

Јанко Веселиновић

учитељица Милица Пузовић

оморина – спарина, жега, спарно време пред кишу
опасач – појас
распучио – раскопчао
затиљак – задњи део главе, потиљак
заобадала се – узнемирена због напада муве
плот – дрвена ограда
стреја – стреха, продужени део крова
лено – лењо
регну – зарежао, показао зубе
зор – сила, невоља
поскапа – угине једно за другим
жеже – пали, греје
жеравица – жар
наједаред – одједном
крхаше – ломи
авлија – двориште
влат – стабљика траве
подеране – поцепане, изношене
јаруга – мала долина
сагао – спустио
стрњика – део који остаје после кошења жита
патрљци – преостали део нечег сломљеног
штрчаху – подижу се увис

Које временске непогоде знаш? Опиши усмено. Град је падавина у виду ледених зрна. Ове падавине се сматрају непогодом и наносе велику штету пољопривреди.

Јанко Веселиновић (1862–1905)

Српски књижевник је био уредник листа „Српске новине“ и драматург у Народном позоришту. Написао је преко 30 књига, а међу најпознатијима су „Слике из сеоског живота“, „Пољско цвеће“, „Хајдук Станко“.

1. Које годишње доба доноси оморину? Шта следи после врућине? Како сељак подноси врућину? Како животиње подносе то време?

говеда – _____
коњи – _____
пси – _____
гушчићи – _____
кокоши – _____
ћурке – _____

Шта се дешава са биљкама?

дрвеће – _____
кукуруз – _____
пшеница – _____

Како се осећа писац за време олује? Како се осећа писац после непогоде? Шта за сељаке значи град? Како може да се заштити од града?

Пејзаж је опис природе. Описивање је сликање речима. Речима се могу описати предели, људи, природне појаве, догађаји... Што је у опису више детаља и различитих чулних доживљаја, то је живописнији и снажнији. Дескриптивни, описни текстови делују на више чула својим сликовитим језиком. Описи нас подстичу да видимо слике, чујемо звуке и осетимо ритам пишчевог причања.

2. Једна реч може да има више различитих значења и да се изговара различито. Напиши шта све означавају следеће речи.

град	Панчево је град. (насељено место) Ноћас је пао град. (временска непогода)
лук	
дуга	
купити	

3. Препричај усмено причу по логичким целинама.

I Село пре града

II Село за време града

III Село после града

4. Опиши неку временску непогоду коју си доживео „Доживљај невремена“.

Позно јесење јутро

Исидора Секулић

учитељица Милица Пузовић

позно – касно

студ – хладноћа, мраз

артичка – Арктик је место на северу земаљске кугле

артичка маховина – маховина која расте око северног пола

слана – вода која се леди при тлу, смрзнута роса обично на биљкама у јутарњим часовима

јендек – јарак, ров, канал крај пута

чкаљ – чичак

стрепи – брине, страхује

суварци – суве гранчице

шафран – мирисљава црвена биљка

пелен – биљка јаког мириса и горког укуса, у народним песмама обично означава несрећу и жалост

грдосија – велик, гломазан

1. Реши асоцијацију.

зелено	цем	ромиња	јато
увело	туршија	сипи	лете
опада са дрвећа	праве маме и баке	пада	одлазе на југ

Јесен има два лица. Једно је ведро, благо и благородно и називамо је рана јесен. Друго лице јесени је тужно, суморно, хладно и непријатно. Како називамо то друго лице јесени? Како другачије можемо да кажемо касна јесен?

Исидора Секулић (1877–1958)

Она је прва жена која је била члан Српске академије наука и уметности. Њена „Писма из Норвешке“ сматрају се најлепшим путописом српске књижевности. Познато дело је и „Кроника паланачког гробља“.

Коју реч можете да употребите уместо речи позно? По чему се зна да је село уснуло? Ко пролази друмом? Како биљке доживљавају јесен? Ко лежи на увелом листу? Какав је некада био тај паук? Шта је радио? Од чега стрепи барица у јендеку? Зашто срце малог врапчића куца неједнако и ретко? Које су сличности у описима врапчића и природе? Зашто су се звезде распламсале? Какву је боју добила шума? Зашто каже да шума не живи? Ко највише стрепи „док пролазе ветар и студ“? Како изгледа трава коју бик мирише? Како изгледа трава на почетку текста, а како земља под биком? Зашто се земља под биком пуши? Зашто је тон његове рике шупаљ? Шта значи Сунце бику? Шта се све креће у овом тексту? Шта све мирује? Шта нам овде говори кретање? Који се мириси могу осетити? Које се боје могу видети? Који се звуци могу чути?

Пејзаж је опис природе. **Описивање** је сликање речима. Описујемо изглед и особине предела, природне појаве, људе... Док описујемо, стварамо живописнију слику.

2. Допуни из текста особине људи које стоје уз дате речи.

Трава се насисала влаге. Чкаљ је _____ своје стабљичице. Барица _____ и _____од прве ледене коре. Звезде су се _____, а месечеви зраци су се _____. Редови стабала _____ у дну поља.

3. Пронађи све умањенице у тексту.

стабљичица, _____

_____

Прочитај текст наглас у функцији стварања целовитог доживљаја.

4. Подвуци све описне придеве у тексту. Препиши текст изостављајући речи које си подвукао/ла. Шта закључујеш?

Прва љубав

Бранислав Нушић

учитељица Милица Пузовић

практикант – приправник, особа на пракси
цикну – јаукну изненађено
доцније – касније
метнули – ставили

Које су вам особе драге? Шта осећате према њима? Како исказујете та осећања? Које врсте љубави постоје? Која љубав најдуже остаје у сећању? Да ли сте ви некада били заљубљени? Како сте се тада осећали? Ово је одломак из „Аутобиографије“ Бранислава Нушића у којој је описао његову прву љубав када је био дечак.

Бранислав Нушић (1864–1938)

Рођен је као Алкибијад Нуша, али је променио име у Бранислав Нушић када је напунио 18 година. Његова најпознатија дела су романи „Аутобиографија“ и „Хајдуци“, комедије „Госпођа министарка“, „Ожалошћена породица“, „Сумњиво лице“, „Пут око света“, „Народни посланик“. Ове комедије су се задржале на репертоарима наших позоришта и често се могу погледати.

комшика – комшиница
похитам – пожурим
рачуница – математика
троне – гане, разнежи
крајцарице – игра са металним новчићима
преби – поломи
легиштар – лењир
рђав- лош
белешка – оцена у дневнику
шифоњер – орман
палидрвци – шибице
уречени – договорени
онај свет – смрт
омрзла – замрзела

I ПЕРСА – ПРВА ЉУБАВ БРАНИСЛАВА НУШИЋА У кога се заљубио Бранислав? Како сте замислили девојчицу Персу? Како се он осећа када је види? Шта је волео код Персе?

II ЊЕГОВА ИЗЈАВА ЉУБАВИ Чија је ћерка била Перса? Какво је мишљене њен отац имао о њему? Када је изјавио љубав Перси? Где је изјавио љубав ? Чему им је буре служило? Какве успомене и осећања буди та изјава љубави у њему?

III ЗАБРАЊЕНА ЉУБАВ Шта је Бранислав питао Персу када су се враћали заједно из школе? Како се она осећала у том тренутку? Шта му је одговорила? Зашто се она тако осећала?

IV ЊЕГОВ ТРУД У ШКОЛИ Шта он има у плану да уради? Колико се трудио да би у томе успео? Зашто се одлучио за љубав, а не за учење? Какав је успех постигао на следећем часу математике?

V ДОГОВОР ИЗМЕЂУ БРАНИСЛАВА И ПЕРСЕ Шта је Бранислав признао Перси? Како је она прихватила то? Колика је његова жеља да буде са њом? Шта је он предложио Перси? На који начин је замислио да то ураде? Како је Перса прихватила његову идеју? Шта су се на крају договорили?

VI САСТАНАК У БАШТИ Шта је он урадио да би испунио договор? Како су се тада осећали?

VII ЉУБАВ ПОНЕКАД БОЛИ, А НЕ БИ ТРЕБАЛО Шта је Перса признала и затражила од своје маме? Како је Персина мама прихватила њихов поступак? На који начин је њена мама осудила тај поступак? На који начин су се променила Персина осећања према Браниславу?

Аутобиографија је књижевно дело у коме писац говори о свом животу. Увек је писана у првом лицу једине. **Одломак** је део дужег текста. **Одељак** је сваки део текста који почиње новим редом и чини једну мању целину. **Поглавље** је део текста који се састоји од више одељака и чини већу целину. **Роман** је најобимније књижевно дело у којем се описује живот ликова и приповедају догађаји. **Приче** су краћа књижевна дела од романа.

Сажето препричавање текста.

1. Замислите и укратко запиши како је четвртак после подне забележен у Персином дневнику.

2. Напиши састав на тему „Заувек ћу памтити“. Опиши неки догађај који ти је остао у лепом сећању.

Виолина

Мирослав Демак

учитељица Милица Пузовић

виолина – гудачки музички инструмент који има 4 жице

виолиниста – особа која свира виолину

чудотворни – има чудесну, натприродну моћ, чини чуда

завештавајући – остављајући у наследство

уметник – ствара уметничка дела (музичар, композитор, писац, сликар...)

опчине – заслепе, обузме, занесе неког

кичица – сликарска четкица

препирали – расправљали се, свађали се

достојан – вредан нечега, частан

Ученици слушају затворених очију композицију „Годишње доба“ коју је компоновао Антонио Вивалди. Који сте инструмент чули у овој композицији? Како изгледа тај инструмент? Како се производи звук на њему? Виолину су прогласили за краљицу свих инструмената.

Мирослав Демак (1948–)

Уређивао је часописе на словачком језику. Објавио је збирку песама „Отворени длан“, збирку приповедака „Троглави змај Штефан“, приче за децу „О три уметника“ и друге књиге.

I ВИОЛИНИСТА Како приповедач описује виолинисту? Зашто је стари виолиниста био посебан? Зашто приповедач каже да се виолинисти док свира дуга бела коса виори на ветру? Како је виолиниста деловао на људе? Шта ти говоре речи из приче које кажу да је виолиниста долазио када је био најпотребнији, а одлазио незнано куда? Зашто су људи говорили да виолиниста има чудотворну виолину?

II ЗАВЕШТАЊЕ Шта је виолиниста оставио иза себе? Коме је виолиниста оставио виолину?

III ДВА ДРУГА УМЕТНИКА Зашто је песник рекао да његови стихови могу да заталасају море и скину са неба најлепшу звезду? Како то стихови чине? Шта је сликар одговорио? Како то да од сликаревих боја „потеку реке и о пролећу процветају трешње“? Шта би било да природа нема боје? Зашто ова два уметника нису могла да се договоре ко може највише? Шта су одлучили, коме да је дају?

IV ЧУДОТВОРНЕ ЗАНАТЛИЈЕ Кога све ови уметници сусрећу на свом путу? Наброј. Шта је лепо у сваком од тих занимања? Наброј.

V ДЕЧАК Шта ради тај дечак? Шта ти говори ова прича о том дечаку ако знаш да он сам прави замак и пева песму, какав је он? Уме ли дечак да свира? Зашто је он добио виолину? Како то да он може највише? Како је дечак засвирао на виолини? Шта се учинило уметницима да чују у тој свирци? Шта ти то говори, да ли су они нашли оно за чиме су трагали, да ли су испунили жељу старог виолинисте?

На млађима свет остаје. Уметност постоји и вреди све док је тражиш у себи и око себе.

Уметнички доживљај је уживање у уметничким делима. Напиши неколико реченица о томе који би уметник волео да будеш.

Ученици читају изражајно текст.

1. Од којих врста речи су настале дате речи.

а) дугајлија – придев (дуг)

б) гаравко – _____

в) човечуљак – _____

г) фарбар – _____

д) фризер – _____

ђ) млинар – _____

2. Како се зове стилска фигура коју употребљава писац „коса се вијорила“, „сунце упозорило уметнике да је већ подне“?

3. Изабери име једног познатог уметника и запишите неко његово дело.

IV

Прича о дечаку и Месецу

учитељица Милица Пузовић

Бранко В. Радичевић

лествице – мердевине, степенице
дукат – златан новчић
потпетица – штикла, задњи део ципеле који подржава пету
наочит – онај који пада у очи лепотог стаса и лица, допадљив, згодан
тврдица – цицијa, претерано штедљива особа
пакост – злоба
дућан – продавница
нагонио је – терао је, присиљавао је
окусити – пробати
кришом – тајно
џаба – бесплатно, узалуд
беда – сиромаштво
сатире – уништи, искорени
пречка – попречна дашчица на стубама
клин – ексер
строп – плафон, таваница
фењер – светиљка са свећом или петролејка
зашкргута – зашкрипе зубима
прецрче – нагло умре

Ако ти могу купити капу, памет не могу. О чему говори ова пословица? Шта све можемо новцем купити? Зашто пословица каже „памет не могу купити“? Шта морамо чинити ако желимо да будемо паметнији, образованији?

Бранко В. Радичевић (1925–2001)

Покренуо је културне манифестације: „Дисово пролеће“ у Чачку и „Сабор трубача“ у Гучи. Најпознатија дела су му „Песме о мајци“, „Прича о животињама“, „Са Овчара и Каблара“, „Војничке песме“, „Поноћни свирачи“, „Сељаци“ и „Антологија српског песништва“.

I ОДНОС МАЈКЕ И ПРИПОВЕДАЧА Ко је увео приповедача у чаробни свет приче? Какав је однос мајке и детета, односно приповедача? Какав је лик мајке у сећању приповедача? Шта признаје писац у првом пасусу? Када би мајка обично причала причу?

II СИЛАЗАК МЕСЕЦА Како је Месец сишао на земљу? Како је изгледао Месец?

III ТВРДИЦА Ко није устао да види Месец? Зашто тврдица не присуствује овом чудесном догађају? По чему је био чувен тврдица? Како се звао његов слуга и како је тврдица поступао према њему и зашто? Зашто му није дозвољавао да чита ?

IV РАДОЈИЦА Како живи мали Радојица? Зашто чита књиге? Шта тражи у њима? Коме се Радојица пожалио? Колика је Радојичина жеља за знањем? Чиме је Радојица заслужио тако моћног савезника као што је Месец?

V МЕСЕЧЕВ ДОЛАЗАК Коме се прво Месец обраћа? Како је он дочекан? Зашто Месец није отишао прво у собу код Радојице? На који начин долази Месец код Радојице? Како се Радојица осећао кад је видео Месец?

VI ПРИЈАТЕЉСТВО МЕСЕЦА И РАДОЈИЦЕ Зашто је Месец тако поступао према Радојици? Опиши пријатељство између Месеца и Радојице.

Приповедач је писац који пише приче. **Приповедање** је причање догађаја, причање о јунацима и њиховим доживљајима. **Тема** дела је предмет о коме се у том делу говори. Тема овог дела је да је дечак знањем освојио свет, досегао је светлост и срећан живот.

Препричавање приче из угла дечака.

1. Наведи неке особине карактеристичне за:

а) дечака Радојицу – _____;
б) Месеца – _____;
в) Тврдицу –_____.

2. Нађи речи сличног значења.

а) вредан – _____ г) упоран – _____
б)храбар – _____ д) добар – _____
в) чувен – _____ ђ) пакостан – _____

3. Нађи речи супротног значења.

а) тужан – _____ г) светао – _____
б) тежак – _____ д) отворен – _____
в) мали – _____ ђ) врео – _____

4. Замисли да Месец није сишао и да ти треба да помогнеш Радојици. Објасни и напиши укратко како би то учинио.

Босоноги и небо

Бранислав Црнчевић

учитељица Милица Пузовић

рогобатне – нескладне, неправилне

стрмоглавице – вртоглавице изазване погледом са неке стрмине

звизнуо – звиждао

пекмез – џем

цмиздрим – плачем

Родитељи понекад не одобравају да се њихова деца друже са неким дечаком или девојчицом. Зашто? Деца лако и често склапају нова пријатељства. Бирају пријатеље сличне њима и оне који имају иста интересовања. У жељи да буду популарни међу вршњацима, неке особе не говоре истину. Шта мислиш, зашто?

Бранислав Црнчевић (1933–2011)

Његова прва збирка песама издата је 1963. године под називом „Босоноги и небо". „Мрав добра срца“ је такође једна од многобројних његових збирки, која је издата 1984. године. У њој се налази и истоимена песма.

I ОСТАО ЈЕ НАДИМАК БОСОНОГИ Ко је главни лик у приповетки? По чему се разликовао Босоноги од друге деце?
II ДЕЦА СУ ГА ОБОЖАВАЛА Зашто су га деца обожавала? Зашто га одрасли нису волели? Објасни како је на живот двојице дечака утицао Босоноги.
III „ЗАПАЉЕНО МОРЕ“ У које приче су деца поверовала Босоногом? Каквим се чудима хвалио дечацима? Шта је наводно урадио мору? Зашто је то баш рекао дечацима који су требали да иду на море?
IV „ПОМЕРАЊЕ ДРВЕЋА“ У коју другу причу су поверовали дечаци? Како су проверили истинитост приче? Како их је уверио Босоноги у ову причу?
V „ПОЉУБАЦ НЕБА“ Како је Босоноги „пољубио небо“? Шта им је Босоноги наредио да понесу за пут? Како су убедили млађег брата да издржи пут? Где их је отац пронашао? Да ли су дечаци кажњени? Зашто?
VI ОДЛАЗАК БОСОНОГОГ Да ли је Босоноги био добар друг? Зашто? Зашто је Босоноги лагао дечаке? На који начин је прекинуто дружење између Босоногог и дечака? Како су се дечаци осећали када су сазнали да је Босоноги отишао у други град?

Ко има искреног друга, има све. Дечја машта може свашта.

Препричај ову приповетку као да си ти Босоноги.

Приповетка је краћи прозни текст у коме се приповеда о неком стварном или измишљеном догађају.

1. Подвуци тврдње које препознају лажљивца.
а) Лажљивац када прича неки доживљај, одмах каже да се то и њему догодило.
б) Лажљивац преувеличава догађај и даје себи велику важност.
в) Лажљивац памти шта је и коме рекао и никад се не уплете у своје лажи.
г) Лажљивца одаје говор тела (не гледа саговорника у очи, чешће трепће очима, тапка ногом или руком, зацрвени се...)

2. Напиши особине за дечаке и Босоногог.

Босоноги	
Дечаци	

3. Ученици се деле у две групе. Прва група износи аргументе за „Одобравам понашање Босоногог“, а друга група износи аргументе за „Не одобравам понашање Босоногог“.

4. Наведите пример у неколико реченица када сте сте се хвалили јунаштвом, а други су вам поверовали у истинитост.

Олданини вртови

Гроздана Олујић

учитељица Милица Пузовић

окована – стегнута неким оковима, онемогућено покретање

не препиру се – не свађају се

наслоњача – столица са наслоном

гунђа – изражава незадовољство

жмицну – трепну очима

влат траве – стабљике траве

чигра – дечја играчка купастог облика која се врти

јарко – упадљиво

маљице – длачице

напреже – оптерећује

гласи – оглашава се, јавља

надланица – спољашњи део шаке изнад длана

подругљиво – подсмешљиво

слап – прамен

кикотање – гласно смејање

глуво доба ноћи – касно увече, ситни сати

жеравица – жар

узглавље – јастук који се ставља под главу

Бајка (прича фантастичне садржине)

1. Бајка може бити народна и ауторска (уметничка).
2. Време се конкретизује и наводи.
3. Простор се описује и везује за именоване географске просторе.
4. Има увек срећан крај.
5. Добро увек побеђује.
6. Главни лик може бити и животиња, биљка или нељудско биће.
7. Главни јунак се бори са силама зла.
8. Појављују се натприродна бића.
9. Описују се нестварни догађаји.

Гроздана Олујић (1934–)

Издала је збирку бајки „Седефна ружа и друге бајке“ која је доста награђивана. Њена бајка „Варалица и смрт“ је проглашена за најбољу бајку света. Њена прича „Игра“ је награђена за најбољу светску причу.

I ДЕВОЈЧИЦА Како изгледа град у коме одраста девојчица? Како изгледа девојчица? Како се она осећа? Зашто? Где је девојчица раније живела?

II МИШИЦА Ко посећује девојчицу? Шта се чудно дешава у соби? У којој још бајци девојчица мисли да сања? Коју жељу Мишица остварује девојчици? Како изгледа Мишица?

III ОЛДАНА Шта је нестварно у Олданином врту? Опиши природу у том врту. Како изгледа Олдана? У којој се још бајци помињу виле?

IV ЉУБАВ ПРЕМА МАЈЦИ Чиме се бави девојчицина мајка? Зашто девојчица одбија да остане у врту? Каква правила важе у врту? Ко може посетити Олданине вртове? Шта је девојчици вредније од материјалног богатства?

V СРЕЋА КОЈА СЕ НЕ ДЕЛИ – НИЈЕ СРЕЋА Како Олдана награђује девојчицу? Шта је Сребрни цвет?

Није благо ни сребро ни злато, већ је благо што је срцу драго. Ради добро, добро ће ти се вратити.

Препричај бајку по логичким целинама.

Како се зове стилска фигура која означава део текста да „Мишица говори“, „књиге су пошле у шетњу“, „наслоњача гунђа“? Који су стварни, а који су нестварни ликови у бајци? Одреди време у којем се бајка одвија. Наброј чудесне догађаје. Ко су помоћници у невољи? Који ликови представљају добро? Који ликови представљају зло? Уочи лоше особине у њиховом понашању. Које племените особине они поседују? Шта побеђује на крају? Како се завршава бајка?

1. Смисли и измени завршетак ове бајке.

2. Прочитај још једну бајку Гроздане Олујић.

Златно Јагње

Светлана Велмар Јанковић

учитељица Милица Пузовић

Растко Немањић – световно име Светог Саве

Рас – место код Новог Пазара

просветитељ – светитељ, заштитник првих школа

жупан – владарска титула

књижница – библиотека

гласник – неко ко носи неке вести, курир

кмекавац – онај који кмечи, плачљив

кнежевић – млади кнежев син

сјактале – сјајиле, сијале

јекне – дрекне, узвикне

узмицао – повукао се уназад, повлачио се

кезио се – правити гримасе

губица – њушка

обзнани – објави

Растко Немањић је рођен око 1169. године у Расу као најмлађи син жупана Стефана Немање и Ане. Има два старија брата, Вукана и Стефана и неколико сестара. Млади принц Растко се кришом замонашио у Грчкој, на Светој гори, добио је име Свети Сава. И његови родитељи су се замонашили. Његов отац је добио име Симеон, а мајка Анастасија. Био је оснивач српске цркве, просветитељ и први познати српски писац који је описао живот свога оца. Умро је 27. јануара 1236. године када се и прослављa.

Светлана Велмар Јанковић (1933–2014)

Била је и члан САНУ, Српске академије наука и уметности. У „Књизи за Марка“ пише о српским владарима и њиховом детињству. Владарима су помагала чудесна бића и необичне животиње. У књизи „ Очаране наочаре“ деца путују кроз историју Београда.

I РАСТКОВ СТРАХ Чега се плаши Растко? Опиши просторију у којој спава Растко. Због чега су га браћа презирала? Како су га називала? Шта се десило једне зимске ноћи?
II РАСКОВ СТИД Како се Растко осећа? Како то да није умео да буде син свог оца? Где је највише времена проводио? Где је нашао утеху?
III ЗЛАТНО ЈАГЊЕ Опиши Растков сан. Како је описано Златно Јагње? Какав савет даје Растку? Ако јагње представља божију помоћ, нешто добро, мило и нежно, шта представља вук?
IV САВЛАДАВАЊЕ СТРАХА Како се Растко осећа после сна? Зашто се загледао у себе пре него што је кренуо у шуму? Да ли је схватио да је спреман да савлада страх? Зашто? Какав је вук у тренутку сусрета? Како се осећа Растко у тренутку сусрета? Како се понаша вук, а како Растко?
V РАСТКОВ ПОВРАТАК Како изгледа њихов долазак у тврђаву? Како се Растко променио? Како га дочекује породица? Да ли се Растко осећа сада као син свога оца? Зашто? Како разумеш да је из Растка зрачила „нека моћ“?

Лик (јунак) је личност у књижевном делу. Спољашње особине (физички изглед) чине **портрет**, а унутрашње (психичке) особине чине **карактер**. То су јунакове мисли, осећања, добре и лоше стране. **Карактеризација** је приказивање особина лика. Књижевни лик може да буде и стварна личност. **Легенда** је прича о неком догађају и животу познате личности. **Анегдота** је сажета прича о некој смешној згоди познате личности.

Препричати причу из угла оца, Стефана Немање.

1. Прецртај породично стабло породице Немањића.

2. Напиши састав „Савладао сам неки страх“.

Стефаново дрво

Светлана Велмар Јанковић

освртао – окретао

Трчко – име пса

прстен – у причи представља притисак који мучи дечака

тмина – мрак, тама

чилела – слабила, попуштала

дабогме – свакако, наравно

некмоли – камоли

грбина – избочина

стрепња – осећај узнемиреност

стрепети – прибојавати се, сумњати у себе

Лазар Хребељановић (**кнез Лазар**) је владао земљом која се звала Моравска и престоница тадашње српске земље је био град Крушевац. Ожењен је био са кнегињом Милицом, ћерком Југ-Богдана, која потиче из славне лозе Немањића. Имају осморо деце. Наследник је **Стефан Лазаревић**, када је кнез Лазар погинуо у највећој српској бици, Косовском боју, 28. јуна 1389. године. Српски јунак Милош Обилић убија турског султана Мурата и гине у Косовској боју, као и јунак Иван Косанчић. За време владавине Стефана Лазаревића, Београд постаје престоница. Добија титулу деспота, коју имају сви византијски цареви. Његова задужбина је манастир Манасија (Ресавица), који се налази близу Деспотовца. У том манастиру је отворена школа у којој су учени људи преписивали старе књиге јер тада није било штампарија. Стефан је био и успешан писац и написао је „Похвалу кнезу Лазару“ и „Слово љубве“.

Светлана Велмар Јанковић (1933–2014)

Била је и члан САНУ, Српске академије наука и уметности. У „Књизи за Марка“ пише о српским владарима и њиховом детињству. Владарима су помагала чудесна бића и необичне животиње. У књизи „ Очаране наочаре“ деца путују кроз историју Београда.

I ДЕЧАК СТЕФАН Како се зову Стефанови родитељи? Где живи породица? Како им се зове кућни љубимац? У чему је Стефан успешан, а у чему није? Како се он осећа због свог неуспеха? Зашто не разговара са братом када му је тешко?

II ОДЛАЗАК У ШУМУ Шта Стефана саветује његова мајка? Шта проналази у шуми? Како је препознао своје дрво? На кога је наишао поред дрвета?

III ЧОВЕЧУЉАК Какав је човечуљак? Какав је прстен стезао Стефаново срце? Како је човечуљак помогао Стефану? Шта га саветује? Како је стрепња нестала? Шта је Стефан обећао човечуљку?

Страх је нормална појава, али не сме да доминира нашим животима. Не треба се подсмевати невештијима од себе.

Знак *** или **(...)** означава да су изостављени одређени делови текста.

Препричај причу из угла мајке, кнегиње Милице.

1. Заокружи слово испред тврдње за коју сматраш да је тачна.

а) Стефан Лазаревић је познат и као Стеван Високи.
б) Стефан је имао само титулу деспота.
в) Био је пунолетан када је наследио оца на власти.
г) Стефан није имао деце и проглашен је сестрић Ђурађ Бранковић за његовог наследника.
д) Споменик деспота Стефана Лазаревића се налази на Калемегдану у Београду.

2. Напиши речи супротног значења.

а) вешт – невешт
б) успешан – _____
в) весео – _____
г) спретан – _____
д) храбар – _____
ђ) слаб – _____
е) задовољан – _____
ж) мали – _____
з) расположен – _____

3. Напиши састав „Мој највећи успех до сада“.

Ружно Паче

Ханс Кристијан Андерсен

учитељица Милица Пузовић

пластови – сено или слама сложени на гомили у облику купе
ров – дубок и дугачак прокоп у земљи
бедем – заштитни зид
властелинско – богаташко
репух – чичак који расте у води
честар – густа шума
јарак – канал, ров
граја – вика
јегуља – змијолика риба
искривљују – излежу из јаја
бубетати – тући
подвезица – трака везана око ноге
преобразити – променити у нешто друго
мамуза – точкић са зупцима који се ставља на пету обуће и служи за подстицање коња при јахању
запуђпурикати – огласити се са пуђ-пуруђ
наказа – ружно створење
незграпно – нескладно
племенито – честито
дозлогрдило је – дојадило је
шевар – трска, рогоз
глиб – мутна вода са размућеном земљом
тршчак – део мочваре обрасле трском
расплињавао се – ширио се
оронула – трошна, дотрајала
шарка – гвоздени оков помоћу кога су причвршћени за оквир крила врата или прозора
искра – варница, честица ватре
тмасти – тамни
језа – осећај хладноће
кломпа – дрвена ципела
качица – дрвена посуда у којој се чува маслац
масло – маслац
нађве – корито у коме се меси хлеб
жарач – гвоздена шипка којом се разгрева ватра
скапавати – угинути, умирати
охол – надмен, горд

Предрасуде су претежно негативни ставови према појединцу. Протумачи изреку да „човек не треба да процењује књигу на основу корица“. Протумачите пословицу „одело не чини човека“. Треба ли људе оцењивати само по физичком изгледу? Зашто је људима важно како ко изгледа? Које вредности цените код људи?

Ханс Кристијан Андерсен (1805–1875)

Дански писац бајки који је животињама и биљкама приписивао људске особине због свог изледа. Његове најпознатије бајке су: „Палчица“, „Девојчица са шибицама“, „Мала Сирена“, „Принцеза на зрну грашка“, „Царево ново одело“, „Оловни војник“ и друге. Сматра се да је ова бајка његова аутобиографија. Као дечак био лошег здравља и изгледа , а онда је стекао књижевни успех и око њега се окупљао угледни свет и сви су га ценили по његовим делима, а не по изгледу.

I НЕРАЗУМЕВАЊЕ ОКОЛИНЕ О коме се говори у овој бајци? Какво је паче? Како је изгледало његово окружење? Зашто га сви исмевају? Како се паче осећа? Разуме ли зашто га сви одбацују? По чему је патка закључила да њено ружно младунче није ћуре? Зашто је стала у његову одбрану? Шта је рекла патка са траком око ноге?

II СУОЧАВАЊЕ СА ОКОЛИНОМ Где је паче побегло? Кога је срело? Шта је прекинуло њихов разговор? Како се осећало паче кад је наишао пас? Како је изгледала кућа у којој се паче склонило? Ко је становао у тој кући? Шта су то мачка и кокошка умели? Ко се обрадовао, али убрзо и разочарао у паче? На шта се паче одлучило? Због чега?

III БОРБА ЗА ЖИВОТ Како се паче осећало кад је стигла јесен? Кога је видео иза грмља? Зашто је испустило паче крик од кога се и само уплашило? Како се паче бори за живот у хладној зими? Ко га је спасио из залеђене баре? Зашто га је ухватио страх код те породице? Где се на крају паче склонило?

IV СРЕЋА МЛАДОГ ЛАБУДА Каква су се осећања пробудила у пачету са доласком пролећа? Кога је угледало паче? Зашто су лабудови полетели ка њему? Шта је паче на крају схватило? Како се осећао лабуд коме се су се сви дивили?

1. Подвуци тврдње које се односе само на ауторску бајку.

Бајка има увек срећан крај. Добро увек побеђује. Често се помињу бројеви 3, 5, 7, 9, 12. Јунаци немају имена или су именовани преко особина или изгледа. Описују се нестварни догађаји. Главни лик може бити и животиња, биљка или нељудско биће. Главни лик је увек људско биће. Бајка има стереотипни почетак и крај.

Препричај бајку укратко.

2. Напиши одговоре у свеску.
Ко је главни лик у овој бајци? Ко су споредни ликови? Одреди особине сваког лика. Напиши тему ове бајке. Шта би била порука ове бајке?

3. У животу се морамо борити са свим неприликама да сачувамо добро и чисто срце. Напиши састав на тему „Неприхваћен/а у друштву“.

Бела Грива

Рене Гијо

учитељица Милица Пузовић

гардијан – човек који хвата и кроти дивље коње

ергела – место за одгајање коња

рзање – оглашавање коња

чергар – скитница, особа која се често сели из места у место

корбач – бич, направа за тучу животиња

узенгије – део јахаћег прибора у који јахач ставља ноге

мамузе – метални део на јахачким чизмама

чун – чамац

пурпур – најфинија љубичасто-црвена

замка – направа у облику омче намештене за хватање дивљачи

чопор – скуп животиња, крдо

хајка – потера

Фолко је дванаестогодишњи дечак који сања да постане гардијан. Он је сиромашан дечак који је живео са дедом Еузибијом и млађим братом на крају мочваре у Француској. Возио се чамцем и угледао је малог белог коња који је побегао. Фолко је видео на ливади кобилу Риту и њено ждребе које је назвао Бела Грива. Два чергара су ухватила кобилу, а коњић је побегао. Антонио је гардијан који је радио за газду Манаде и њему је Фолко причао о Белој Гриви. Он је покушао да ухвати коњића који је јурио преко ограде и побегао у дивљину. Фолко је пронашао Белу Гриву који је рзао на газду Манаде. Газда је рекао да ће препустити Белу Гриву Фолку, али убрзо је прекршио обећање. Хтео је да прода Белу Гриву циркусу. Фолко жели да спасе Белу Гриву, али пошто су били окружени са свих страна, излаза није било. Фолко је зајахао Белу Гриву и побегао је у смрт од злих људи. Река их је заједно повукла на дно.

Рене Гијо (1900–1969)

Рене је француски писац. Написао је „У земљи дивљих животиња“, „Коњаник без лица“, „Приче из џунгле“, „Животињско царство“, Краљ мачака“, ... Према његовим књигама, снимљено је неколико филмова.

I ЖИВОТ НА КРАЈУ МОЧВАРЕ Где и са ким живи дечак Фолко? Коју жељу има дечак?

II НЕОЧЕКИВАН СУСРЕТ Где је угледао Фолко малог белог коња? Где га је касније видео? Шта се десило са кобилом Ритом? Како је Фолко назвао ждребе?

III ОТМИЦА Коме је Фолко испричао о Белој Гриви? Зашто је баш њему испричао? За кога је радио Антонио? Кога су ухватили гардијана? Где је побегла Бела Грива?

IV ПОТРАГА ЗА БЕЛОМ ГРИВОМ Куда је пошао Фолко? Да ли је побегла Бела Грива и од њега? Зашто?

V ДАТО ОБЕЋАЊЕ На кога је кренула Бела Грива? Зашто је газда Манаде одустао од Беле Гриве? Како се осећао Фолко?

VI ПРЕКРШЕНО ОБЕЋАЊЕ Шта је одлучио газда Манаде? Шта је осетила Бела Грива?

VII ЉУБАВ ДО СМРТИ Шта се догодило са великим пријатељством између дечака и коња?

Пријатељ се у невољи познаје. Птица без слободе, к'о риба без воде. Љубав је јача од свега. Силом се не може постићи сваки циљ. Слобода и љубав немају цену.

Препричај укратко роман.

Роман за децу је дуже књижевно део у коме се приказује живот неке личности и важни догађаји из њеног живота.

1. Разврстај следеће особине: знатижељан, неповерљив, усамљен, храбар, похлепан, безобразан, неукротив, слободан, пожртвован, неразвијен, племенит, неухватљив, брз, плашљив, дволичан, себичан, неповерљив, нехуман, непоштен.

Фолко: _____

Бела Грива: _____

газда Манаде: _____

2. Напиши састав на тему „Моје необично пријатељство“ и опиши љубав између неке животиње и тебе.

Алиса у земљи чуда

Луис Керол

учитељица Милица Пузовић

узјогунио – заинатио се
најсувопарније – досадно, неинтересантно
благонаклоно – љубазно
војвода – војсковођа, заповедник војске
надбискуп – старешина у католичкој цркви
достојанствено – свечано, вредно поштовања
збиља – заиста
назепсти – прехладити се
сврсисходно – на леп начин
исцељење – излечење
шећерлема – слаткиш
напрстак – метална навлака која служи да би се лакше потискивала игла при ушивању
јетко – пакосно, љутито
кадра – у стању
плане – одмах се наљути
жустро – брзо

стуштити се – јурнути
миља – мера за дужину
особит – посебан, наочит
кникс – наклон уз савијање колена у знак поздрава
чанче – чинијица
шишмиш – слепи миш
смазати – појести све у сласт

Алисина сестра је читала Алиси причу испод дрвета на обали. Алиса се играла са мачком, која се попела на дрво и заспала је. У њеним сновима се појавио Бели Зец који је извадио из џепа на прслуку сат. Каснио је и одједном је нестао у рупи. Алиса је потрчала за њим. Ушла је у собу и видела је зеца како улази кроз врата у прелепи врт. Та врата су била премала и Алиса није могла проћи кроз њих. На сточићу је био напитак на којем је писало да га попије. Када га је попила, смањила се, али су врата била закључана. Да би дошла до кључа, појела је колач са поруком „поједи ме“, али се повећала. Почела је да плаче јер више неће моћи да прође кроз та врата. Испила је остатак воде из бочице и постала је малена да је прошла кроз кључаоницу. Тамо је видела необичне животиње. Спазила је лептире који имају крила од хлеба и маслаца, црвену ружу која има очи, уста и нос, орла који пуши лулу, гомилу риба... Алиса је дошла до раскрснице са пуно натписа. Срела је гусеницу која седи на печурки и пуши. Понудила јој је да окуси печурку и на тај начин ће опет бити велика. Пила је чај са Мартовским Зецом и Лудим Шеширџијом. Сусрела је и мачку која ју је упутила куда ће ићи. Алиса је стигла у краљичин врт. У њему се појавио зец са трубом, а иза њега је била краљица са војском од карата. Коњи су играли крикет, игру у којој је лоптица била јеж, а палице су биле птице. Краљица је хтела да је убије, а она је појела делић колача и постала је велика. Почело је деловати други део колача и она се опет смањила. Почела је бежати, јер ју је јурила војска од карата. Уплашила се и тада се пробудила. Увидела је да је то био само фантастичан сан.

Луис Керол (1832–1898)

Енглески писац и математичар чије право име је Чарлс Латвиџ Доџсон. Написао је дечје романе „Алиса у земљи чуда“ и „Алиса с оне стране огледала“. Као инспирација му је послужила паметна ћерка директора школе у којој је радио, Алиса Линдел.

Шта је бајковито у овом роману? Кога је Алиса првог угледала? По чему је он био необичан? Које необичне животиње је сусрела Алиса у сну? Можеш да одвојиш шта је стварно, а шта нестварно? Кад је била Алиса тужна? Када је била зачуђена? А уплашена?

1. Опиши укратко Алису.

Роман је најдуже прозно дело. У роману се детаљно приповеда о догађајима, учествује више ликова у односу на причу. За **романе за децу** је карактеристично то да обично говоре о пустоловинама, авантурама јунака, а ти јунаци су често деца или животиње.

2. Подвуци Алисине особине: радознала, збуњена, досадна, безобразна, храбра, маштовита, себична, дволична, безобзирна, стрпљива, доброћудна, правична, зачуђена, упорна, досадна, плашљива, одговорна, истрајна, превртљива, снажна, пожртвована.

3. Снимљена су два играна филма „Алиса у земљи чуда“ 1951. и 2010. године. Одгледај их и упореди са романом. Да ли ти се више допада роман или филм?

_____

_____

_____

_____

Трнова Ружица

Јакоб и Вилхелм Грим

учитељица Милица Пузовић

пир – славље, прослава
суђаје – виле
пријазне – благонаклоне, добронамерне
наклоњен – привржен
светковина – догађај, прослава
вретено – дрвен штапић затањен на крајевима, служи за намотавање конца приликом предења
преслица – предмет на који се ставља вуна за предење
оповргне – одбацити нечије мишљење као нетачно
обзнани – објави, огласи
чедна – мила
разборита – разумна
тумарала – ходала без неког циља, тражила
одаје – собе
завојите – увијене, кружне
лан – врста тканине
(дворска) **свита** – скуп људи око цара (помоћници, слуге...)
пламсала – горела
рђаво – лоше
огњиште – ватра
неозлеђен – неповређен
обазрети се – погледати
запламса – разгори
живица – ограда
авлија – двориште

1. Реши укрштеницу.

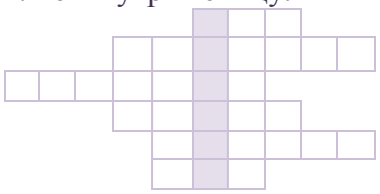

1. Бодља или ...
2. Царев син
3. Дрвен штапић који служи за предење вуне
4. Шта сањамо?
5. Двориште или ...
6. Поглавар царства

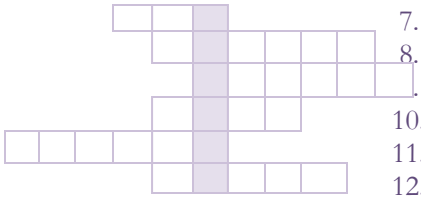

7. Прослава, славље
8. Она тражи, иде без циља или ...
9. Ограда
10. Суђаје, женска натприродна бића
11. Место где живи цар
12. Прича фантастичне садржине

Јакоб Грим (1785–1863) Вилхелм Грим (1786–1859)

Јакоб и Вилхелм су браћа Грим. Записивали су немачке народне бајке. Били су пријатељи Вука Караџића и преводили су српске народне песме на немачки језик. Написали су: „Снежана и седам патуљака“, „Пепељуга“, „Ивица и Марица“, „Црвенка“, „Златокоса“ и многе друге.

I ЖЕЉЕНО ДЕТЕ Како почиње бајка? Где се дешава радња бајке? Коју жељу су имали цар и царица? Ко прориче царици да ће родити дете?
II ВЕЛИКО СЛАВЉЕ Зашто је цар организовао славље? Због чега цар позива суђаје на прославу? Кога је изоставио и зашто? Шта су даривале суђаје? На који начин је тринаеста суђаја изразила своју љутњу? Шта представља број 13 у народу? Како је ублажена клетва?
III ИСПУЊЕЊЕ КЛЕТВЕ Какву наредбу доноси цар? Зашто? Кога је Ружица угледала разгледајући дворац? Шта је старица радила? Шта се десило Ружици кад се убола? Шта се десило њеном окружењу?
IV СТОГОДИШЊИ САН Шта расте око дворца? Зашто су је прозвали Трнова Ружица? Шта се десило са царевићима који су покушали да је спасу?
V ХРАБРИ ЦАРЕВИЋ Шта се десило са оградом када јој је пришао царевић? На који начин је пробудио Ружицу? Шта се десило са осталима у дворцу? Како се завршава бајка?

Препричај укратко бајку или из угла Трнове Ружице или из угла храброг царевића.

1. Како се зове стилска фигура која означава део текста да „жаба каже и прориче“?

2. Пронађи реченице у овој бајци за:

а) неодређено време и место;
б) нестварана бића;
в) невероватан догађај;
г) позитиван лик;
д) негативан лик;
ђ) карактеристичан број;
е) борба добра и зла;
ж) срећан крај.

3. Од датих порука, препиши поруке које одговарају овој бајци.

Добро увек побеђује зло. Истина се не може сакрити. Пријатељ се у невољи познаје. Добро се добрим враћа. Стрпљивост се исплати. Похлепа доводи до великог губитка. Радозналост некада може да нас доведе у опасност. Храброст и љубав побеђују све препреке. На млађима свет остаје. У страху су велике очи. Отето – проклето.

Мали Принц

Антоан де Сент Егзипери

учитељица Милица Пузовић

примерак – јединка, представник врсте

припитомити – умирити, учинити мирним и послушним, учинити питомим (животињу)

обред – обичај, скуп одређених радњи које се обављају у некој прилици

Шта за тебе значи другарство? Зашто је важно имати пријатеље? Да ли је тешко наћи правог пријатеља? Због чега волиш твог друга? Како сте постали најбољи другови? На који начин се дружите? Шта имате заједничко? Због чега си баш њега изабрао да ти буде најбољи друг, а не неког другог? Шта је потребно да се изгради пријатељство? Како се чува пријатељство? Одрасли сувише обраћују пажњу на опипљиве, материјалне ствари и њих вреднују, а заборављају праве вредности. Одрасли су усмерени сувише на себе, не обраћају пажњу на особе које се налазе око њих. Замишљају да су најважнији и најбитнији, себи допуштају много тога, а заборављају да представљају само делић планете и да се не врти све око њих.

Антоан де Сент Егзипери (1900–1944)

Био је један од првих француских пилота. Роман „Мали Принц“ је једна од најчитанијих књига на свету и у Француској је проглашена за књигу века. У роману је истакнуто неразумевање деце и одраслих. Написао је дела: „Авијатичар“, „Ноћни лет“, „Поштанска служба“, „Ратни пилот“ и многе друге.

I ПРИПИТОМЉАВАЊЕ Шта дечак тражи? Зашто? Шта лисица тражи од дечака? Ко кога припитомљава у свакодневном животу? Како је лисица објаснила реч *припитомљавање*?

II ЗА ПРИЈАТЕЉСТВО ЈЕ ПОТРЕБНО ВРЕМЕ Зашто лисица каже да је потребно стрпљење? Зашто говори дечаку да не говори ништа али да сваког дана приђе мало ближе? Због чега лисица није желела да се игра са њим? Зашто је *говор извор неспоразума*? Како се лисица осећала на растанку? Зашто је плакала? Шта ће је подсећати на Малог Принца?

III ПРИНЦ И РУЖА Зашто је дечак плакао када је видео друге руже? Због чега је његова ружа била посебна? Шта он осећа према својој ружи? Шта је он то поклонио својој ружи? Шта значи то што ју је стављао под стаклено звоно? Зашто ју је толико штитио? Када је дечак схватио да је његова ружа јединствена?

Треба судити по делима, а не по речима. Много је теже судити самом себи него другом. Човек упозна само оне ствари које припитоми. Само срцем добро видимо. Суштина се очима не може видети. Човек је усамљен и међу људима. Треба од сваког тражити оно што може да пружи.

Са ким дечак води дијалог? **Дијалог** је разговор два лица. **Проза** представља писање целовитих реченица у слободном стилу, без ритма и риме. **Роман** је прозно обимно дело пуно доживљаја главног јунака.

Плавом бојом подвуци шта изговара дечак, а црвеном шта изговара лисица. Жутом бојом подвуци шта изговара приповедач.
Ученици читају текст по улогама.

1. Препричај сажето одломак.

2. Препорука је да прочиташ цео роман „Мали принц“. Читајући роман, одрасли постају деца, а деца стичу мудрост одраслих. Научићеш да препознаш искреност, љубав и доброту.

Бескрајна прича

Михаел Андреас Хелмут Енде

учитељица Милица Пузовић

фантазија – машта, способност измишљања
Месечево Дете – ново име које је дао Бастијан Детињој Царици
амајлија – предмет који по народном веровању штити особу која га носи
медаљон – женски накит овалног облика који се носи на ланцу око врата и у њега се може ставити фотографија драге особе
пагода – будистички храм на Далеком истоку
раставић – плавичасти пољски цвет
симбол – ознака, обележје
Атреј – неустрашиви јунак из грчке митологије који је био непобедив

осоран – нељубазан
дежмекаст – дебељушкаст
похабано – искрзано
квргав – грбав
скут – доњи део неке одеће
нафталин – прах који штити одећу од мољаца
бура – хладан ветар
заточено – заробљено

Бастијан Балтазар Букс је дебељушкасти дечак који открива тајанствени свет чаролије – Земљу Фантазију. Његова страст су књиге. Читао је, заборављајући свет око себе. Становници Фантазије траже од Бастијана да их спасе од пропасти царства. Замишља себе као једног од ликова који пролази кроз разне авантуре, заједно са становницима земље Фантазије. Бастијанов задатак је да уђе у свет фантазије и створи га изнова, дајући свему и свакоме ново име како царство не би нестало. Владарки Детињој Царици даје ново име – Месечево Дете. Ту почиње да расте и буја Бастијанова машта. Прижељкивао је да се прича никад не заврши и да буде „Бескрајна прича“.

Бескрај у математици су права и низ бројева. Шта је бескрај у природи? Може ли бити љубав бескрајна? Како називамо замишљање нестварних ситуација? Може ли дечија машта имати крај? Зашто? Шта све може машта?

Михаел Андреас Хелмут Енде (1929–1995)

Књиге за децу овог немачког писца су преведене на четрдесет језика. Најпознатија дела су: „Бескрајна прича“, „Момо“, „Џим Дугме и машиновођа Лука“.

Ко је Бастијан Балтазар Букс? Како замишљаш Бастијана? Које особине поседује? Шта је Бастијанова највећа страст? Какве књиге воли да чита? Зашто? Зашто не воли да чита обичне књиге? Како је Бастијан могао маштати уз књигу? Зашто је избегавао наставу? Како га замишљају другари из одељења? Како би требало другови да се понашају према њему? Шта би требало да учини да буде прихваћен? Како се он осећа у свету маште? Коме он помаже? Каква опасност прети земљи Фантазији? По чему се разликује Земља од земље Фантазије? Како писац описује Детињу Царицу? Како она користи своју моћ? Зашто је Бастијан желео да буде као Атреј? Због чега одрасли не воле фантазију? Шта то деца сазнају када посете фантазију? Како би се ти снашао у земљи Фантазији?

Роман је најдуже прозно дело. У роману се детаљно приповеда о догађајима, учествује више ликова у односу на причу.
Тема: Бастијаново маштање уз књигу.

Опиши Бастијана укратко.

1. Подвуци црвеном бојицом тврдње које не одговарају као поуке овог романа.

Књига је најбољи друг. У љубави живи, најбољем се диви. У раду се радуј и бољем се надај. Мудрост светом влада. Знање – имање. Љут човек не задржи пријатеља. Ко хоће да га други поштују, ваља најпре да се сам поштује. Ко пита не скита. На језику мед, а у срцу јед. Боље врабац у руци, него голуб на грани. Читај да би живео. Књига није храна али је посластица. Боље је умети него имати. Књиге су хладни, али поуздани пријатељи. Три дана немој читати и твоје ће речи изгубити лепоту. Пријатељ је најбоља имовина у животу. Ко више зна – више вреди. Добар наук злата вреди. Што човек зна више – више вреди. Учини оно што желиш. Живот без пријатељстав је ништа. Онима који живе у љубави никад није досадно. Ко више зна – тај боље види.

2. Напиши састав на тему „Замишљам свој свет“.

Подела улога

Гвидо Тартаља

учитељица Милица Пузовић

улога – лице које игра глумац у неком драмском делу

комад – позоришно дело

покуњени – снуждени, оборили главу због неуспеха

пајац – кловн, комични лик

комично – шаљиво, смешно

јасле – дрвено корито које служи за стављање сточне хране

Драма је књижевно дело намењено извођењу на сцени (у позоришту, на филму, на телевизији). **Сцена** је место где се изводи драмски комад. **Комад** је позоришно дело. **Драмски текст** (драма) је драмско дело које чине говор лица и дидаскалије. **Лица** су ликови у драми и носиоци радње. **Дидаскалије** (ремарке) су упутства и објашњења писца редитељу, глумцу и читаоцу. Пишу се у заградама и глумац их не изговара. **Редитељ** је особа која глумцима додељује улоге и организује како ће се представа одиграти. **Глумци** су особе које глуме у драмском комаду.

Свака драма има свој ток догађаја.

1. **Увод** – упознајемо се са ликовима, местом и временом радње.
2. **Заплет** – ликови се сукобљавају једни са другима.
3. **Врхунац заплета** – најнапетији тренутак сукоба ликова у драми.
4. **Преокрет** – тренутак када радња изненада скреће у неочекиваном правцу.
5. **Расплет** – разрешење свих сукоба у току радње.

Гвидо Тартаља (1899–1984)

Написао је збирке песама за децу: „Срмена у граду птица“, „Школке“, „Гусарска дружина“, „Сјатиле се песме“, „Дедин шешир и ветар“ и друге.

УВОД Колико лица учествује у комаду? Ко дели улоге? Коју улогу редитељ прво дели?
ЗАПЛЕТ Кога прво прозива редитељ да глуми магарца? На који проблем редитељ већ на почетку наилази? Зашто дечаци не желе да глуме магарца?
ВРХУНАЦ ЗАПЛЕТА Како глумци правдају одбијање улоге? Које улоге дечаци желе да играју? Како дечаци доказују да су најбољи за улогу коју би желели да играју?
ПРЕОКРЕТ Зашто се девојчица насмејала када је била подела улога? Шта је смешно у поступцима дечака? Како је редитељ реаговао када дечаци нису хтели да глуме магарца? Како је редитељ преокренуо ситуацију? Како је дошао на ту идеју? Како су дечаци реаговали након редитељевог појашњења улоге магарца? Како су дечаци доказивали да умеју да глуме магарца? Зашто су дечаци променили мишљење? Шта је комично у њиховом доказивањуда знају да глуме магарца?
РАСПЛЕТ Шта је редитељ на крају урадио? Зашто је редитељ рекао да му толики магарци нису потребни? Шта мислиш зашто редитељ није хтео да подели улоге? Шта је добро у његовом поступку, а шта лоше? Шта је редитељ желео да постигне тим поступком? Како су дечаци реаговали после редитељевог одласка?

Скеч је кратки драмски комад заснован најчешће на смешном догађају.

Читање текста по улогама.

1. Напиши по четири особине које препознајеш код дечака, редитеља и девојчице.

	Особине дечака	Особине редитеља	Особине девојчице
1.			
2.			
3.			
4.			

2. Осмисли укратко наставак драмског текста. Наставак такође треба да буде написан по улогама.

Пепељуга

Александар Поповић

учитељица Милица Пузовић

васерглас – водено стакло
плајваз – оловка, писаљка
туцаник – камен
маркиза – племићка титула
освитак – свитање
кладенац – извор, врело
одвише – сувише
чепити – улагивати се
натуштити – смркнути се
кревељиш – правиш гримасе
невеста – млада, супруга
ађутант – официр, царски помоћник
генерал – највиши официрски чин
патос – под
штруфне – подвезице
мадрац – душек
портфиш – четка дугих длака на дугачкој дршци, служи за метење подова
атракција – занимљивост која привлачи пажњу
пампур – затварач за флаше
кучина – неочишћена кудеља и ланена влакна
китникез – пихтијаст колач од згуснутог сирупа од дуње
комотно – удобно
пасент – прикладно
драњке – похабана одећа

забадава – узалуд
шуге – дечја игра сакривања

Драмски писац Александар Поповић је написао драму „Пепељуга“ у три чина. Он је осавременио ову бајку и конкретизовао је место, време и ликове.
Пепељуга код куће завршава кућне послове, док мађеха и њене кћери, Пепина и Роза, троше новац обилазећи тржне центре, купујући и не радећи ништа. Пепељугин отац је на страни мађехе и битније му је да се једна од мађехиних ћерки уда за принца. Мађеха не брани Пепељуги да иде на бал, али јој поставља услов да уради Пепин домаћи задатак из француског језика и да преведе 2800 речи. Пепељуга је добила могућност да иде на бал у својој поцепаној кућној хаљини, ако је није срамота. Радећи домаћи задатак, утонула је у сан и једина која јој помаже је слика Маркиза-Лиза. Дала јој је хаљину уз услов да до поноћи мора да се врати. На дан одржавања бала, принц држи кажипрстом на напуклој водоводној цеви у дворцу. Принц је сав поцепан, недостаје му свако дугме на кошуљи. На балу, Пепељуга је узела конац и иглу да закрпи принца, јер је сав подеран. Принц се заљубљује у Пепељугу, јер га она воли таквог какав је. По договору, у поноћ Пепељуга напушта бал и губи леву ципелицу. Принц тражио девојку која је изгубила ципелицу. Пепина је пробала ципелицу и онесвестила се, а Роза је одустала од пробања. Отац је Пепељугу открио, јер се крила испод корита и принц ју је одмах препознао. Пепељуга се удаје за принца. Мађеха мења свој однос према Пепељуги. Прихвата је као своју ћерку, свесна је да је то једини начин да она и њене ћерке буду на двору. Сви срећни и задовољни одлазе да живе на двору.

Александар Поповић (1929–1996)
Драматизовао је познате бајке: „Пепељугу“, „Снежану и седам патуљака“ и „Црвенкапу“. Најпознатија дела су: „Док су спавали“, „Тужни град“, „Како се воли Весна“ и друге.

У прошлости није постојала водоводна цев, тако да се радња у народној бајци одвија у прошлости, а за разлику од ове драме која се одвија у скорије време. Помињу се у драми тржни центри и радња ове драме се одвија у урбаној средини.
ПЕПЕЉУГА Каква је Пепељуга у народној бајци? Које су њене особине? По чему се разликује Пепељуга у овој драми од Пепељуге Маре из народне бајке? Ко штити Пепељугу у тој бајци? А у драми? Шта је чудесно у бајци, а шта у драми? Ко јој помаже?
МАЂЕХА А каква је њена мађеха? Упореди мађехе.
ПЕПИНА И РОЗА Ко први проба ципелицу? Због чега Пепина пада у несвест? Како се мађеха правда? Зашто Роза одбија да проба ципелицу?
ОТАЦ У народној бајци је отац неприметан. Како се понаша према ћерки, а како према мађехиним ћеркама? Када је схватио да је погрешио? Коју наредбу издаје цар?

Искреност, поверење и складност треба бити основа сваке породице.

Драма је подељена на чинове, а чинови су подељени на сцене (призоре). **Чин** је део драме, тематска целина од подизања до спуштања завесе на позорници. **Сцена** (призор) је део чина и означава сваку промену ликова на позорници. Сцена значи и **позорница**, место где се изводи драмски комад. Драмски комади се пишу у облику **дијалога**, разговора двају лица. Сукоб драмских лица покреће драмску радњу.

Читање текста по улогама.

1. Подвуци плавом бојицом особине оца, црвеном мађехе, а розом Пепељугине: лош родитељ, злонамеран, скроман, вредан, пакостан, наиван, поводљив, дволичан, паметан, поштен, добар, уображен, искрен.

2. Наведи најмање пет разлога зашто се не сме правити разлика међу децом ни у чему.

IV Чик да погодите због чега су се посвађала два златна брата

Добрица Ерић

учитељица Милица Пузовић

Планинка – жена задужена за мужу, спремање млека и прављење млечних производа
млекар – дрвена кућица у којој су се некад чували млеко и млечни производи
булка – цвет мака
меденица – бакарно (бронзано) звонце
Гружа – насеље у општини Кнић у Шумадијском округу у централној Србији
ат – коњ
ражана сламка – сламка направљена од стабљике ражи
трице – ситнице, нешто неважно
споречкаше се – посвађаше се
покошкаше се – посвађаше се
пренеражена – запањена
праве се невешти – понашају се као да ништа не знају, нису спретни
тарабе – ограде
кићанка – украс на капи или капуту
поцупкују – мало поскакују
попљуцкују – пљују
зазубице – жеља, потреба за храном, пићем
правити зазубице – изазивати жељу за храном и пићем

Правила понашања у позоришту

- Морамо се обући прикладно.
- У позориште треба да дођемо на време, пре почетка представе.
- Ако смо већ закаснили, не смемо галамити, већ сачекати да се заврши први чин и ући за време паузе.
- За време трајања представе треба да влада потпуна тишина и свако шапутање треба избегавати.
- Искључити мобилне телефоне.
- Током представе не треба грицкати или јести.
- Глумцима одајемо признање да су били добри, тако што им аплаудирамо на крају текста или сцене.

Добрица Ерић (1936–)

Све објављене књиге и збирке песама је посветио свом родном месту, Гружи. Најпознатије збирке су: „Славуј и Сунце“, „Вилина долина“, „Огрлице од грлице“, „Песме о свицима“ и друге. Он је сликар природе, села, детињства и љубави.

Због чега се песник појављује у овој драми? Која вест кружи по Гружи? Зашто се баш ту дешава радња? Чиме Сунце пије млеко, а чиме Месец? Због чега су се посвађали Сунце и Месец? Кога они опонашају? Кога је угледала Планинка? Како је реаговала због нестанка млека? Кога је прво оптужила? Зашто? Како два златна брата реагују на грдње? Које заједничке особине имају Месец и Сунце? По чему се разликују? Због чега им на крају расту зазубице?

Читање текста по улогама.

1. Напиши којој врсти речи припадају подвучене речи.

а) плаво поље, рујна зора, жуте лествице, бистри извори, плава шерпа – _____
б) два златна брата, седам дана, сто пута, једна плава шерпа – _____
в) прича кружи, погодите због чега, Сунце сиђе, споречкаше се – _____
г) због принцезе, око подне, жедан бумбар, истеже врат, сребрна цевка – _____

2. Препиши дате загонетке које одговарају решењу Сунце или Месец.

Једна грудва воска, целом свету доста. Оца нема, мајку нема, а свако јутро се рађа. Пола хлеба на планини стоји. У кућу уђе, а врата ни прозор не отвори. Сивац море прескочи ни копита не скваси.

Сунце	
Месец	

3. Издвој из драмског текста сва поређења и све умањенице.

Поређења	Умањенице
а) причица као птичица	а) причица
б) Месец подиже главу као из златне колевке	б) летвица
в)	в)
г)	г)
д)	д)

Кроз васиону и векове

учитељица Милица Пузовић

Милутин Миланковић

Аријаднино клупче – мотив из грчке митологије, Тезеј помоћу њега успева да изађе из лавиринта
снужден – тужан
чувство – осећање
сета – осећање туге
павиљон – грађевина
свежањ – више предмета обавијених заједно
калдрма – улица поплочана каменом
иницијали – почетна слова имена и презимена
надзорник – чувар
амбар – остава за зрнасту храну
качара – помоћна зграда у којој се пече ракија
жандарм – полицајац, припадник жандармерије
атар – земљиште у пољу
рагастов – дрвени оквир прозора, врата
просперитет – напредак
доминанантан – главни
парцела – њива, део земљишта
арондира – груписати посед
трампа – размена предмета
камасација – груписање растурених њива у неком селу
сведоџба – сведочанство
гувернанта – васпитачица у кући
балустрада – ограда на степеништу, балкону
предочавати – представити неком нешто
мемла – влага, устајао влажан ваздух
сињи – тамноплав
дреновина – дреново дрво
заметнути – почети
кавга – свађа, туча
сарезивати – сећи
наизуст – напамет
ћарлијати – пиркати
депоновати – дати на чување
конзеквенција – закључак
фундаменталан – основни
вестбил – велико предворје
херметично – затворено
гривна – наруквица
Орион – дивовски ловац
грациозан – мио, леп
недра – груди
врлет – брдовит крај
гребен – стрми део планине
окно – прозор
архитекта – особа која пројектује изгледа зграда, кућа
фараон – цар у старом Египту
природњак – особа која проучава природу

Роман „Кроз васиону и векове" представља дело о астрономији и проистекло је из 37 писама која Милутин Миланковић пише својој пријатељици жељној знања, нама непознатој дами. Свако писмо има место и време кад је писано, а та преписка траје 6 година. Астрономија је наука која проучава објекте и појаве изван Земље. Космос (васиона, свемир) је огроман простор у коме се налази велики број планета. Раздаљине су огромне и користи се посебна јединица мере. То је светлосна година или раздаљина коју светлост пређе за годину дана крећући се брзином од око 300 000 км у секунди. Пишући пријатељици, враћа се у прошле векове и пише јој о догађајима светског значаја. Пише јој о његовим путовањима и сазнањима које је стекао о прошлости планете Земље, о звездама, планетама, о међусобном положају звезда од којих зависи и судбина човека. Затим, следи путовање будућност, у бескрајне дубине васионе – на Месец, Венеру и Марс. Својим описима будућности, испоставило се да је чак и предвидео нека научна открића и достигнућа. Као научник је видео давна прошла времена, историју науке и научних открића, а као писац је видео научну фантастику далеке будућности. Читајући овај роман можете сазнати и како је настао појам седмице, као и о значају рада и великим открићима Питагоре, Архимеда, Еуклида, Исака Њутна и тако даље. У роману су приказане и илустрације помрачења Сунца и Месеца, фотографски снимак Месеца, изглед планете Марс и слично. Обдарен великим знањем и широким интересовањима, Миланковић је несумњиво један од највећих светских научника XX века. Данас говоримо о једном генијалном човеку необичног живота, који је у мислима путовао кроз простор и време, милионима година у прошлост и у будућност. Рођен је у српској породици у Даљу, градићу покрај Дунава у данашњој Хрватској. Његов отац је био образован, вредан и предузимљив човек. Имао је богату библиотеку и предано се бавио образовањем малог Милутина. Милутин је био млитаво и болешљиво дете. До своје пете године је преболео једну заразну болест која се зове дифтерија и запаљење плућа. Изгледа као да је његово крхко здравље имало за последицу бржи развитак духовних способности. Његови родитељи су рано открили да је надарен за математику. Већ у петој години отац га је научио да рачуна, тада је стекао своја прва знања из математике, а то је бројање до милион.

Милутин Миланковић (1879–1958)

Он је први српски доктор техничких наука, математичар, астроном и научник светског угледа. Израдио је календар, али никад није примењен. Познат је по теорији ледених доба и дугорочне климатске промене. Три небеска тела су названа по њему: кратер на Месецу, кратер на Марсу и један астероид. Његов лик се налази на новчаници од 2 000 динара. Његова позната дела су: „Историја астрономске науке“, „Кроз царство наука“, „Техника у току давних времена“, „Успомене, доживљаји и сазнања“, а најпопуларније је дело „Кроз васиону и векове“.

Писац описује природу у свом родном крају. Како се зове опис природе? Зашто људи који напусте свој родни крај радо се враћају у њега? Описује изглед села некад и сад, разлику у начину живота, рада, игара, обичаја некад и сад. **Екстеријер** је опис спољашњег простора. Да ли може небо да буде замишљено, а Дунав снужден? Чије су то особине? Како се назива та стилска фигура? Описује начин како су се деца васпитавала и школовала некада. Од малена је показивао дар и таленат за науку и брзо је схватио и памтио оно што му га је гувернанта учила. Како се некад учило? Приказао је опис, значај и вредност библиотеке. У чему је вредност библиотеке за научника? **Ентеријер** је опис унутрашњег простора. Зашто је важно детињство за сваког човека? Шта смо сазнали о његовим интелектуалним способностима? Наведи његове особине.

Научнопопуларно дело је дело у коме писац своје знање о научним истинама и своје искуство описује на сликовит и занимљив начин.

1. Напиши састав на тему „Ја као научник“.
Који би твој био изум? Можда би твој проналазак променио свет.

Од пашњака до научењака

учитељица Милица Пузовић

Михајло Пупин

посело – забава, састанак младих на селу у вечерњим сатима
кожух – капут, кожни постављени огртач
рубац – марама
посланица – писмо
атмосфера – расположење
целеп – стадо, крдо стоке
миља – мера за дужину, 1,6 км
сигнал – знак
ридати – снажно плакати
арабеска – шара
суделовати – учествовати
беседа – говор пред већим скупом људи
природне науке – наука у којој се описује природа
усхићивати – изазвати узбуђење
опречан – супротан
јерес – одступање од учења, основних ставова
деран – несташан дечак
иронија – исмевање, подсмех
срцба – бес, љутња
брица – нож са дугачком дршком
Пулицерова награда – америчка награда која се додељује за највеће доприносе у новинарству, књижевности и компоновању музике
традиција – веровања, обичаји и правила понашања која се преносе усмено с поколења на поколење

Михајло Пупин је рођен у Идвору, селу крај Панчева. Своје детињство је провео у том селу. За време распуста, чувао је стадо са својим вршњацима. Верни старим обичајима Срба, у дугим зимским вечерима, Идворци су одржавали своја посела. На тим поселима Михајло је слушао о свету и ту се родила прва жеља за знањем. Иако му је мајка била неписмена, инсистирала је да Михајло заврши школу. Говорила му је да се осећа „као слепа код здравих очију“ зато што не зна да чита и пише. Била је побожна и причала му је приче о Светом Сави. Послали су га да се школује у Панчево. Сазнао је о појави грома и муње и био је одушевљен. Запазио је да се звук много брже простире кроз земљу него кроз ваздух. Одлази на школовање прво у Праг. Испраћају га родитељи, чак је и отац заплакао. Одлази потом у Америку. Морао је да прода своје књиге, сат, одећу, жути кожух и црну шубару, како би обезбедио довољно новца да плати превоз преко океана. Када се искрцао у џепу је имао пет центи. Купио је питу од шљива која му је запала за око док је пролазио поред једног трга. Знао је да ће борба у непознатом свету бити тешка, да није лако бити сам у свету без својих ближњих, али је веровао у себе, веровао је да ће успети, знао је да је способан да издржи напоран рад. Пупин у Америци није имао лак пут, првих неколико година обављао је свакојаке послове. Радио је као фармер, фарбар бродова, молер и тапетар, секао је дрва и истоварао угаљ, радио је у фабрици двопека. Али поред напорног посла, снови о успеху и наставку образовања нису га напустили. Није престајао да размишља о обећању које је дао мајци пред одлазак да ће се „вратити обогаћен великим знањем и почастима“. Почео је да посећује библиотеке и похађа вечерњу школу. Уз доста труда и стрпљења савладао је и енглески језик. Прича о свом детињству са великом љубављу. Свако је имао своје место и своје обавезе, а поштовање према старијима се утискивало у свако дете од малих ногу. Имао је срећу што је у детињству научио да слуша и поштује старије, те је за узврат од њих добијао савете, који су за њега били драгоцени. Када се вратио после 11 година из Америке, замолио је сестру да прођу кроз пашњаке и винограде како би се сетио свог детињства. Описао је дирљив сусрет са мајком после толико година.

Михајло Пупин (1854–1935)

Он је светски научник. Патентирао је 24 проналазака. Највећи његов успех су „Пупинови калемови“, којима је омогућен пренос телефонских разговора на веома велике даљине. Награђен је „Пулицеровом наградом“ за дело „Од пашњака до научењака“.

Где је научник провео своје детињство? По чему научник памти своје село Идвор? Како је Михајло проводио слободно време? Због чега је традиција важна? Шта мислиш због чега се традиција једног народа више негује у селу него у граду? Каквог је образовања Пупинова мајка? О чему је знала да прича? Који је најважнији савет који је мајка дала Михајлу? Како би ти објаснио Михајлов брз напредак? Шта је Михајла изненадило док се опраштао са родитељима? Шта подразумева борба за опстанак у новој држави? Шта мислиш, зашто се дело зове „Од пашњака до научењака“?

Аутобиографија је дело у коме писац описује свој живот. **Мемоари** је дело у коме писац износи своје сећање на догађаје у којима је био савременик или у којима је учествовао.

Опиши укратко како замишљаш Михајла Пупина.

1. Напиши три паметна савета који си добио/ла од својих родитеља.

IV Стигла нам је јесен

говорна и писана вежба

учитељица Милица Пузовић

Када почиње, а када се завршава јесен? Који су јесењи месеци? У којим месецима је рана, а у којим позна јесен? Шта се догађа у рану, а шта у касну јесен?

Заједнички план

- Промене у природи
- Боје и мириси који преовладавају на јесен
- Јесењи плодови
- Селидба животиња
- Временске прилике
- Расположење људи

Неколико ученика излажу на тему „Стигла нам је јесен“.

Састав је добар ако: одговара задатој теми, има увод, разраду и закључак, садржи описе, поштује правила граматике и правописа и ако је леп рукопис.

1. Напиши састав на тему „Стигла нам је јесен“.

2. Нацртај како изгледа твој парк (двориште) кад стигне јесен.

IV Путопис

говорна и писана вежба

Заједнички план

- Где, када и како си путовао/ла?
- Описивање појединости. Шта је било најузбудљивије, најзначајније?
- Зашто памтиш баш то путовање?

Путопис је описивање доживљаја са неког путовања.

Неколико ученика излажу на тему „Путопис“.

Увод је кратка најава садржаја о чему (коме) ће се писати. Он треба да заинтересује читаоца за даљи ток причања. Разрада је главни део састава. У њој се целовито и са пуно значајних појединости казује о догађају или описивању. Опширнија је од увода и закључка. Може имати неколико одељака (пасуса). Закључак је завршно запажање о приказаном догађају или описивању и врло је сажет. Довољно је да се на крају састава наведе главни утисак или нека посебност догађаја или описивања. Увод, разрада и закључак почињу увученим редом.

1. Напиши састав на тему „Путопис“.

2. Напиши три занимљивости о држави у коју би волео/ла да отпутујеш.

IV Настави причу

говорна и писана вежба

учитељица Милица Пузовић

Када смо кренули у шуму да наберемо цвеће за маму, она нам је рекла да не беремо печурке и не дирамо животиње. Рекла нам је и да пазимо како бисмо избегли невоље. Обећали смо да нећемо бити немирни, међутим брат Стефан је био немиран и неухватљив.

Неколико ученика усмено настављају причу.

Пиши писаним ћириличним писмом. Увод, разрада и закључак се одвајају пасусима , а разрада би требало да садржи више од једног пасуса. Пиши тако да реченице буду јасне и садржајне, а речи и изрази сликовити. Не понављај се у изражавању, не почињи реченице на исти начин. Води рачуна о граматици и правопису (употреба великог слова, знакови интерпункције).

1. Настави причу у свесци и дај јој наслов.

IV Речи народног говора и речи страног порекла

говорна и писана вежба

Под народним говором подразумева се говор једног народа у једној средини, а да је књижевни језик језик који се учи у школи, којим се пишу књиге и на којем се развија народна култура и исти је за све крајеве. Речи народног говора: 'ајд – хајде, лебац – хлеб, астал – сто, врћи се – врати се, ди си – где си, њину – њихову, овам – овамо, куде – куда...

Позајмљенице (туђице) су речи које су преузете из других језика, али су прилагођене српском језику и увелико су се одомаћиле, па нам се чини да су оне одувек биле наше.

- Турцизми – речи из турског језика: топ, буреџија, мегдан, џезва, олук, ергела...
- Англицизми – речи из енглеског језика: спорт, трамвај, викенд, филм, клуб...

1. Обој зеленом бојом турцизме, а плавом бојом англицизме.

фудбал	чаршав	џинс	компјутер
качамак	чардак	ћевапи	сендвич
телевизор	квиз	пекмез	чакшире
џентлмен	лаптоп	пенџер	авлија
бурек	кашика	интернет	бизнис

2. Напиши две реченице у којима ћеш користити макар по једну реч из народног говора.
3. Напиши две реченице у којима ћеш користити макар по једну реч страног порекла.

IV Стварање сопствене бајке

говорна и писана вежба

учитељица Милица Пузовић

Наведите карактеристике бајке. Набројте имена писаца који су стварали бајке.

Заједнички план

- Наслов бајке
- Стереотипни почетак бајке (Био једном један...)
- Место и време дешавања бајке
- Главни ликови, споредни и нестварни ликови
- Нестварни догађаји, главни лик савладава препреку да би дошао до циља
- Срећан крај.

Неколико ученика излажу своје бајке.

Пиши писаним ћириличним писмом. Увод, разрада и закључак се одвајају пасусима , а разрада би требало да садржи више од једног пасуса. Пиши тако да реченице буду јасне и садржајне, а речи и изрази сликовити. Не понављај се у изражавању, не почињи реченице на исти начин. Води рачуна о граматици и правопису (употреба великог слова, знакови интерпункције).

1. Напиши сопствену бајку. Буди креативан и маштовит.

2. Нацртај ликове своје бајке.

IV Доживљај који ћу памтити

говорна и писана вежба

Постоје лепи догађаји које ћете радо памтити и који су вам улепшали детињство. Свако има неки леп догађај кога ће се радо сећати. Који доживљај ћете памтити?

Заједнички план

- Одређивање места, времена и ликова
- Опишите шта се дешавало
- Тренутак најјачег узбуђења
- Шта је било на крају? По чему памтиш тај доживљај?

Неколико ученика излажу на тему „Доживљај који ћу памтити“.

Води рачуна о правопису, рукопису и уредности.

1. Напиши састав на тему „Доживљај који ћу памтити“.

2. Илуструј тај доживљај.